

www.turkishstudies.net/economy

Turkish Studies - Economics, Finance, Politics

eISSN: 2667-5625

Research Article / Araştırma Makalesi

COVID-19 Anti-Vaccination Sentiment and its Framing in the News in the Post-Truth Era*

Post-Truth Dönemde Covid-19 Aşı Karşıtlığı ve Haberde Çerçevesi

Nazlı Şentürk** - Elif Küçük Durur***

Abstract: This study aims to examine how Covid-19 vaccine skepticism is constructed and presented to society in the media during the post-truth era, and how it is structured within news discourses using framing strategies. The post-truth concept, frequently encountered in today's communication ecosystem, refers to a new communication environment where the influence of objective facts, verifiable data, and scientific phenomena on shaping public opinion has decreased, while individual emotions, personal beliefs, and established opinions have come to the forefront. In an era where information can be manipulated so rapidly, the ability to correctly evaluate the content offered by mass media is directly and dynamically related to the concept of media health literacy. During the global pandemic, the rapid escalation of discourses, particularly those concerning Covid-19 vaccines, created an alternative public debate space fueled by uncontrolled misinformation, distrust of institutional structures, and popular conspiracy theories. The theoretical background of this study is based on: The characteristic features of the post-truth era, the transformative impact of media on health literacy during this period, and the anti-vaccination discourses that gained ground in both digital and traditional media during the Covid-19 pandemic are examined conceptually. In the application section of the research, 10 sample news texts related to anti-Covid-19 vaccine sentiment, selected according to the determined criteria, were examined using the framing analysis method. The analyzed news articles revealed that the tendencies to create public suspicion, generate fear and anxiety among the masses, question established scientific data and authorities, and produce arguments based on conspiracy theories lacking a rational basis—considered among the most prominent characteristics of the post-truth era—were significantly prominent. In conclusion, this study demonstrates the critical, decisive, and transformative role that media content and presentation techniques play in the dissemination, legitimization, and systematic reproduction of anti-vaccine arguments to large audiences in the post-truth era.

* This study was supported under the Institutional Research and Development Project (Project No.: SDK-2022-10478).
Bu çalışma; Kurumsal BAP projesi (Proje No: SDK-2022-10478) kapsamında desteklenmiştir.

** Corresponding Author: Ph.D. Student Atatürk University, Graduate School of Social Sciences, PhD Program in Journalism

Sorumlu Yazar: *Doktora Öğrencisi, Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Gazetecilik Bilim Dalı Doktora Programı*

ORCID <https://orcid.org/0000-0001-6539-8222>

nazli-senturk@hotmail.com

*** Prof. Dr., Atatürk University, Faculty of Communication, Department of Journalism

Prof. Dr., Atatürk Üniversitesi, İletişim Fakültesi, Gazetecilik Bölümü

ORCID <https://orcid.org/0000-0002-3929-4259>

e.kucukdurur@atauni.edu.tr

Cite as/ Atıf: Şentürk, N., & Küçük Durur, E. (2026). COVID-19 anti-vaccination sentiment and its framing in the news in the post-truth era / Post-truth dönemde Covid-19 aşı karşıtlığı ve haberde çerçevesi. *Turkish Studies – Economics, Finance, Politics* 21(Ö1), 2681-2747. [Special Issues Dedicated to Prof. Dr. Mahmut Özer], Ankara Bilim University Publications. <https://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.95093>

Received/Geliş: 24 May/ Mayıs 2026

Accepted/Kabul: 15 September/ Eylül 2026

Published/Yayın: 20 September/ Eylül 2026

Checked by plagiarism software

Keywords: Journalism, Post-Truth, Covid-19, Media Health Literacy, Anti-Vaccination.

Öz: Bu çalışma, post-truth (hakikat sonrası) dönemde Covid-19 aşısı karşıtlığının medyada nasıl inşa edildiğini, topluma nasıl sunulduğunu ve haber söylemleri içerisinde hangi çerçeveleme stratejileriyle yapılandırıldığını incelemeyi amaçlamaktadır. Günümüz iletişim ekosisteminde sıklıkla karşımıza çıkan post-truth kavramı; nesnel gerçeklerin, kanıtlanabilir verilerin ve bilimsel olguların kamuoyunu şekillendirmedeki etkisinin azaldığı, buna karşın bireysel duyguların, kişisel inançların ve yerleşik kanaatlerin ön plana çıktığı yeni bir iletişim ortamını ifade etmektedir. Bilginin bu denli hızlı manipüle edilebildiği bir dönemde, kitle iletişim araçlarının sunduğu içerikleri doğru değerlendirebilmek, medya sağlık okuryazarlığı kavramı ile doğrudan ve dinamik bir ilişki içerisinde. Küresel ölçekte yaşanan pandemi sürecinde, özellikle Covid-19 aşısına yönelik gelişen söylemlerin hızla tırmanması; kontrolsüz bilgi kirliliği, kurumsal yapılara duyulan güvensizlik ve popüler komplo teorileri üzerinden beslenen alternatif bir kamusal tartışma alanı yaratmıştır. Yürütülen bu çalışmanın kuramsal arka planında; post-truth dönemin karakteristik özellikleri, bu dönemin medya sağlık okuryazarlığı üzerindeki dönüştürücü etkisi ve Covid-19 pandemisi sürecinde dijital ile geleneksel medyada zemin bulan aşısı karşıtlığı söylemleri kavramsal boyutlarıyla ele alınmıştır. Araştırmanın uygulama bölümünde ise belirlenen kriterler doğrultusunda seçilen Covid-19 aşısı karşıtlığına ilişkin 10 örnek haber metni, çerçeveleme analizi yöntemi kullanılarak incelenmiştir. Analiz edilen haberlerde, post-truth dönemin en belirgin nitelikleri arasında kabul edilen kamusal şüphe uyandırma, kitlelerde korku ve tedirginlik yaratma, yerleşik bilimsel verileri ve otoriteleri sorgulama ile rasyonel temeli olmayan komplo teorilerine dayalı argüman üretme eğilimlerinin ciddi şekilde öne çıktığı tespit edilmiştir. Sonuç olarak bu çalışma; medya içeriklerinin ve sunum tekniklerinin, post-truth çağında aşısı karşıtı argümanların geniş kitlelere yayılmasında, meşrulaştırılmasında ve toplumsal düzlemde sistematik olarak yeniden üretilmesinde ne denli kritik, belirleyici ve dönüştürücü bir rol üstlendiğini gözler önüne sermektedir.

Anahtar Kelimeler: Gazetecilik, Post-Truth, Covid-19, Medya Sağlık Okuryazarlığı, Aşısı Karşıtlığı.

Structured Abstract:

The primary objective of this study is to thoroughly examine how Covid-19 vaccine hesitancy and opposition are discursively constructed in the media during the post-truth era, how they are presented to society, and through which framing strategies they are structured within news discourses. Although various studies exist in the literature examining Covid-19 vaccine opposition, the absence of a holistic study analyzing this phenomenon at the intersection of post-truth dynamics and media health literacy constitutes the original value and main motivation of this research.

Document analysis, one of the qualitative research designs, was adopted in the study, and Robert Entman's Framing Analysis method was utilized to analyze the data. Rather than statistically representing the universe, the "criterion sampling" technique, one of the purposive sampling models, was preferred to focus on the texts that reflect the phenomenon in the richest and deepest manner. In this context, 10 specific news texts meeting the criteria of containing direct doubt/rejection towards vaccines, including claims of actors outside the mainstream scientific consensus, and belonging to the periods when the pandemic was intensely discussed were analyzed. To provide a pluralistic and comparative perspective, the digital platforms of Yeni Akit, Hürriyet, Sözcü, Milliyet, and Yeni Şafak newspapers, which have different ideological tendencies, were included in the sample. To trace the discursive transformation, news texts from 2020–2023, when uncertainty and fear were intense, and current news texts from 2025, when the effects of the pandemic diminished but discourse strategies were restructured, were scanned.

The findings demonstrate that instead of conveying scientific facts in an objective and neutral manner, the media employs specific frames that deepen the readers' ingrained fears, doubts, and anxieties. As a result of the analysis, three main framing strategies were identified:

Fear and Health Risks Frame: Being the most dominant structure, it magnified routine clinical warnings and early laboratory results, creating a perception that vaccines are entirely ineffective, unsafe, and fatal.

Conspiracy Theory Frame: It brought forward the claims that the virus was produced as an artificial biological weapon and that global powers and the medical elite concealed the truths from humanity, using a populist discourse.

Politicization Frame: Although found at a relatively lower rate, it presented vaccine applications and public health measures as instruments of oppression and authoritarianism by states against individual liberties.

The theoretical relationships among the concepts of post-truth, media health literacy, and vaccine opposition addressed within the scope of the study exhibited complete harmony and consistency with the 10 news texts analyzed. Consequently, it has been determined that the ways the media constructs and disseminates anti-vaccine discourses in the post-truth era systematically undermine individuals' trust in scientific institutions and authorities, directly fueling vaccine rejection. It is revealed that media health literacy skills serve as a strategic defense mechanism in building resilience against misinformation during crisis periods, and in-depth investigations into this field within academic literature must be increased.

Keywords: Journalism, Post-Truth, Covid-19, Media Health Literacy, Anti-Vaccination.

ملخص منظم:

الهدف الرئيسي لهذه الدراسة هو إجراء فحص شامل لكيفية تشكيل «تردد» و«معارضة» لقاح كوفيد-19 خطابياً في وسائل الإعلام. خلال عصر ما بعد الحقيقة، وكيفية عرضهما على المجتمع، واستراتيجيات التأطير التي يتم من خلالها تنظيمهما ضمن الخطابات الإخبارية ورغم وجود دراسات متنوعة في الأدبيات تبحث في معارضة لقاح كوفيد-19، فإن غياب دراسة شاملة تحلل هذه الظاهرة عند تقاطع ديناميكيات عصر ما بعد الحقيقة والثقافة الصحية الإعلامية بشكل القيمة الأصلية والدافع الرئيسي لهذا البحث.

وقد تم اعتماد تحليل الوثائق، وهو أحد تصاميم البحث النوعي، في هذه الدراسة، واستخدمت طريقة «تحليل التأطير» التي وضعها روبرت إنتمان لتحليل البيانات. وبدلاً من التمثيل الإحصائي للمجمل، تم تفضيل تقنية «العينة المعيارية»، وهي أحد نماذج العينات الهادفة للتركيز على النصوص التي تعكس هذه الظاهرة بأكثر الطرق ثراءً وعمقاً. وفي هذا السياق، تم تحليل 10 نصوص إخبارية محددة تستوفي معايير احتوائها على شك أو رفض مباشر تجاه اللقاحات، بما في ذلك ادعاءات جهات خارج الإجماع العلمي السائد، وتنتمي إلى الفترات التي «نوقشت فيها الجائحة بشكل مكثف». ولتوفير منظور تعددي ومقارن، أدرجت في العينة المنصات الرقمية لصحف «يوني أكيت» و«هوررييت» و«سوزجو» و«ميلييت» و«يوني شافاك»، التي تنتمي إلى اتجاهات أيديولوجية مختلفة. ولتتبع التحول في الخطاب، تم فحص النصوص الإخبارية

من الفترة 2020-2023، عندما كانت حالة عدم اليقين والخوف شديدة، والنصوص الإخبارية الحالية من عام 2025، عندما تضاعفت آثار الجائحة ولكن تمت إعادة هيكلة استراتيجيات الخطاب.

تُظهر النتائج أن وسائل الإعلام، بدلاً من نقل الحقائق العلمية بطريقة موضوعية ومحايدة، تستخدم أطرًا محددة تعمل على تعميق المخاوف والشكوك والقلق المتأصلة لدى القراء. ونتيجة للتحليل، تم تحديد ثلاث استراتيجيات تأطير رئيسية:

إطار الخوف والمخاطر الصحية: باعتباره الهيكل الأكثر هيمنة، فقد ضخم التحذيرات السريية الروتينية والنتائج المختبرية الأولية، مما خلق تصورًا بأن اللقاحات غير فعالة تمامًا وغير آمنة وقتلة.

إطار نظرية المؤامرة: طرح هذا الإطار ادعاءات بأن الفيروس تم إنتاجه كسلاح بيولوجي اصطناعي، وأن القوى العالمية والنخبة الطبية أخفت الحقائق عن البشرية، مستخدمة خطابًا شعبيًا.

إطار التسييس: على الرغم من ظهوره بمعدل أقل نسبيًا، فقد قدم تطبيقات اللقاحات وتدابير الصحة العامة على أنها أدوات للقمع والاستبداد من قبل الدول ضد الحريات الفردية.

أظهرت العلاقات النظرية بين مفاهيم «ما بعد الحقيقة»، و«الثقافة الصحية الإعلامية»، و«معارضة اللقاحات» التي تم تناولها في نطاق الدراسة انسجامًا وتناسقًا تامين مع النصوص الإخبارية العشرة التي تم تحليلها. وبالتالي، تبين أن الطرق التي تبني بها وسائل الإعلام وتنتشر الخطابات المناهضة للقاحات في عصر «ما بعد الحقيقة» تقوض بشكل منهجي ثقة الأفراد في المؤسسات والسلطات العلمية، مما يغذي بشكل مباشر رفض اللقاحات. وقد تبين أن مهارات التنقيف الصحي الإعلامي تعمل كآلية دفاع استراتيجية في بناء المرونة في مواجهة المعلومات المضللة خلال فترات الأزمات، ويجب زيادة الأبحاث المتعمقة في هذا المجال ضمن الأدبيات الأكاديمية.

الكلمات المفتاحية: الصحافة، ما بعد الحقيقة، كوفيد-19، التنقيف الصحي الإعلامي، معارضة التطعيم.

Résumé structuré:

L'objectif principal de cette étude est d'examiner de manière approfondie comment la réticence et l'opposition à la vaccination contre la Covid-19 sont construites sur le plan discursif dans les médias à l'ère de la « post-vérité », comment elles sont présentées à la société, et par quelles stratégies de cadrage elles s'articulent au sein des discours d'actualité. Bien qu'il existe dans la littérature diverses études portant sur l'opposition au vaccin contre la Covid-19, l'absence d'une étude holistique analysant ce phénomène à la croisée des dynamiques de la post-vérité et de la culture médiatique en matière de santé constitue la valeur originale et la motivation principale de cette recherche.

L'analyse documentaire, l'une des méthodes de recherche qualitative, a été adoptée dans cette étude, et la méthode d'analyse du cadrage de Robert Entman a été utilisée pour analyser les données. Plutôt que de représenter statistiquement l'univers, la technique de « l'échantillonnage par critères », l'un des modèles d'échantillonnage raisonné, a été privilégiée afin de se concentrer sur les textes qui reflètent le phénomène de la manière la plus riche et la plus approfondie. Dans ce contexte, dix textes d'actualité spécifiques répondant aux critères suivants ont été analysés : ils exprimaient un doute ou un rejet direct à l'égard des vaccins, incluaient des affirmations d'acteurs se situant en dehors du consensus scientifique dominant et appartenaient aux périodes où la pandémie faisait l'objet de débats intenses. Afin d'offrir une perspective pluraliste et comparative, les plateformes numériques des journaux Yeni Akit, Hürriyet, Sözcü, Milliyet et Yeni Şafak, qui présentent des tendances idéologiques différentes, ont été incluses dans l'échantillon. Afin de retracer la transformation discursive, des textes d'actualité de la période 2020-2023, marquée par une forte incertitude et une peur intense, ainsi que des textes d'actualité récents de 2025, période où les effets de la pandémie s'étaient atténués mais où les stratégies discursives avaient été restructurées, ont été examinés.

Les résultats montrent qu'au lieu de relayer des faits scientifiques de manière objective et neutre, les médias recourent à des cadres spécifiques qui exacerbent les peurs, les doutes et les angoisses profondément ancrés chez les lecteurs. L'analyse a permis d'identifier trois grandes stratégies de cadrage :

Cadre « Peur et risques sanitaires » : structure dominante, elle a amplifié les avertissements cliniques courants et les premiers résultats de laboratoire, créant ainsi l'impression que les vaccins sont totalement inefficaces, dangereux et mortels.

Cadre de la théorie du complot : il a mis en avant les allégations selon lesquelles le virus aurait été produit comme une arme biologique artificielle et que les puissances mondiales ainsi que l'élite médicale dissimulaient la vérité à l'humanité, en recourant à un discours populiste.

Cadre de la politisation : bien que présent à un taux relativement plus faible, il a présenté les campagnes de vaccination et les mesures de santé publique comme des instruments d'oppression et d'autoritarisme utilisés par les États à l'encontre des libertés individuelles.

Les relations théoriques entre les concepts de post-vérité, de culture sanitaire médiatique et d'opposition à la vaccination abordés dans le cadre de cette étude ont montré une harmonie et une cohérence totales avec les dix textes d'actualité analysés. En conséquence, il a été établi que la manière dont les médias construisent et diffusent les discours anti-vaccins à l'ère de la post-vérité sape systématiquement la confiance des individus dans les institutions et les autorités scientifiques, alimentant directement le rejet des vaccins. Il apparaît que les compétences en matière d'éducation à la santé dans les médias constituent un mécanisme de défense stratégique pour renforcer la résilience face à la désinformation en période de crise, et il est nécessaire d'intensifier les recherches approfondies dans ce domaine au sein de la littérature universitaire.

Mots-clés: Journalisme, post-vérité, Covid-19, éducation à la santé dans les médias, opposition à la vaccination.

Resumen Estructurado:

El objetivo principal de este estudio es examinar en profundidad cómo se construyen discursivamente en los medios de comunicación, en la era de la «posverdad», la reticencia y la oposición a la vacuna contra la COVID-19, cómo se presentan a la sociedad y a través de qué estrategias de encuadre se estructuran dentro de los discursos informativos. Aunque existen diversos estudios en la bibliografía que examinan la oposición a la vacuna contra la COVID-19, la ausencia de un estudio holístico que analice este fenómeno en la intersección entre las dinámicas de la posverdad y la alfabetización mediática en materia de salud constituye el valor original y la principal motivación de esta investigación.

En el estudio se adoptó el análisis documental, uno de los diseños de investigación cualitativa, y se utilizó el método de análisis de encuadre de Robert Entman para analizar los datos. En lugar de representar estadísticamente el universo, se optó por la técnica de «muestreo por criterios», uno de los modelos de muestreo intencional, para centrarse en los textos que reflejan el fenómeno de la manera más rica y profunda. En este contexto, se analizaron diez textos periodísticos específicos que cumplían los criterios de contener dudas o rechazo directos hacia las vacunas —incluidas las afirmaciones de actores ajenos al consenso científico mayoritario— y que pertenecían a los periodos en los que la pandemia fue objeto de un intenso debate. Para ofrecer una perspectiva plural y comparativa, se incluyeron en la muestra las plataformas digitales de los periódicos *Yeni Akit*, *Hürriyet*, *Sözcü*, *Milliyet* y *Yeni Şafak*, que presentan diferentes tendencias ideológicas. Para rastrear la transformación discursiva, se examinaron textos informativos de 2020-2023 —cuando la incertidumbre y el miedo eran intensos— y textos informativos actuales de 2025, cuando los efectos de la pandemia habían disminuido, pero las estrategias discursivas se habían reestructurado.

Los resultados demuestran que, en lugar de transmitir hechos científicos de manera objetiva y neutral, los medios de comunicación emplean marcos específicos que agravan los miedos, las dudas y las ansiedades arraigadas en los lectores. Como resultado del análisis, se identificaron tres estrategias principales de encuadre:

Marco del miedo y los riesgos para la salud: al ser la estructura más dominante, magnificaba las advertencias clínicas rutinarias y los primeros resultados de laboratorio, creando la percepción de que las vacunas son totalmente ineficaces, inseguras y mortales.

Marco de la teoría de la conspiración: planteó las afirmaciones de que el virus se había creado como un arma biológica artificial y de que las potencias mundiales y la élite médica ocultaban la verdad a la humanidad, utilizando un discurso populista.

Marco de la politización: aunque se encontró con una frecuencia relativamente menor, presentó las campañas de vacunación y las medidas de salud pública como instrumentos de opresión y autoritarismo por parte de los Estados contra las libertades individuales.

Las relaciones teóricas entre los conceptos de posverdad, alfabetización mediática en salud y oposición a las vacunas abordados en el ámbito del estudio mostraron una armonía y coherencia absolutas con los diez textos informativos analizados. En consecuencia, se ha determinado que la forma en que los medios de comunicación construyen y difunden los discursos antivacunas en la era de la posverdad socava

sistemáticamente la confianza de las personas en las instituciones y autoridades científicas, lo que alimenta directamente el rechazo a las vacunas. Se ha puesto de manifiesto que las competencias de alfabetización mediática en salud sirven como mecanismo estratégico de defensa para desarrollar resiliencia frente a la desinformación durante períodos de crisis, por lo que es necesario aumentar las investigaciones en profundidad sobre este campo en la literatura académica.

Palabras clave: Periodismo, posverdad, COVID-19, alfabetización mediática en salud, antivacunalismo.

结构化摘要:

本研究的主要目标是深入探讨在“后真相”时代，媒体如何从话语层面构建新冠疫苗的犹豫与抵制现象，这些现象如何向社会呈现，以及它们通过何种框架策略在新闻话语中被构建起来。尽管现有文献中已有诸多研究探讨新冠疫苗的反对现象，但尚未有研究从“后真相”动态与媒体健康素养的交叉视角对这一现象进行整体性分析，这正是本研究的原创价值和主要动机所在。

本研究采用定性研究设计之一的文献分析法，并运用罗伯特·恩特曼（Robert Entman）的“框架分析法”对数据进行分析。研究未采用能统计性代表总体样本的抽样方法，而是优先选用目的性抽样模型之一的“标准抽样”技术，以聚焦于最充分、最深入地反映该现象的文本。在此背景下，本研究分析了10篇符合特定标准的新闻文本：这些文本包含对疫苗的直接质疑或拒绝（包括主流科学共识之外人士的主张），且发布于疫情讨论最为激烈的时期。为了提供多元化和比较性的视角，样本中纳入了意识形态倾向各异的《Yeni Akit》《Hürriyet》《Sözcü》《Milliyet》和《Yeni Şafak》等报刊的数字平台。为追踪话语的演变，本研究扫描了2020–2023年间（当时不确定性和恐惧情绪高涨）的新闻文本，以及2025年的当前新闻文本（此时疫情影响已减弱，但话语策略已重构）。

研究结果表明，媒体并未以客观中立的方式传达科学事实，而是运用特定的话语框架，加深了读者根深蒂固的恐惧、怀疑和焦虑。通过分析，识别出三种主要的话语框架策略：

恐惧与健康风险框架：作为最主导的结构，它夸大了常规临床警告和早期实验室检测结果，营造出疫苗完全无效、不安全且致命的认知。

阴谋论框架：该框架通过民粹主义话语，宣称该病毒是作为人工生物武器制造的，并指称全球大国和医疗精英向人类隐瞒了真相。

政治化框架：尽管出现频率相对较低，但该框架将疫苗接种和公共卫生措施描绘成国家压制个人自由、实施威权统治的工具。

本研究范围内探讨的“后真相”、媒体健康素养与反疫苗现象等概念之间的理论关系，与所分析的10篇新闻文本完全吻合且一致。因此，研究确定：媒体在后真相时代构建和传播反疫苗话语的方式，系统性地削弱了个人对科学机构和权威的信任，直接助长了拒绝接种疫苗的行为。研究揭示，媒体健康素养技能在危机时期构建抵御虚假信息的能力方面发挥着战略性防御机制的作用，学术文献中对该领域的深入研究必须得到加强。

关键词：新闻学、后真相、新冠肺炎、媒体健康素养、反疫苗。

Структурированное Резюме:

Основная цель данного исследования заключается в тщательном анализе того, как в эпоху «постправды» в СМИ дискурсивно конструируются нерешительность и неприятие вакцины от COVID-19, как они представляются обществу и с помощью каких стратегий фреймирования они структурируются в новостных дискурсах. Хотя в литературе имеются различные исследования, посвящённые противодействию вакцинации от COVID-19, отсутствие комплексного исследования, анализирующего это явление на стыке динамики «постправды» и медийной грамотности в вопросах здоровья, составляет оригинальную ценность и основную мотивацию данного исследования.

В исследовании был применен анализ документов — один из методов качественного исследования, а для анализа данных использовался метод фрейминг-анализа Роберта Энтмана. Вместо статистического представления совокупности был выбран метод «критериальной выборки» — одна из моделей целенаправленной выборки — с целью сосредоточиться на текстах, наиболее полно и глубоко отражающих данное явление. В этом контексте были проанализированы 10 конкретных новостных текстов, отвечающих критериям: содержащих прямое выражение сомнений или неприятия в отношении вакцин, включая утверждения лиц, не входящих в основной научный консенсус, и относящихся к периодам, когда пандемия активно обсуждалась. Для обеспечения плюралистической и сравнительной перспективы в выборку были включены цифровые платформы газет «Yeni Akit», «Hürriyet», «Sözcü», «Milliyet» и «Yeni Şafak», имеющих разные идеологические ориентации. Для отслеживания дискурсивных изменений были проанализированы новостные тексты за 2020–2023 годы, когда неопределённость и страх были особенно сильны, а также актуальные новостные тексты 2025 года, когда последствия пандемии ослабли, но дискурсивные стратегии претерпели реструктуризацию.

Результаты показывают, что вместо объективного и нейтрального изложения научных фактов СМИ используют специфические рамки, которые усугубляют укоренившиеся у читателей страхи, сомнения и тревоги. В результате анализа были выявлены три основные стратегии фреймирования:

Рамка «Страх и риски для здоровья»: являясь доминирующей структурой, она преувеличивала рутинные клинические предупреждения и предварительные лабораторные результаты, создавая представление о том, что вакцины полностью неэффективны, небезопасны и смертельно опасны.

Рамка «теории заговора»: она выдвигала утверждения о том, что вирус был создан как искусственное биологическое оружие и что мировые державы и медицинская элита скрывают правду от человечества, используя популистский дискурс.

Рамка «политизации»: хотя она встречалась относительно реже, она представляла применение вакцин и меры общественного здравоохранения как инструменты угнетения и авторитаризма со стороны государства в ущерб индивидуальным свободам.

Теоретические взаимосвязи между концепциями «постправды», медийной грамотности в вопросах здоровья и противодействия вакцинации, рассмотренные в рамках данного исследования, продемонстрировали полную гармонию и согласованность с 10 проанализированными новостными текстами. В результате было установлено, что способы, которыми СМИ конструируют и распространяют антивакцинные дискурсы в эпоху «постправды», систематически подрывают доверие людей к научным учреждениям и властям, напрямую способствуя отказу от вакцинации. Выявлено, что навыки медийной грамотности в области здравоохранения служат стратегическим защитным механизмом в формировании устойчивости к дезинформации в кризисные периоды, и необходимо расширить углубленные исследования в этой области в рамках академической литературы.

Ключевые слова: журналистика, постправда, COVID-19, медийная грамотность в области здравоохранения, антивакцинация.

संरचित सारांश:

इस अध्ययन का प्राथमिक उद्देश्य यह गहनता से जांचना है कि 'पोस्ट-ट्रुथ' युग के दौरान मीडिया में कोविड-19 टीका हिचकिचाहट और विरोध को विमर्शात्मक रूप से कैसे निर्मित किया जाता है, उन्हें समाज के समक्ष कैसे प्रस्तुत किया जाता है, और समाचार विमर्शों के भीतर उन्हें किन रूपरेखा रणनीतियों के माध्यम से संरचित किया जाता है।

यद्यपि साहित्य में कोविड-19 टीकाकरण के विरोध की जांच करने वाले विभिन्न अध्ययन मौजूद हैं, फिर भी, पोस्ट-ट्रुथ डायनेमिक्स और मीडिया स्वास्थ्य साक्षरता के संगम पर इस घटना का विश्लेषण करने वाले एक समग्र अध्ययन की अनुपस्थिति इस शोध का मौलिक मूल्य और मुख्य प्रेरणा है।

अध्ययन में, गुणात्मक अनुसंधान डिजाइनों में से एक, दस्तावेज़ विश्लेषण को अपनाया गया, और डेटा का विश्लेषण करने के लिए रॉबर्ट एटमैन की फ्रेमिंग एनालिसिस विधि का उपयोग किया गया। संपूर्ण को सांख्यिकीय रूप से प्रस्तुत करने के बजाय, "मानदंड नमूनाकरण" (criterion sampling) तकनीक, जो एक उद्देश्यपूर्ण नमूनाकरण मॉडल है, को उन ग्रंथों पर ध्यान केंद्रित करने के लिए प्राथमिकता दी गई जो इस घटना को सबसे समृद्ध और गहन तरीके से दर्शाते हैं। इस संदर्भ में, उन मानदंडों को पूरा करने वाले 10 विशिष्ट समाचार पाठों का विश्लेषण किया गया, जिनमें मुख्यधारा के वैज्ञानिक सर्वसम्मति से बाहर के लोगों के दावों सहित, टीकों के प्रति सीधा संदेह/अस्वीकृति शामिल थी, और जो उस अवधि के थे जब महामारी पर गहन रूप से चर्चा हो रही थी। एक बहुलतावादी और तुलनात्मक परिप्रेक्ष्य प्रदान करने के लिए, विभिन्न वैचारिक प्रवृत्तियों वाले येंई अकिट, हुर्रियेत, सोज़कु, मिल्लीयेट और येंई शाफक समाचार पत्रों के डिजिटल प्लेटफॉर्म को नमूने में शामिल किया गया। विवेचनात्मक परिवर्तन को ट्रैक करने के लिए, 2020-2023 के समाचार ग्रंथों, जब अनिश्चितता और भय तीव्र थे, और 2025 के वर्तमान समाचार ग्रंथों, जब महामारी के प्रभाव कम हो गए थे लेकिन विमर्शात्मक रणनीतियों को पुनर्गठित किया गया था, का स्कैन किया गया।

निष्कर्ष दर्शाते हैं कि वैज्ञानिक तथ्यों को वस्तुनिष्ठ और तटस्थ तरीके से संप्रेषित करने के बजाय, मीडिया ऐसे विशिष्ट फ्रेमों का उपयोग करता है जो पाठकों के गहरे बैठे डर, संदेह और चिंता को और बढ़ाते हैं। विश्लेषण के परिणामस्वरूप, तीन मुख्य फ्रेमिंग रणनीतियों की पहचान की गई:

डर और स्वास्थ्य जोखिम फ्रेम: सबसे प्रमुख संरचना होने के नाते, इसने नियमित नैदानिक चेतावनियों और शुरुआती प्रयोगशाला के परिणामों को बढ़ा-चढ़ाकर पेश किया, जिससे यह धारणा बनी कि टीके पूरी तरह से अप्रभावी, असुरक्षित और घातक हैं। साज़िश सिद्धांत फ्रेम: इसने उन दावों को सामने लाया कि वायरस को एक कृत्रिम जैविक हथियार के रूप में बनाया गया था और वैश्विक शक्तियों और चिकित्सा अभिजात वर्ग ने एक लोकलुभावन विमर्श का उपयोग करते हुए मानवता से सच्चाई को छिपाया।

राजनीतिकरण फ्रेम: यद्यपि यह अपेक्षाकृत कम दर पर पाया गया, इसने व्यक्तिगत स्वतंत्रताओं के खिलाफ राज्यों द्वारा दमन और तानाशाही के उपकरणों के रूप में टीकाकरण के अनुप्रयोगों और सार्वजनिक स्वास्थ्य उपायों को प्रस्तुत किया।

अध्ययन के दायरे में संबोधित पोस्ट-ट्रुथ, मीडिया स्वास्थ्य साक्षरता, और टीकाकरण विरोध की अवधारणाओं के बीच सैद्धांतिक संबंधों ने विश्लेषण किए गए 10 समाचार पाठों के साथ पूर्ण सामंजस्य और संगति प्रदर्शित की। परिणामस्वरूप, यह निर्धारित किया गया है कि जिस तरह से मीडिया पोस्ट-ट्रुथ युग में विरोधी-टीकाकरण विमर्शों का निर्माण और प्रसार करता है, वह व्यवस्थित रूप से वैज्ञानिक संस्थानों और प्राधिकरणों में व्यक्तियों के विश्वास को कमजोर करता है, जिससे सीधे तौर पर टीकाकरण के प्रति अस्वीकृति को बढ़ावा मिलता है।

यह प्रकट होता है कि मीडिया स्वास्थ्य साक्षरता कौशल संकट के समय में गलत सूचना के खिलाफ लचीलापन बनाने के लिए एक रणनीतिक रक्षा तंत्र के रूप में काम करते हैं, और अकादमिक साहित्य में इस क्षेत्र में गहन जांच बढ़ानी चाहिए।

कीवर्ड: पत्रकारिता, पोस्ट-ट्रुथ, कोविड-19, मीडिया स्वास्थ्य साक्षरता, टीकाकरण-विरोधी।

Yapılandırılmış Özet:

Bu çalışmanın temel amacı, post-truth (hakikat sonrası) dönemde Covid-19 aşısı karşıtlığının medyadaki söylemsel inşasını, topluma sunum biçimlerini ve haber metinlerinde kullanılan çerçeveleme stratejilerini derinlemesine incelemektir. Literatürde Covid-19 aşısı karşıtlığını ele alan çeşitli araştırmalar mevcut olsa da bu olguyu post-truth dinamikleri ile medya sağlık okuryazarlığı kesişiminde ampirik ve teorik olarak sorunsallaştıran bütüncül bir çalışmanın bulunmaması, araştırmanın özgün değerini ve temel motivasyonunu oluşturmaktadır.

Araştırmada nitel araştırma desenlerinden doküman analizi benimsenmiş ve verilerin çözümlenmesinde Robert Entman'ın Çerçeveleme Analizi yöntemi kullanılmıştır. Evreni istatistiksel olarak

temsil etme kaygısından ziyade, olguyu en derinlemesine yansıtan metinlere odaklanabilmek adına amaçlı örnekleme modellerinden “ölçüt örnekleme” tekniği tercih edilmiştir. Bu bağlamda; doğrudan aşırıya yönelik şüphe/ret barındırma, ana akım bilimsel konsensüs dışındaki aktörlerin iddialarına yer verme ve pandeminin yoğun tartışıldığı dönemlere ait olma ölçütlerini karşılayan 10 spesifik haber metni incelenmiştir. Çoğulcu ve karşılaştırmalı bir perspektif sunabilmek adına farklı ideolojik eğilimlere sahip Yeni Akit, Hürriyet, Sözcü, Milliyet ve Yeni Şafak gazetelerinin dijital mecraları örnekleme dahil edilmiştir. Söylemsel dönüşümü izleyebilmek amacıyla, belirsizlik ve korkunun yoğun olduğu 2020–2023 yılları ile pandeminin etkilerinin azaldığı fakat söylem stratejilerinin yeniden yapılandırıldığı 2025 yılına ait güncel haber metinleri taranmıştır.

Elde edilen bulgular, medyanın bilimsel gerçekleri tarafsız ve nesnel bir biçimde aktarmak yerine, okuyucunun yerleşik korku, şüphe ve kaygılarını derinleştiren belirli çerçeveleri işe koştüğünü göstermektedir. Analiz sonucunda üç temel çerçeve stratejisi saptanmıştır:

Korku ve Sağlık Riskleri Çerçevesi: En baskın yapı olup, aşılarıdaki rutin klinik uyarıları ve erken laboratuvar sonuçlarını abartarak aşılardan tamamen etkisiz, güvensiz ve ölümcül olduğu algısını üretmiştir.

Komplo Teorisi Çerçevesi: Virüsün yapay bir biyolojik silah olarak üretildiği ve küresel güçler ile tıp elitlerinin gerçekleri insanlıktan gizlediği iddialarını popülist bir söylemle ön plana çıkarmıştır.

Siyasileştirme Çerçevesi: Görece daha düşük oranda bulunmakla birlikte, aşı uygulamalarını ve kamusal sağlık tedbirlerini devletlerin bireysel özgürlüklere yönelik birer baskı ve otoriterleşme aracı olarak sunmuştur.

Araştırma kapsamında ele alınan post-truth kavramı, medya sağlık okuryazarlığı ve aşı karşıtlığı arasındaki teorik ilişkiler, analiz edilen 10 haber metniyle tam bir uyum ve tutarlılık sergilemiştir. Sonuç olarak, post-truth dönemde medyanın aşı karşıtı söylemleri inşa ve yayma biçimlerinin, bireylerin bilimsel kurumlara ve otoritelere olan güvenini sistematik olarak zedelediği; bu durumun da aşı reddini doğrudan körüklediği tespit edilmiştir. Kriz dönemlerinde dezenformasyona karşı direnç oluşturulmasında medya sağlık okuryazarlığı becerilerinin stratejik bir savunma mekanizması olduğu ve akademik literatürde bu alana yönelik derinlemesine incelemelerin artırılması gerektiği ortaya konmuştur.

Anahtar Kelimeler: Gazetecilik, Post-Truth, Covid-19, Medya Sağlık Okuryazarlığı, Aşı Karşıtlığı.

www.turkishstudies.net/economy

Turkish Studies - Economics, Finance, Politics

eISSN: 2667-5625

ANKARA SCIENCE
UNIVERSITY

COVID-19 Anti-Vaccination Sentiment and its Framing in the News in the Post-Truth Era

Introduction

The Covid-19 pandemic has not only triggered a global health crisis but has also brought about significant transformations in the processes of knowledge production, circulation, and consumption. The infodemic that spread rapidly across digital media platforms during the pandemic led to misinformation and misleading content reaching vast audiences, which in turn rendered discussions surrounding vaccine opposition highly visible. In the post-truth era, where emotion, personal belief, and individual conviction supersede objective facts, media content has emerged as one of the fundamental elements influencing individuals' health-related attitudes and behaviors.

While the concept of post-truth signifies the diminishing influence of objective facts in shaping public opinion, social media and digital news platforms play a pivotal role in accelerating this process. Especially during the Covid-19 pandemic, the dissemination of health-related information through the media has heightened the significance of the concept of media health literacy. Individuals' ability to accurately analyze media content and to discern reliable information from manipulative content stood out as a critical element for public health during the pandemic.

In this study, Covid-19 vaccine opposition is addressed within the context of the post-truth era; the concept of post-truth, its relationship with media health literacy, and the anti-vaccine discourses that emerged during the pandemic are examined. In the empirical section of the study, 10 news texts regarding Covid-19 vaccine opposition were evaluated using the framing analysis method. Consequently, it is aimed to reveal through which discourses and frames vaccine opposition is presented in media content.*

* A substantial body of academic literature on COVID-19 has been produced. Only a small portion of this extensive body of research can be cited here: Covid-19 ile ilgili çok büyük akademik veri oluşmuş durumdadır. Bu veri tabanından çok azını burada zikredebiliriz. Aksöz, 2021; Aral et al., 2021; Aşkın, 2021; Dursun & Işık Tertemiz, 2021; Erbil et al., 2021; Koç et al., 2021; Özdemir et al., 2020; Özok & Aka, 2021; Özer & Turan, 2021; Sarıçam et al., 2020; Serim Yıldız, 2021; Sulak et al., 2021; Şeren et al., 2020; Yenerer & Erben Keçici, 2021; Yıldız & Doğan, 2021; Ay, 2026; Birol & Akil, 2025; Karagün & Tapşın, 2023; Özerk et al., 2023; Sert, 2025; Tetik Küçükkelçi, 2025; Teyfur & Aktaş, 2023; Tuna, 2022; Yağan Köylü, 2026; Yakut İpekoğlu & Kurtoğlu, 2024; Acar Şentürk et al., 2020; Akduru, 2020; Akıl & Us, 2023; Alpago, 2022; Atıcı Turan & Emre, 2022; Aydın & Dayıoğlu, 2020; Aydınlioğlu & Tamer Gencer, 2020; Bağcı, 2020; Balcı & Türk, 2020; Bayraktar, 2020; Beken, 2020; Ceyhan & Uzuntarla, 2020; Çiçek et al., 2020, 2023; Dağlı & Ayvaz, 2021; Demir, 2021; Demir & Toprak, 2020; Doğan, 2020; Ekim Dertli & Eryüzlü, 2020; Erşan et al., 2020; İzadpanah et al., 2022; Kafes & Yıldırım, 2021; Karakavuz, 2020; Köksoy, 2020; Pamuk et al., 2022; Tosun, 2020; Üstün & Özçiftçi, 2020; Yağlı, 2020; Yeşilyurt & Dicle, 2021; Yıldırım et al., 2020; Alan, 2020; Atasoy et al., 2020; Aydın et al., 2020; Bayındır, 2020; Bozdağ, 2020; Cebeci, 2020; Demir & Kale, 2020; Durmuş & Şahin, 2020; Günindi Ersöz, 2020; Kara, 2020; Koyuncuoğlu, 2020; Memiş Doğan & Düzel, 2020; Öncen et al., 2020; Özen, 2020; Öztürk et al., 2020; Sakarya & Zahal, 2020; Yayan, 2020; Avcı & Yeniçeri, 2020; Aytekin, 2020; Barut & Kaya, 2020; Bayburtlu, 2020; Bektaş & Çetin, 2020; Bilgili, 2020; Çetin et al., 2020; Dondurucu & Çetinkaya, 2020; İlhan, 2020; Kalçık & Altan Bayraktar, 2020; Kaplan et al., 2020; Kaynar et al., 2020; Kula, 2020; Polat, 2020; Sezgin, 2020; Süar Oral, 2020; Tanhan, 2020; Tanyeri Mazıcı, 2020; Taşdelen, 2020; Abukan et al., 2020; Akkemik & Güner, 2020; Akat & Karataş, 2020; Akyol & Çelik, 2020; Bilge et al., 2020; Çelebi & İnal, 2020; Çölgeçen & Çölgeçen, 2020; Ergenekon, 2020; Görgülü Arı & Arslan, 2020; Göksel & Çınar, 2020; Güven,

Literature Review

A General Overview of the Concept of Post-Truth

The concept of post-truth has been defined in various ways; in Turkish, it has found equivalents such as “hakikat ötesi” (beyond-truth), “hakikatin değersizleşmesi” (devaluation of truth), “post-hakikat” (post-truth), and “hakikat sonrası” (after-truth) (Zenginoğlu, 2020, p. 811). In another approach to the concept, post-truth is explained as the marginalization of truth away from the agenda and its gradual loss of influence and importance over time. This situation demonstrates that the concept is evaluated from distinct perspectives (Özdoyran, 2020, pp. 141-142).

The concept of post-truth was first articulated in 2004 in R. Keyes’s work titled *The Post-Truth Era* and was defined as “the phenomenon where individuals’ personal emotions and interests become more influential instead of objective reality, resulting in the sidelining of objective information and the subsequent manipulation of public opinion” (Keyes, 2017, p. 152). In this context, the concept expresses the prominence of emotions and beliefs that can vary from person to person, rather than an unchangeable and shared truth. In such an environment, reality loses its deterministic quality for individuals; people often gravitate not toward what is proven to be true, but toward the ideas they prefer to believe (Özgan, 2020, p. 170).

While the prefix “neo,” widely used when expressing concepts and periods in the social sciences, indicates a reshaped version of the relevant concept according to contemporary conditions, the prefix “post” signifies that the period in question has ended and a different process has been initiated. Accordingly, the concept of post-truth, translated into Turkish as “hakikat ötesi” or “hakikat sonrası,” defines a period in which commitment to truth is weakened and the importance of reality is progressively diminished. In this process, individuals can produce or disseminate information in line with their own prejudices and interests, or they can relegate facts to the background by utilizing existing information for their own purposes. Furthermore, they can manipulate the social perception of reality by highlighting certain facts that support their own arguments (Brams, 2020, p. 4).

When looking at the post-truth literature, it is observed that the concept is discussed in relation to many elements such as truth, lies, language, objectivity and subjectivity, politics, social reality, and individual perception. According to McIntyre, post-truth is a condition wherein individuals, when a conflict arises between their own views and the truth, prefer to reinterpret reality

2020; Hatun et al., 2020; Karahan et al., 2020; Kaynak, 2020; Kesicioğlu & Mart, 2020; Kılıç, 2020; Kul et al., 2020; Levent, 2020; Öztürk et al., 2020; Piştav Akmeşe & Kayhan, 2020; Sarı & Nayır, 2020; Tarkoçin et al., 2020; Tuna Uysal & Tan Eren, 2020; Tümkan & Tümkan, 2020; Uysal et al., 2020; Uzun, 2020; Varışlı & Gültekin, 2020; Yaman, 2020; Yücel et al., 2020; Zan & Zan, 2020; Ak Bingül et al., 2020; Baydili, 2020; Bilgin, 2020; Darıcı, 2020; Görmüş, 2020; Göksel, 2020; Kasapoğlu, 2020; Kayakuş & Çevik, 2020; Kızıldağ, 2020; Oğurlu, 2020; Oran, 2020; Şengel et al., 2020; Taşkın & Özkoçak, 2020; Üstün, 2020; Yaşar & Avcı, 2020; Alıcı & Polat, 2020; Artan et al., 2020; Avcioğlu Kalebek & Özdemir, 2020; Biçen & Ertürk, 2020; Dal Canbazoglu, 2020; Erbaş, 2020; Genç & Gümrükçüoğlu, 2020; Gülhan, 2020; İnce, 2020; Külekçi Akyavuz & Çakın, 2020; Pehlivanlı, 2020; Sarıoğlu & Turan, 2020; Set, 2020; Tekin, 2020; Yavalar, 2020; Yılmaz & Şimşek, 2020; Ağan, 2020; Artan et al., 2020; Dal Canbazoglu, 2020; Erdem, 2020; Ersoy et al., 2020; Genç & Gümrükçüoğlu, 2020; Öngel et al., 2020; Özçoban, 2020; Pehlivanlı, 2020; Selamzade & Özdemir, 2020; Set, 2020; Tarlakazan & Tarlakazan, 2020; Yılmaz & Şimşek, 2020; Yurtbakan & Akyıldız, 2020; Avcı, 2020; Bakioğlu & Çevik, 2020; Budak, 2020; Çiçek & Almalı, 2020; Çınar, 2020; Duban & Şen, 2020; Korkmazer et al., 2020; Nakiboğlu & Işık, 2020; Özkoçak et al., 2020; Sirem & Baş, 2020; Yenal, 2020; Yıldırım, 2020; Aytekin, 2022; Cevizoğlu, 2021; Duman, 2022; Kasa Ayten & Ekmekci, 2021; Özgül, 2021; Yetkin Karakoç & Acunaz Eytemiz, 2023; Bölükbaşı, 2025; Kartal & Kartal, 2023; Dulkadir, 2020; Şar İşbilen & Çığır Dikyol, 2021; Baydemir & Benek, 2023; Berkmen et al., 2023; Memiş, 2023; Tozan & Saatçı Savsa, 2023; Adamış & Eskin, 2021; Akdoğan et al., 2020; Ata & Pakyürek, 2023; Cengiz & Ateş, 2023; Ceyhan et al., 2023; Doğan, 2021; Duru & Gültekin, 2021; Elçiyar, 2021; Emiroğlu, 2022; Eroğlu, 2022; Gökler & Güllüpınar, 2022; Görgü & Boyacı, 2021; Hıdroğlu, 2020, 2021; Pakkan & İltaş, 2021; Polatcan & Kaptangil, 2021; Seyhan & Öztürk, 2021; Sezer, 2022; Ünlü & Duran, 2021; Yeğin & Durmaz, 2020; Yelboğa & Açıkgöz, 2020; Arabacı Candan & Ural, 2024; Arıcı Doğan & Pamuk, 2023; Büyükkarabacak & Balyer, 2023; Dökmeci & Akduman, 2025; Gezdirici et al., 2023; Günaydın et al., 2023; Işık & Acar, 2023; Okutkan, 2023; Sarıyıldız & Ertek, 2023; Ünver & Temiz, 2023; Usta & Usta, 2023.

in accordance with their beliefs rather than altering their thoughts based on facts. At this point, it is not mandatory to openly reject the truth for it to be transformed; even the adoption of the idea that reality or truth is open to interpretation prepares a suitable ground for the reshaping of truth in different ways (2018, pp. 5-6). In the post-truth era, it is argued that the phenomenon of “bullshitting” has become more prominent compared to lying. According to Frankfurt, a person who tells a lie consciously aims to deceive the recipient and knows that what they say does not reflect the truth. Conversely, the person who bullshits (the bullshitter) is not aware that their statements are meaningless or groundless; furthermore, since they carry no concern for conveying the truth, they do not feel the need to structure their expressions according to a specific criterion of accuracy (2005, pp. 14–17).

Definitions regarding the concept of post-truth are mostly handled in connection with the realm of politics, expressing a political culture where emotions are decisive rather than facts, and an understanding where evidence is marginalized in debates. Notably, a significant increase in the usage of the concept occurred during the Brexit process in the United Kingdom and Donald Trump’s US presidential election campaign. In addition, post-truth is directly associated with the phenomenon of fake news and the understanding of post-truth politics, which are intensely discussed today (Alvermann, 2017, p. 336). The emergence of the post-truth era began with a significant turning point experienced alongside the US elections. In this process, fake news constantly produced and conspiracy theories that reached large masses despite being debunked repeatedly have become the primary nurturers of the post-truth environment (Sismondo, 2017, p. 3). According to Baytimur and Çalışkan, focusing solely on the political dimension when addressing the concept of post-truth is insufficient; the media dimension and the phenomenon of fake news must also be included in the evaluation. Although the concept is mostly associated with politics, it needs to be examined in fields outside of policy that concern the public, where misinformation and fake news are influential, and evaluated in terms of its causes and potential consequences. Moreover, the ownership structure in the media, the functioning of the media industry, the texturing of media texts in certain ways, and changing journalistic conditions necessitate analyzing the media from a critical perspective (2019, p. 178). In the post-truth era, the media holds a central position in shaping social perception. In this age where individual emotions and thoughts come to the fore rather than facts, the duty and responsibility undertaken by the media become even more critical. This is because the rapid spread of lies, misinformation, manipulative discourses, and conspiracy theories within society poses serious risks and dangers.

The societal state defined by the concept of post-truth becomes visible particularly through the emergence of the internet as a source of information and the communication formats spreading on social media platforms. This condition is handled along with various interconnected elements. The most prominent of these elements is the rapid spread and increasing impact of misinformation, fake news, and disinformation, enabled by the diversification of communication environments and the opportunity to access wider audiences (Wardle & Derakhshan, 2017, pp. 11-12). Today, people are exposed to large amounts of news and information in much shorter time intervals compared to the past. The dissemination of communication technologies and the ease of sharing content over the internet—and generating income through it—lead individuals to be exposed to far more misinformation and fake news than in the past (Allcott & Gentzkow, 2017, p. 217).

In the post-truth era, facts are framed in relative ways rather than being presented in an objective structure, and this content is disseminated through different communication channels. This concept, which has become more visible with the digital transformation, has caused the boundary between truth and lies to become increasingly blurred, thanks to the influence of new media on public opinion formation and the extremely rapid dissemination of information. Consequently, the devaluation and vulgarization of truth lead to even the most striking events being reported in an insensitive manner, which causes the emotional responses of people to weaken (Korkmaz, 2024, p.

269). According to Karakaş and Doğru, false, misleading, and distorted information alongside conspiracy theories, which are among the fundamental elements of the post-truth era, become more visible especially during periods of social conflict, natural disasters, and crises. A great number of unfounded claims and conspiracy theories were put forward during the Covid-19 pandemic process experienced since 2019. These theories encompass fake and misleading content generated especially about Covid-19 vaccines, as well as the source of the virus, characteristics of the disease, measures taken within the scope of the pandemic, and implemented restrictions. The contents in question can be delivered to large masses rapidly, particularly through new media tools (2021, p. 165). In such an environment, individuals who are constantly exposed to false information and whose perceptions are directed may experience uncertainty about what to believe. In this process, emotions and personal beliefs override objective facts. The concept of post-truth also expresses that emotional discourses are effective rather than facts, and that the information presented as reality is not always based on strictly verified phenomena (Özcan, 2018, p. 1).

Another important element connected with the post-truth condition is that in cases where facts supported by objective evidence conflict with individuals' personal beliefs, experiences, and emotional tendencies, people prefer to make decisions based on their own beliefs, experiences, and emotions instead of objective facts. While this preference manifests at the individual level, when it gains prevalence at the societal level, it becomes a factor influencing the formation process of public opinion, which is one of the prominent elements in the Oxford Dictionary's definition of post-truth. In this context, the prioritization of personal choices and emotions in determining the truth (Prado, 2018, p. 6) is seen as a powerful determinant of the post-truth era discourse, and this discourse reveals the characteristic features of the post-truth period. According to D'Ancona, the post-truth era signifies a period in which facts are not revealed through rational evaluation and reasoning processes, but on the contrary, can be selected according to personal convictions (2017, p. 56).

In this period where truth loses value, the understanding of reality, which should be one of the fundamental elements of social relations, leaves its place to concepts that mislead and negatively affect people. Misinformation and news popularized through the media, on the other hand, support the emergence of the post-truth concept. In this process where truth loses its importance, individuals constantly follow and repeat news suitable for their own beliefs and interests, meeting on a common ground distant from the truth along with the managers who produce this news (Güneç, 2019, pp. 6-7). With the acceleration of access to information, individuals confront a large number of unverified contents. Especially in digital media environments, the proliferation of content based on emotions, personal beliefs, and manipulative discourses makes it difficult for individuals to reach accurate information. This situation yields more critical results in the field of health, increasing the impact of false or deficient information on public health. Therefore, it becomes essential for individuals to critically evaluate media content and accurately analyze health-related information within the information chaos created by the post-truth era. In this context, media health literacy stands out as a fundamental concept in terms of individuals questioning health news, distinguishing reliable information sources, and developing awareness against misinformation.

The Relationship Between Post-Truth and Media Health Literacy

Media has become an inseparable and important part of individuals' lives today, and this effect is clearly observed in the field of health. Nowadays, information is accessed not only through written sources but also via media tools. Although the messages produced by the media seem simple and understandable at first glance, they actually possess a structure with its own specific rules. These messages contain a highly complex language involving various concepts and thoughts (Jolls & Thoman, 2008, p. 11). Within this framework, health literacy is evaluated as a concept closely related to media literacy.

According to Küçük Durur, in health content taking place in the media, problems must be accurately defined and scientifically verified solutions to these problems must be presented in a clear and comprehensible manner. It is important to organize such content in a way that will improve individuals' health literacy. In parallel with the responsibilities of those who produce health content in the media, individuals in the position of consumers of this content must also be able to evaluate the information they are exposed to or acquire from a critical perspective. At this point, health literacy and media literacy stand out as intersecting fields (2016, p. 253).

“Media health literacy,” which is a new concept emerging at the intersection of media literacy and health literacy, offers a guiding framework for understanding health information in the media and applying this information correctly. In the post-truth environment, this skill undertakes a critical role not only in terms of access to information but also in terms of combating information pollution. This is because when individuals possess adequate media health literacy, they can question the health content they encounter, distinguish claims that are not based on a scientific foundation, and show a tendency to turn toward accurate information.

Manipulating public opinion through untruthful news is evaluated as one of the significant problems faced by today's digital society (Bradshaw & Howard, 2018, p. 23). In the age of communication and information, with the development of modern technological communication tools, individuals are no longer limited to the information provided by the state. A dense flow of information is experienced in the globalizing world, and individuals who become dependent on this flow emerge. In this period where information is seen as power and those who control it gain superiority, the need for accurate and objective information is progressively increasing. This is because disinformation and manipulation risks become more apparent day by day in the global order (Kiraz, 2019, p. 12). Within this scope, there is a direct relationship between the post-truth era and media health literacy. The disinformation environment generated by the post-truth era increases the importance of media health literacy; simultaneously, this skill functions as a protection mechanism against false information. Therefore, it is of great importance to improve individuals' media health literacy levels in order to make correct decisions in the health field and to protect public health.

One of the fundamental reasons why media health literacy has gained importance in the post-truth era is the rapid spread of false information and manipulative content during the pandemic. Unverified information circulating particularly through social media platforms can undermine individuals' trust in health policies and scientific explanations. In this process, while the probability of individuals with low media health literacy levels being misled increases, conspiracy theories and anti-science discourses also become more visible. The Covid-19 pandemic, on the other hand, has clearly demonstrated the effects of the post-truth era on health communication; the information pollution that emerged during the development and implementation process of vaccines has popularized vaccine opposition debates on a global scale. In this context, how vaccine opposition was shaped during the Covid-19 era and through which discourses it was produced has become an important field of investigation.

Vaccine Opposition in the Covid-19 Era

To bring epidemic diseases under control, establishing herd immunity carries great importance. To ensure this, the immunity rate in the society must be raised above a certain level. The most effective way to reach this level is to maintain high vaccination rates. However, vaccine hesitancy and vaccine rejection stand among the most important obstacles to achieving the targeted vaccination level in society. It is observed that vaccine hesitancy and vaccine rejection rates are at considerably high levels both in Türkiye and across the world (Akbulak & Çöl, 2022, p. 537).

Although vaccine opposition is a deep-rooted phenomenon extending from the past to the present, the positive effects of vaccines on human health are far greater than the risks asserted in opposing views. However, it is observed that vaccine opposition gained a more distinct and

widespread dimension particularly during the Covid-19 pandemic period. It draws attention that religious, cultural, ideological, and political factors played an important role in the spread of this situation.

The vaccine opposition that came to the fore during the Covid-19 pandemic process is actually not a newly emerged situation. Since the invention of vaccines, debates about vaccines have constantly been on the agenda. Although the critical importance of vaccines in combating infectious diseases is acknowledged, some individuals approach vaccines cautiously and skeptically under the influence of the infodemic, as was the case in the past (Coşkun Erçelik, 2022, p. 186). With the initiation of the production of vaccines, seen as the most important solution against the Covid-19 virus, various debates and claims regarding the reliability of these vaccines have emerged. Individuals distancing themselves from the vaccine, on the other hand, shared their thoughts in the internet environment without undergoing any review process, regardless of the distinction between accurate or false information. It is an undeniable fact that these posts possess the power to influence the views and attitudes of especially undecided individuals (Şirzad, 2022, p. 76). False information spreading rapidly through digital media has become a serious public health problem on a global scale. In these processes, we struggle not only with epidemic diseases but also with information pollution termed as “infodemic.” In the most adverse scenario, the fact that false information spreads faster than the virus itself can lead individuals to make erroneous decisions. The World Health Organization emphasized that false information and fear were among the biggest problems during the novel coronavirus process; it called on governments to share accurate information transparently and in a timely manner to reduce social anxiety. Especially in the post-truth era, misleading information can be put into circulation deliberately to create perception, while social media trolls can create an environment of panic and chaos in society (Kırık & Özkoçak, 2020, p. 149). During the Covid-19 pandemic period, it has been observed that a great number of baseless information and conspiracy theories were generated both in Türkiye and in different countries of the world to try to increase social fear.

The vaccines developed and started to be applied against Covid-19 are not found reliable by some people; they are evaluated as biological tools containing substances that can harm human health. Certain segments of society believe in various conspiracy theories, such as that vaccines will alter human DNA, microchips will be inserted into individuals to provide control, or that humans will be robotized, sterilized, or driven to death. These claims voiced by vaccine opponents spread rapidly, particularly through social media, and can negatively affect individuals' attitudes toward vaccines (İrak, 2022, p. 116). According to Aker, the discourses most frequently resorted to by groups opposing vaccines due to religious reasons are related to the content of the vaccines. In Türkiye, expressions stating that “vaccines contain pig-derived substances and are therefore not halal” are frequently encountered recently (2018, p. 181).

According to Şahin, anti-vaccine groups advocate thoughts such as that the virus was produced artificially, developed in a laboratory environment, and that the disease can be overcome without using medication by strengthening the immune system. Besides, views indicating that it is desired to control the world population through the virus and vaccines, that vaccine contents are not suitable for human genetics, that they are applied on society before adequate testing processes are completed, that their long-term side effects are unknown, and that they are not religiously appropriate are also voiced by these groups. Additionally, claims that the virus and vaccines are exaggerated through the media, and that scientists and politicians act under the influence of global powers are among the elements that feed vaccine opposition. These groups oppose not only vaccines but also mandatory vaccine applications. Advocating that the vaccine implies a direct intervention in the individual's body, vaccine opponents react to its being made compulsory for this reason. The fact that no vaccine other than the smallpox vaccine is kept mandatory in Türkiye stems from vaccines being evaluated within the scope of medical intervention. However, current or possible restrictions

targeting individuals who do not get vaccinated are thought to imply mandatory vaccination indirectly. Within this framework, anti-vaccine segments evaluate vaccine applications as an intervention in the individual living space and personal freedoms (2022, p. 589).

Covid-19 vaccine opposition yields various negative consequences in terms of both individual and public health. This situation is evaluated as an important problem threatening public health. Although vaccine opposition is not based on a scientifically strong foundation, false and misleading information spreading especially on media and social media platforms causes individuals to develop negative attitudes toward vaccines.

Research Method

Data Collection Method

According to Entman (1993, p. 52), who uses the concept of framing widely in media studies, framing is the process of selecting some aspects of a perceived reality and making them more salient in a communicating text, in such a way as to promote a particular problem definition, causal interpretation, moral evaluation, and/or treatment recommendation.

Framing studies generally refer to researches that aim to reveal in what format events and issues are structured in media texts, how the discourse is formed, and in what manner meaning is constructed (Kılıç, 2008, p. 50).

Individuals resort to various mental schemata to make sense of the events occurring around them. These schemata shape the formation of perception by determining which elements will be brought to the fore, which meanings will be ascribed, and which dimensions will be ignored. These structures, effective in a wide area from daily life to social events, are constructed at both individual and societal levels. How events are presented and defined, on the other hand, undertakes a function that directs social interaction by directly affecting individuals' attitudes (Goffman, 1974, pp. 21-39). This theoretical approach demonstrates that the media, rather than transmitting reality as it is, re-structures it within certain frames and produces meaning in this process. Framing analysis is a method that examines how an event or information is presented, which of its aspects are highlighted and which are left in the background, thereby evaluating the impact of this presentation format on the perceptions and decisions of the masses. This approach, widely used in media studies, was preferred because it is also compatible with the purpose of the study. Within the scope of the study, 10 news texts regarding Covid-19 vaccine opposition were examined using the framing analysis method. In the analysis of 10 news items within the context of Robert Entman's framing matrix, the frames listed below were utilized:

News No	Media and Date	News Title	Analyzed Dominant Frame
News 1	Yeni Şafak (17.09.2020)	Chinese virologist Dr. Li-Meng Yan's report published: Covid-19 was obtained by mixing viruses taken from two different bats	Conspiracy Theory Frame
News 2	Hürriyet (21.10.2020)	Last minute news: Brazilian volunteer participating in Oxford vaccine trials passed away	Politicization Frame
News 3	Sözcü (15.12.2021)	Omicron warning to those who received Sinovac and Pfizer/BioNTech vaccines	Fear / Health Risks Frame
News 4	Sözcü (25.12.2021)	Scientific research: The third dose of vaccine provides protection against Omicron for only 10 weeks	Fear / Health Risks Frame
News 5	Yeni Şafak (15.02.2022)	Warning from experts to those who received three doses of vaccine against Omicron: Its efficacy is dropping rapidly	Fear / Health Risks Frame

News 6	Milliyet (25.06.2023)	Professional basketball player died of a heart attack at age 28! 'I received two doses of Covid-19 vaccine...'	Politicization Frame
News 7	Yeni Akit (20.04.2025)	Striking words from Canan Karatay about Covid-19: 'They put out a vaccine' Bad news for Turks!	Conspiracy Theory Frame
News 8	Yeni Akit (27.04.2025)	This is how they fooled the world! It is certified that the coronavirus is artificial!	Conspiracy Theory Frame
News 9	Yeni Akit (12.05.2025)	Put henna on your body Bill Gates! Covid vaccines were tested on mice! Here is the shocking result!	Fear / Health Risks Frame
News 10	Yeni Akit (22.05.2025)	Attention to those who received the BioNTech vaccine! FDA issued a warning that it may cause a risk of heart conditions	Fear / Health Risks Frame

Population and Sample

To reach the data most suitable for the purpose of the research, the purposive sampling model, one of the non-random sampling methods, was adopted. Accordingly, rather than the concern of statistically representing the population, it was aimed to focus on the texts that reflect the examined phenomenon in the richest and most in-depth manner. The criterion sampling technique, which relies on pre-determined parameters, was selected. In this context, out of the news texts forming the analysis population; 10 specific news texts that met fundamental criteria such as containing direct doubt, rejection, or alternative arguments toward Covid-19 vaccines, including claims of actors or figures labeled as experts outside the mainstream scientific consensus, and belonging to the time period when the pandemic was intensely discussed were included in the sample. Including news sites with diverse ideological tendencies in the selection of the sample enabled the evaluation of the vaccine opposition discourse not merely from a single perspective, but from a comparative, multifaceted, and pluralistic viewpoint. Yeni Akit Newspaper, Hürriyet Newspaper, Sözcü Newspaper, Milliyet Newspaper, and Yeni Şafak Newspaper took place in the study sample.

Yeni Akit Newspaper possesses a conservative-right and Islamist ideological identity within the media spectrum in Türkiye. In objective terms, rather than a claim of universal/liberal neutrality, it follows a editorial line that references the value judgments of the base it addresses. Within the scope of the research, four news texts from this newspaper were included in the analysis.

Hürriyet Newspaper: The institutional and ideological positioning of Hürriyet exhibits a two-stage structure explained through changes in the ownership structure in political communication literature. Secular, nationalist, and mainstream republican values were referenced by the newspaper for a long time since its establishment, but it subjected this traditional editorial policy to a structural transformation after the ownership change in 2018. In terms of its contemporary institutional stance, it preserves the popular/mass journalism form appealing to the general public rather than sharp ideological definitions, while it pursues a publication line prioritizing the policies, discourse, and perspectives of the current government in political content. In the research, one Covid-19 vaccine opposition news item published in Hürriyet Newspaper was taken within the scope of analysis.

Milliyet Newspaper: Although its ideological structure historically relied on a line committed to social democratic, center-left, secular values, and universal legal norms, it underwent a radical transformation after the turning point when its ownership structure changed. In terms of its contemporary institutional stance, it forms a state-oriented position that formally preserves its traditional intellectual tone, while legitimizing the official discourses, foreign policy, and development perspectives of the current government by prioritizing them in political content. One Covid-19 vaccine opposition news item taking place in Milliyet was included within the research scope.

Yeni Şafak Newspaper possesses a conservative-right and Islamist ideological identity within the media spectrum in Türkiye. Historically, a conservatism with theoretical and doctrinal

depth, opening space for intellectual Islamist writers, was referenced. Two news texts selected from the newspaper took place within the scope of analysis.

Sözcü Newspaper possesses a Kemalist, nationalist, and secular ideological identity within the media spectrum in Türkiye. This situation shapes the news production processes, headlines, and editorial choices of the newspaper around the founding values of the Republic, secularism, and national sovereignty principles. Known for its oppositional publication line, two news items regarding Covid-19 vaccine opposition from Sözcü Newspaper found a place in the study.

Data Analysis Method

As a result of the scan carried out by using the keyword “Covid-19 Vaccine Opposition,” a total of 10 news texts appropriate for the purpose and scope of the research were determined. In this process, not only the contents directly related to the subject but also the news reflecting and diversifying the vaccine opposition discourse with its distinct dimensions were taken into consideration. Selected texts were included in the sample by observing both consistency in terms of content and discursive diversity. Thus, the study allowed the analysis of the news produced within the framework of the determined keyword in a holistic manner. The publication dates of the news taking place in the sample were determined deliberately to cover a wide period of time in line with the research objective. Texts between the years 2020–2023 offer an important period in terms of examining how factors such as uncertainty, fear, and lack of information emerging from the beginning of the pandemic prepared the ground for the formation of anti-vaccine discourses. In contrast, current news belonging to the year 2025 provides the opportunity to analyze how vaccine opposition changed, with which discourse strategies it continued, or how it was re-framed in a process where the effects of the pandemic largely diminished. The diversity in this time interval gives the opportunity to test the assumption that the discourse does not exhibit a fixed structure, but on the contrary, a dynamic structure shaped depending on the context.

Findings

News Title	Date	Media Outlet
Chinese virologist Dr. Li-Meng Yan's report published: Covid-19 was obtained by mixing viruses taken from two different bats	September 17, 2020	Yeni Şafak Newspaper

The news text dated September 17, 2020, reconstructs the origin of the Covid-19 pandemic outside the mainstream scientific consensus within a “conspiracy and global threat” framework. The relevant media outlet establishes this framework in the first analyzed text block through the following actors and claims:

“Chinese virologist Dr. Li-Meng Yan, who was among the first scientists to examine the coronavirus and fled to the US to blow the whistle on the epidemic, published the report that will sit at the top of the global agenda. Stating that the coronavirus is human-made, Li-Meng had said, 'I have prepared my first report with my team of scientists, and we will share it with the world very soon.' In the published report, Yan wrote that Covid-19 was created in a laboratory setting by manipulating the genetic material of other viruses. According to Yan's report, Covid-19 was obtained by mixing coronaviruses taken from two different bats.” (Yeni Şafak, 2020)

When evaluated along the axis of Robert Entman's framing matrix, a clear “Problem Definition” is made in the first part of the news. The fundamental problem in the news is not that the virus is a natural epidemic, but that it is a covert biological engineering product manufactured by human hands. While defining this problem, the media outlet positions the main actor it selected through a “fleeing virologist” narrative, thereby attributing a quest for truth to the news piece.

In medical literature, claims regarding the genetic structure of SARS-CoV-2 being manipulated in a laboratory environment have been rejected due to a lack of empirical evidence, and a strong scientific consensus regarding the natural zoonotic origin of the virus has been reported (Koyama et al., 2020; WHO, 2021). Conversely, the news frame marginalizes this scientific reality and presents these claims—which had not yet undergone peer review—as a “report that will sit at the top of the global agenda.” This situation is a strategy of “agenda-setting through visibility emphasis” frequently encountered in framing analysis. Rather than scientific accuracy, the media outlet places the sensational claim at the center of the news frame, thereby manipulating the reader's risk perception regarding the issue.

In the second text block located in the continuation of the news, the technical legitimacy and prevalence dimensions of the constructed frame continue to be produced:

“According to what is stated in the report, the spike-like proteins on the coronavirus were specially engineered to easily bind to cells in the human body. According to Yan's report, there is no tangible evidence that the coronavirus emerged in wildlife and subsequently jumped to humans. Yan puts forward the claim that the biological characteristics of the virus, scientifically named SARS-CoV-2, are not compatible with a virus originating in a natural environment. These incredible claims by the Chinese virologist were debunked by her colleagues, who stated that they were unscientific and resembled a conspiracy theory. However, Yan's report was read more than 150 thousand times on the site Zenodo, where it was published, and was widely shared on social media. US media outlets also continuously interview Yan, keeping her claims on the agenda.” (Yeni Şafak, 2020)

In this block, the “Diagnose Causes” and “Make Moral Judgment / Legitimation” steps of Entman's matrix become prominent. The cause of the virus's spread is diagnosed not as natural mutations, but as proteins specifically engineered to easily bind to the human body. The legitimation mechanism of the frame, on the other hand, is constructed through numerical popularity instead of scientific accreditation.

The expressions “read more than 150 thousand times” and “US media continuously kept it on the agenda” used in the news are quantitative reinforcers employed to fortify the boundaries of the frame. Although the media outlet (Yeni Şafak, 2020) seemingly presents a “counter-frame” by dedicating a very brief space at the end of the text to the debunkings from the medical world, it feeds the dominant tone of the news with elements of numerical popularity. Consequently, the news presents an unverified conspiracy theory to the reader by embedding it within a frame of “a technical reality at the center of global attention.”

News Title	Date	Media Outlet
Last minute news: Brazilian volunteer participating in Oxford vaccine trials passed away	October 21, 2020	Hürriyet Newspaper

The news dated October 21, 2020, distances clinical research processes from objective health journalism, embedding them within a political polarization and threat-oriented media frame. The relevant media outlet establishes this frame in the first analyzed text block as follows:

“According to the news that Brazilian press based on the Health Regulatory Agency (Anvisa), 28-year-old volunteer doctor João Pedro Feitosa, who participated in the Brazilian trials of the vaccine candidate named 'ChAdOx1 nCoV-19'—developed in collaboration between the Oxford Vaccine Group and the Jenner Institute, and whose production license was acquired by the British-Swedish pharmaceutical company AstraZeneca—lost his life.” (Hürriyet, 2020)

When viewed within the axis of Robert Entman's framing matrix, a dramatic “Problem Definition” is made at the introduction of the news. The core crisis is positioned not as the routine

course of a clinical trial, but as a suspicious death case directly threatening human life. While defining this problem, the media outlet selects a "last minute" narrative that excludes the technical background, thereby loading a dramatic tension onto the news.

In the second text block in the continuation of the news, the constructed crisis frame is severed from a scientific ground and elevated to the dimension of a political legitimacy war:

“Brazilian President Jair Bolsonaro announced that they will not purchase 'CoronaVac', the vaccine candidate developed by Sinovac Biotech. A day after Health Minister Eduardo Pazuello announced that Brazil would purchase 46 million doses of the 'CoronaVac' vaccine, Bolsonaro stated in a live broadcast on his Facebook account, 'We will not buy Chinese vaccines.' In a statement made on his Twitter account, Bolsonaro noted that the 'CoronaVac' vaccine candidate had not completed its trials and targeted Sao Paulo Governor Joao Doria. Using the analogy 'Joao Doria's Chinese vaccine' in his post, Bolsonaro included the expression, 'The Brazilian people will not be anyone's guinea pig.'” (Hürriyet, 2020)

In this block, the “Diagnose Causes” and “Make Moral Judgment” steps of Entman's matrix become visible. The cause of mistrust in vaccine procurement is diagnosed not as medical inadequacies, but as an external/political intervention threatening national sovereignty. The moral judgment of the frame is built not upon scientific accreditation criteria, but upon the exclusionary rhetoric constructed by a political figure through the “guinea pig” metaphor.

Juxtaposing a death case in the clinical trial of one vaccine candidate with political embargo statements targeting a completely different vaccine is the media's strategy of “producing indirect causality through textual contiguity.” In sociology of medicine and epidemiological literature, the bio-safety of a vaccine depends solely on standardized empirical data and the approval mechanisms of independent regulatory bodies (Pocock, 2013). No methodological link can be established between the political maneuvers of a head of state and the reliability of medical technologies. Consequently, the news melts a technical datum and an ideological discourse in the same pot, presenting a scientific phenomenon within a framework of political polarization.

News Title	Date	Media Outlet
Omicron warning to those who received Sinovac and Pfizer/BioNTech vaccines	December 15, 2021	Sözcü Newspaper

The news text dated December 15, 2021, distances scientific data regarding vaccine efficacy and variant analysis from objective crisis communication during the pandemic process, placing it into a crisis frame focused on “absolute inadequacy” and “continuous risk.” The relevant media outlet constructs this frame in the analyzed text block as follows:

“The study conducted in Hong Kong regarding the Omicron variant showed that the antibody levels produced by the coronavirus vaccines manufactured by Sinovac and Pfizer/BioNTech may remain inadequate against the Omicron variant. The results published yesterday of the study conducted by the University of Hong Kong's Department of Microbiology hold the distinction of being the first research showing the efficacy of the coronavirus vaccine manufactured by Sinovac against the Omicron variant. The research results showed that in none of the 25 patients administered the Coronavac vaccine manufactured by Sinovac was a sufficient amount of antibodies produced to neutralize the new variant. Conversely, it was observed that in only five out of 25 people administered the BioNTech vaccine was a sufficient amount of antibodies produced to neutralize Omicron. Researchers said, 'Until a new generation vaccine more compatible with the new variant is developed, it is recommended to have the third dose of vaccine administered as soon as possible.’” (Sözcü, 2021)

When evaluated along the axis of Entman's framing matrix, a sharp "Problem Definition" is made throughout the news. The crisis element in the news is positioned not as the natural scientific course of variant development and cellular immunity, but as the current vaccines remaining "dysfunctional and inadequate" on a global scale. While defining this problem, the media outlet prefers a panic-inducing language that leaves out technical nuances, loading a dense tension of uncertainty onto the news.

In medical methodology literature, it is emphasized that conducting early-stage laboratory-bound neutralization studies over a limited sample group is insufficient for making an efficacy generalization at the societal level; furthermore, it is stressed that the immune response relies not only on antibody levels but also on T-cell-based memory responses (Greener et al., 2021; WHO, 2021). In spite of this, the news frame renders these scientific limitations and methodological boundaries textually invisible, presenting empirical data with the risk of overgeneralization. The media's deepening of this methodological gap is a strategy of "sensational focusing" that centers negative attributes such as "inadequacy" and "lack of protection" rather than the nature of scientific processes.

In this block, the "Diagnose Causes" and "Suggest Remedies / Solutions" steps of Entman's matrix simultaneously become apparent in a manipulative sequence. The "third-dose vaccination" recommendation, presented as the solution mechanism of the frame, is defined in medical literature as a standard booster dose strategy that reinforces immunity against variants (Lopez Bernal et al., 2021). However, the news text has severed this technical recommendation from its scientific context and framed it as proof of the structural vulnerability of the vaccines.

News Title	Date	Media Outlet
Scientific research: The third dose of vaccine provides protection against Omicron for only 10 weeks	December 25, 2021	Sözcü Newspaper

The news text dated December 25, 2021, distances epidemiological data regarding vaccine efficacy durations during the pandemic process from objective risk communication, embedding it into a media frame focused on "rapid loss of protection" and "continuous dose dependency." The relevant media outlet constructs this frame in the analyzed text block as follows:

"The UK Health Security Agency announced the protection rate provided by the third dose of the Pfizer/BioNTech vaccine against the Omicron variant in its statement. In the statement made, it was noted that the third dose of the Covid-19 vaccine provides approximately 10 weeks of protection against the Omicron variant, which is the most mutated type of the coronavirus. Scientists therefore also predicted that a fourth dose of vaccine could be administered in the year 2022. British authorities announced that the protection rate of the third dose of vaccine against Covid-19 cases showing symptoms tied to the Omicron variant dropped from 70 percent to 45 percent within weeks. Relaying that a decrease of up to 25 percent within 10 weeks was detected with data obtained from real cases, experts stated that the protection rate was at the 70-75 percent level for 9 weeks in those who had two doses of Pfizer/BioNTech vaccine and received Moderna for their third dose." (Sözcü, 2021)

When evaluated along the axis of Entman's framing matrix, a manipulative "Problem Definition" is made throughout the news. The crisis element in the news is positioned as even booster doses losing their function within weeks, forcing the public into an endless cycle of vaccination. While defining this problem, the media outlet selects a tone that severs technical data from its context, provoking a dense sense of insecurity in the reader.

In this block, the “Diagnose Causes” and “Make Moral Judgment” steps simultaneously become visible in the presentation strategy of numerical data. The moral evaluation mechanism of the frame is constructed not by praising the role of the vaccine in societal immunity—even if short-term—but by placing excessive emphasis on quantitative data showing a downward trend, such as “a drop from 70 percent to 45 percent” and “a drop of up to 25 percent in 10 weeks.” Consequently, the media outlet has severed official data from its scientific context and presented the reader with a manipulative crisis frame implying that the vaccine is dysfunctional.

News Title	Date	Media Outlet
Warning from experts to those who received three doses of vaccine against Omicron: Its efficacy is dropping rapidly	February 15, 2022	Yeni Şafak Newspaper

The news text dated February 15, 2022, distances clinical data regarding the long-term protection periods of mRNA vaccines during the pandemic process from objective risk communication, placing it into a crisis frame centered on “rapid loss of efficacy” and an “open-ended/infinite vaccination spiral.” The relevant media outlet constructs this frame in the first analyzed text block as follows:

“A nationwide study conducted by the US Centers for Disease Control and Prevention (CDC) revealed that immunity against severe Covid-19 illness begins to wane 4 months after receiving a third dose of an mRNA vaccine (Pfizer/BioNTech or Moderna). The efficacy of the third dose of vaccine against severe Covid-19 illness regressed to 78 percent within this period. Scientists explained that booster vaccine doses may therefore need to be renewed at certain intervals.” (Yeni Şafak, 2022)

When viewed within the axis of Robert Entman’s framing matrix, a distinct “Problem Definition” is made at the introduction of the news. The fundamental crisis element in the news is the risk that even booster doses regress in a period as short as 4 months, turning vaccination into an open-ended loop of dependency. While defining this problem, the media outlet prefers an alarmist presentation that pushes technical nuances into the background, loading a tone of structural dysfunctionality onto the news.

In the second text block located in the continuation of the news, the constructed crisis frame is fortified through technical legitimacy mechanisms, further deepening the reader's risk perception:

“According to data published in the Morbidity and Mortality Weekly Report of the US Centers for Disease Control and Prevention (CDC), the protection provided by third doses of Moderna or Pfizer/BioNTech mRNA vaccines begins to decrease rapidly. Until this study, very little was known about the durability of protection following three doses, especially during periods when Delta or Omicron was dominant in the US. Brian Dixon, one of the co-authors of the study, made the statement: ‘mRNA vaccines, including the booster vaccine, are highly effective, but efficacy wanes over time. Our findings show that additional doses may be necessary again to maintain protection against Covid-19, especially for people at high risk. Furthermore, we found that Hispanic or Black individuals were half as likely to have a third vaccine dose compared to white people. This renders Hispanic or Black individuals more vulnerable to severe Covid-19.’” (Yeni Şafak, 2022)

In this block, the “Diagnose Causes” and “Make Moral Judgment / Legitimation” steps become clear. The cause of the encountered risk is diagnosed not as the mutational power of the virus, but rather as the rapid decline of vaccine protection and vaccination inequalities between societal groups. The legitimation mechanism of the frame is established by generating scientific reliability through citations of the institutional prestige of the world's most powerful medical authorities, such as the *Morbidity and Mortality Weekly Report*.

In the news, the protective medical advice in the expert text indicating that “additional doses may be necessary” is framed as a continuously repeated obligation—that is, an endless “infinite process.” Consequently, the news text builds a manipulative perception in the reader suggesting that vaccines cannot produce a permanent solution.

News Title	Date	Media Outlet
Professional basketball player died of a heart attack at age 28! ‘I received two doses of Covid-19 vaccine...’	June 25, 2023	Milliyet Newspaper

The news text dated June 25, 2023, brings clinical cases and individual social media posts together to construct an anti-vaccine framework centered on “individual tragedy and systemic pressure,” detached from scientific verification processes. The relevant media outlet builds this crisis frame through the following actors and personal expressions in the analyzed text block:

“Dominican sports announcer Hector Gomez announced Cabrera Adames's death with a message shared on his social media account. With the passing of the 28-year-old basketball player, what he wrote on his own social media account became a hot topic in the US media. According to the New York Post newspaper, Oscar Cabrera Adames wrote on social media that he contracted a rare heart condition after receiving two doses of the Covid-19 vaccine. The newspaper, which reported that he wrote 'I caught a damn myocarditis after the fucking vaccine. I knew it. Many people warned me,' reported that the player was forced by the basketball club to get vaccinated.” (Milliyet, 2023)

When evaluated along the axis of Entman’s framing matrix, an emotion-focused “Problem Definition” is made throughout the news. The crisis in the news is positioned through the sudden death of a young, healthy, and well-known athlete that developed after vaccine administration, and his subsequent individual rebellion. While defining this problem, the news utilizes the narrative strategy known in literature as the “celebrity effect.” Centering the tragedy of a figure widely known by the masses triggers a risk in the receiving reader of forming a dramatic bond and perceiving an exceptional case as a general threat toward all vaccine applications.

In this block, the “Diagnose Causes” and “Make Moral Judgment” steps manifest in the way institutional mechanisms are presented. The cause of the encountered tragedy is diagnosed not merely as a biological factor, but as the systemic authority forcing the individual into this process. The moral judgment of the frame is fortified not through the public health policies' rationalization of societal benefit-harm, but through a narrative where the individual is “victimised” under institutional pressure.

Consequently, the news text combines an unverified personal claim of causality and a dramatic death case with emphases on institutional mandate; it presents a manipulative frame that creates a deep perception of mistrust, anger, and oppression toward medical authorities and vaccines in the reader.

News Title	Date	Media Outlet
Striking words from Canan Karatay about Covid-19: ‘They put out a vaccine’ Bad news for Turks!	April 20, 2025	Yeni Akit Newspaper

The news text dated April 20, 2025, completely distances post-pandemic public health parameters from objective crisis communication, placing them into a populist framework built upon medical skepticism, national identity sensitivities, and global conspiracy narratives. The relevant

media outlet constructs this crisis frame through the following claims of Prof. Dr. Canan Karatay in the first analyzed text block:

“They are having heart attacks at age 20-30. Is it from cholesterol or a clot? I am trying to prevent clots. Vaccines cause clots. Clots are caused not only by vaccines; insulin, sugar, and obesity also cause clots. Cholesterol is not the cause, it is completely a big lie. Pharmaceutical companies are more dangerous than weapon companies. Health congresses are organized by pharmaceutical companies. I write the medication that is necessary. Medication is not used for a lifetime. Pharmaceutical companies grew by frightening patients.” (Yeni Akit, 2025)

When looked at within the axis of Entman’s framing matrix, a dramatic “Problem Definition” targeting broad masses is made in the introductory section of the news. The core crisis element in the news is the exploitation system wherein the global pharmaceutical industry deliberately threatens human health, alongside the claim that vaccines directly lead to death in the young population. While defining this problem, the media adopts the strategy—known in literature as the “media authority effect”—of presenting the radical discourses of a publicly popular figure that exclude medical consensus as a direct and pure truth, without passing them through an empirical data filter.

In the second text block located in the continuation of the news, the constructed crisis frame is completely severed from a medical foundation and carried to the dimension of a geopolitical operation and national threat:

“Skin diseases increased with COVID vaccines. They put out two Turks to produce a vaccine. Did they ever come to Türkiye? There is no vaccine for a virus. There is no vaccine for the flu virus. Let's say you got vaccinated today. According to which virus did you get it? They said variant, variant. What is a variant? The virus is constantly changing its cloak. Foreigners boarded planes unvaccinated. But Turks could not board. There are dozens of asylum seekers in Türkiye, which one of them got vaccinated? They put out virus vaccines against Turks.” (Yeni Akit, 2025)

In this block, the “Diagnose Causes” and “Make Moral Judgment / Legitimation” steps become distinct with a far-right populist rhetoric. The cause of the encountered health crisis and vaccine mandates is diagnosed not as a biological protection effort, but as an ethnic/global operation directly targeting the Turkish nation and a sociological injustice. The moral evaluation mechanism of the frame is legitimized through socio-political polarization dynamics and xenophobic codes along the “asylum seekers-Turks” axis, instead of the standardized updating protocols of vaccine compositions against mutational variants in immunology literature (Chao et al., 2022).

News Title	Date	Media Outlet
This is how they fooled the world! It is certified that the coronavirus is artificial!	April 27, 2025	Yeni Akit Newspaper

The news text dated April 27, 2025, distances political parliamentary reports regarding the origin of the pandemic from objective health journalism, embedding them within a framework of “conspiracy and institutional betrayal” based on global deception, propaganda language, and systemic mistrust. The relevant media outlet establishes this framework in the first analyzed text block through the following claims:

“The 557-page report prepared by the US House of Representatives Select Subcommittee on the Coronavirus Pandemic exposed the Corona lies! With this report, it was officially certified that the Corona virus is artificial!” (Yeni Akit, 2025)

When evaluated within the axis of Robert Entman’s framing matrix, a sharp “Problem Definition” is made at the introduction of the news. The crisis in the news is positioned not as the

biological evolution of the virus or the management of public health policies, but as the organized deception of the entire world by a global network and the human-made production of a biological threat. While defining this problem, the media outlet utilizes the strategy termed in the literature as “manipulation of legitimacy via official institutional labels.” By presenting the report of a political committee as a finalized, indisputable “scientific certification,” it aims to create an absolute illusion of persuasion over the reader.

In the second text block in the continuation of the news, the constructed crisis frame is reinforced in a sensational manner through a televisual propaganda style:

“In the live broadcast program 'Deep Truths', the 'Covid-19 Realities' threatening human health were certified today with the 557-page report prepared by the US House of Representatives Select Subcommittee on the Coronavirus Pandemic. It was certified that the Corona virus is artificial! This is how they fooled the world. The American State published a 557-page shock report! Corona lies are coming to light one by one! The virus is laboratory-sourced! Human-made!” (Yeni Akit, 2025)

In this block, the “Diagnose Causes” and “Make Moral Judgment” steps of Entman's matrix become prominent. The cause of the public victimization is diagnosed not as a natural epidemic, but as a human-made laboratory virus. The moral judgment of the frame, on the other hand, is built not upon rational/technical evidence, but upon emotional codes belonging to populist propaganda language in mass communication, such as “this is how they fooled the world,” “shock report,” and “lies are coming to light.” The media constructs a framing that triggers feelings of anger and betrayal by bypassing the reader's logical interrogation mechanisms.

In the final section of the news, the boundaries of the constructed frame are expanded and articulated with the anti-vaccine discourse:

“The Select Subcommittee on the Coronavirus Pandemic released its final report summarizing two years of investigations into the origins and handling of COVID-19. The 520-page report, released Monday, concludes that the virus most likely originated from a laboratory in Wuhan, China, and was an artificial production. The subcommittee criticized US health officials and the Biden administration for exaggerating the efficacy of vaccines in preventing transmission and infection.” (Yeni Akit, 2025)

The news text presents the political criticisms regarding the “exaggeration of vaccine efficacy” sequentially in the same paragraph as the claim that “the virus is laboratory-sourced.” Connecting two distinct fields of debate in this manner establishes a “synthetic virus–ineffective vaccine” correlation in the mind of the reader, thereby producing a holistic and radical spiral of mistrust toward global medical institutions, biotechnology applications, and regulatory authorities.

News Title	Date	Media Outlet
Put henna on your body Bill Gates! Covid vaccines were tested on mice! Here is the shocking result!	May 12, 2025	Yeni Akit Newspaper

The news text dated May 12, 2025, completely severs biomedical research outputs and preclinical trial data from objective health journalism, placing them into a fear frame centered on pseudo-scientific authority construction, methodological overgeneralization, and permanent infertility. The relevant media outlet establishes this framework in the first analyzed text block through the following claims:

“As a result of the research examining the effect of the Pfizer-BioNTech COVID-19 mRNA vaccine on mice, it was determined that the mice permanently lost at least 60 percent of their

reproductive capacity. mRNA vaccines destroyed more than 60 percent of the non-renewable egg stocks of female mice. It was stated that the research strengthens the risk of producing similar results in terms of the effect of mRNA vaccines on humans as well.” (Yeni Akit, 2025)

When evaluated along the axis of Entman’s framing matrix, a biological and demographic “Problem Definition” is made at the introduction of the news. The fundamental crisis element in the news is not the temporary side effects of the vaccines, but an irreversible threat of permanent infertility directly targeting the continuity of the human race and the reproductive system. The claims of isolated individuals whose academic accreditation and position within the scientific consensus are unquestioned are presented as the collective consensus of the medical world, creating a false illusion of scientific legitimacy over the reader.

In the second text block located in the continuation of the news, the constructed crisis frame is attempted to be verified by being supported with eclectic data containing causal manipulation:

“As a matter of fact, in a study conducted in the Czech Republic in 2022 on 1.3 million women in the 18-39 age range, it was determined that women who had received the mRNA vaccine had 33 percent less successful pregnancy and therefore less fertility capacity compared to unvaccinated women.” (Yeni Akit, 2025)

In this block, the “Diagnose Causes” and “Evidence Legitimation” steps of Entman's matrix become distinct. The sole cause of the decline in societal fertility rates is diagnosed directly as mRNA vaccination. In health sociology and demography literature, it is stated that macro-level fertility and pregnancy success rates can only be analyzed by controlling for multivariate factors such as the age pyramid, socioeconomic crises, postponed pregnancy preferences during the pandemic period, and psychological stressors (Green et al., 2022). However, the media outlet ignores these epidemiological variables and presents a raw correlation as an absolute cause-and-effect relationship. This situation is a strategy of “instrumentalizing data by severing it from its empirical context.”

The final section of the news is completed with a narrative language detached from scientific information:

“The egg pool in females, which is seen to be significantly destroyed by the vaccines, draws attention by not renewing itself. That is, females are born with all the eggs they will ever have. The destruction of this pool is irreversible and leads to permanent fertility loss when transferred to humans.” (Yeni Akit, 2025)

Here, the media's strategy of “alarmist biomedical fear construction” reaches its most explicit level. The cautious, probabilistic, and evidence-based language inherent in the nature of scientific literature is replaced by absolute expressions such as “leads to permanent loss.” Consequently, the news text frames probabilities as absolute doomsday scenarios, aiming to produce a permanent perception of biological fear/dread toward vaccine technologies.

News Title	Date	Media Outlet
Attention to those who received the BioNTech vaccine! FDA issued a warning that it may cause a risk of heart conditions	May 22, 2025	Yeni Akit Newspaper

The news text dated May 22, 2025, severs the drug safety updates of official pharmaceutical regulators and health authorities from objective risk communication, embedding them into a crisis frame focused on “indefinite risk amplification” and “limited efficacy.” The relevant media outlet constructs this frame in the analyzed text block through the following epidemiological data and institutional decisions:

“The US Centers for Disease Control and Prevention (CDC) and the Food and Drug Administration (FDA) updated their heart inflammation warnings regarding mRNA-based Covid-19 vaccines. Warnings regarding the risk of myocarditis and pericarditis, which were previously aimed only at specific age groups, have now been expanded to include males between the ages of 16-25. The CDC stated that inflammation of the heart muscle and heart lining is rare after vaccination, but these cases generally follow a mild course and resolve rapidly. In the data where millions of doses of vaccines were administered, it was determined that the heart problems in question were observed mostly in males aged 16-25 and within the first seven days following vaccination.” (Yeni Akit, 2025)

When viewed within the axis of Entman’s framing matrix, a specific “Problem Definition” is made in the introductory and development sections of the news. The core crisis element in the news is not the routine safety monitoring within mass immunization policies, but the perception that vaccines pose a direct and expanding threat to the cardiovascular health of the young male population. While defining this problem, the media outlet utilizes the discourse strategy known in literature as “persuasion construction through attribution to authority.” By referencing the names of the highest-level health authorities on a global scale, such as the FDA and the CDC, an unshakable technical legitimacy is conferred upon the presented risk narrative.

In the final text block located in the continuation of the news, the constructed crisis frame concludes by reproducing the empirical policy changes of regulatory institutions in the form of “dysfunctionality”:

“While conducted studies reveal that mRNA Covid-19 vaccines are generally safe and effective, it was pointed out that the Covid-19 infection itself carries a higher risk in terms of heart inflammation. The FDA, on the other hand, altered the approval process for Covid-19 vaccines, announcing that the updated vaccines to be presented this autumn will be recommended only for individuals over the age of 65 and those specified to have chronic illnesses. FDA officials expressed that there is insufficient evidence that regular Covid-19 vaccines provide a clinically significant benefit in healthy individuals.” (Yeni Akit, 2025)

In this block, the “Diagnose Causes” and “Moral Judgment / Inadequacy” steps of Entman’s matrix become apparent. The cause of the strategic updates in routine immunization programs is diagnosed as the structural “inefficacy and futility” of the vaccine.

By transforming a technical, population-specific, and dynamic scientific evaluation into an absolute narrative stating that “vaccines are generally useless,” the news text presents a manipulative frame that prevents the reader from rationally establishing a balance between risk and benefit.

Discussion and Conclusion

This study aimed to reveal how Covid-19 vaccine opposition is framed in media organs in the “post-truth” era—where objective facts remain in the shadow of personal beliefs and emotional reflexes—and to demonstrate the role of this phenomenon in societal health crises. The nature of the post-truth era, along with the environment of uncertainty brought about by the global pandemic process, has facilitated anti-vaccine discourses finding ground in mainstream and digital media. The theoretical relationships explored within the scope of this study among the concept of post-truth, media health literacy, and vaccine opposition have demonstrated full harmony and consistency with the 10 news texts examined in the methodology section.

In the study, the media claims regarding Covid-19 vaccine opposition were examined through 10 news texts using Robert Entman’s framing method. The obtained findings demonstrate that instead of transmitting scientific facts neutrally, the media utilizes specific frames that amplify the fears and doubts of the reader. Within the scope of the “Fear and Health Risks Frame,” which stands out as the most dominant structure, the media exaggerated routine warnings, side-effect debates, or early laboratory results in vaccines, thereby creating a perception that vaccines are

entirely ineffective, unsafe, and fatal. The “Conspiracy Theory Frame,” which is another heavily resorted tendency in the news, brought claims to the fore with a populist language asserting that the virus was produced as an artificial weapon in a laboratory and that global powers alongside the medical world are concealing the truths from humanity. Lastly, the “Politicization Frame,” which found a place for itself to a lesser extent, presented vaccine administrations, restrictions, and health measures as tools of oppression and authoritarianism by states targeting individual freedoms.

The news texts analyzed in the methodology section embody the most characteristic features of the post-truth era, as well as the primary motivational sources of anti-vaccine movements. It was determined that in all of the examined texts, objective data were pushed into the background; conversely, strategies such as provoking doubt among the masses, creating a deep climate of fear and anxiety, questioning institutionalized scientific data in a non-methodological manner, and producing discourses based on conspiracy theories lacking rational foundations were dominantly utilized. This situation clearly reveals that the news is structurally framed in a manner to trigger the anxieties and insecurities of individuals, rather than to inform the public.

www.turkishstudies.net/economy

Turkish Studies - Economics, Finance, Politics

eISSN: 2667-5625

ANKARA SCIENCE
UNIVERSITY

Post-Truth Dönemde Covid-19 Aşı Karşıtlığı ve Haberde Çerçevesi

Giriş

Covid-19 pandemisi, yalnızca küresel ölçekte bir sağlık krizine yol açmamış; aynı zamanda bilgi üretimi, dolaşımı ve tüketimi süreçlerinde de önemli dönüşümleri beraberinde getirmiştir. Pandemi sürecinde dijital medya ortamlarında hızla yayılan bilgi kirliliği, yanlış ve yanıltıcı içeriklerin geniş kitlelere ulaşmasına neden olmuş, bu durum özellikle aşı karşıtlığı tartışmalarını daha görünür hale getirmiştir. Bilimsel gerçeklikten ziyade duygu, inanç ve kişisel kanaatlerin ön plana çıktığı post-truth dönemde, medya içerikleri bireylerin sağlıkla ilgili tutum ve davranışlarını etkileyen temel unsurlardan biri haline gelmiştir.

Post-truth kavramı, nesnel gerçeklerin kamuoyu oluşturma sürecindeki etkisinin azalmasını ifade ederken; sosyal medya ve dijital haber platformları bu sürecin hız kazanmasında önemli bir rol oynamaktadır. Özellikle Covid-19 pandemisi döneminde sağlık alanına ilişkin bilgilerin medya aracılığıyla aktarılması, medya sağlık okuryazarlığı kavramını daha da önemli hale getirmiştir. Bireylerin medya içeriklerini doğru analiz edebilme, güvenilir bilgi ile manipülatif içerikleri ayırt edebilme becerisi, pandemi döneminde halk sağlığı açısından kritik bir unsur olarak öne çıkmıştır.

Bu çalışmada, post-truth dönem bağlamında Covid-19 aşı karşıtlığı ele alınmış; post-truth kavramı, medya sağlık okuryazarlığı ile ilişkisi ve pandemi sürecinde ortaya çıkan aşı karşıtlığı söylemleri incelenmiştir. Çalışmanın uygulama bölümünde ise Covid-19 aşı karşıtlığına ilişkin 10 haber metni, çerçeveleme analizi yöntemi kullanılarak değerlendirilmiştir. Böylece medya içeriklerinde aşı karşıtlığının hangi söylemler ve çerçeveler aracılığıyla sunulduğu ortaya konulmaya çalışılmıştır[†].

[†] Covid-19 ile ilgili çok büyük akademik veri oluşmuş durumdadır. Bu veri tabanından çok azını burada zikredebiliriz. Aksöz, 2021; Aral et al., 2021; Aşkın, 2021; Dursun & Işık Tertemiz, 2021; Erbil et al., 2021; Koç et al., 2021; Özdemir et al., 2020; Özok & Aka, 2021; Özer & Turan, 2021; Sarıçam et al., 2020; Serim Yıldız, 2021; Sulak et al., 2021; Şeren et al., 2020; Yenerer & Erben Keçici, 2021; Yıldız & Doğan, 2021; Ay, 2026; Birol & Akil, 2025; Karagün & Tapşın, 2023; Özerk et al., 2023; Sert, 2025; Tetik Küçükkelçi, 2025; Teyfur & Aktaş, 2023; Tuna, 2022; Yağan Köylü, 2026; Yakut İpekoğlu & Kurtoğlu, 2024; Acar Şentürk et al., 2020; Akduru, 2020; Akıl & Us, 2023; Alpago, 2022; Atıcı Turan & Emre, 2022; Aydın & Dayioğlu, 2020; Aydınlioğlu & Tamer Gencer, 2020; Bağcı, 2020; Balcı & Türk, 2020; Bayraktar, 2020; Beken, 2020; Ceyhan & Uzuntarla, 2020; Çiçek et al., 2020, 2023; Dağlı & Ayvaz, 2021; Demir, 2021; Demir & Toprak, 2020; Doğan, 2020; Ekim Dertli & Eryüzlü, 2020; Erşan et al., 2020; İzadpanah et al., 2022; Kafes & Yıldırım, 2021; Karakavuz, 2020; Köksoy, 2020; Pamuk et al., 2022; Tosun, 2020; Üstün & Özçiftçi, 2020; Yağlı, 2020; Yeşilyurt & Dicle, 2021; Yıldırım et al., 2020; Alan, 2020; Atasoy et al., 2020; Aydın et al., 2020; Bayındır, 2020; Bozdağ, 2020; Cebeci, 2020; Demir & Kale, 2020; Durmuş & Şahin, 2020; Günindi Ersöz, 2020; Kara, 2020; Koyuncuoğlu, 2020; Memiş Doğan & Düzel, 2020; Öncen et al., 2020; Özen, 2020; Öztürk et al., 2020; Sakarya & Zahal, 2020; Yayan, 2020; Avcı & Yeniçeri, 2020; Aytekin, 2020; Barut & Kaya, 2020; Bayburtlu, 2020; Bektaş & Çetin, 2020; Bilgili, 2020; Çetin et al., 2020; Dondurucu & Çetinkaya, 2020; İlhan, 2020; Kalçık & Altan Bayraktar, 2020; Kaplan et al., 2020; Kaynar et al., 2020; Kula, 2020; Polat, 2020; Sezgin, 2020; Süar Oral, 2020; Tanhan, 2020; Tanyeri Mazıcı, 2020; Taşdelen, 2020; Abukan et al., 2020; Akkemik & Güner, 2020; Akat & Karataş, 2020; Akyol & Çelik, 2020; Bilge et al., 2020; Çelebi & İnal, 2020; Çölgeçen & Çölgeçen, 2020; Ergenekon, 2020; Görgülü Arı & Arslan, 2020; Göksel & Çınar, 2020; Güven, 2020; Hatun et al., 2020; Karahan et al., 2020; Kaynak, 2020; Kesicioğlu & Mart, 2020; Kılıç, 2020; Kul et al., 2020; Levent, 2020;

Literatür Araştırması

Post-Truth Kavramına Genel Bir Bakış

Post-truth kavramı farklı şekillerde tanımlanmış; Türkçede ise “hakikat ötesi”, “hakikatin değersizleşmesi”, “post-hakikat” ve “hakikat sonrası” gibi ifadelerle karşılık bulmuştur (Zenginoğlu, 2020, s. 811). Kavrama ilişkin bir diğer yaklaşımda post-truth, gerçeğin gündemin dışına itilmesi ve zamanla etkisini ile önemini kaybetmesi olarak açıklanmaktadır. Bu durum, kavramın farklı perspektiflerden değerlendirildiğini ortaya koymaktadır (Özdoyran, 2020, s. 141-142).

Post-truth kavramı, ilk kez 2004 yılında R. Keyes’in *Post-Truth Era* adlı eserinde dile getirilmiş ve “nesnel gerçekliğin yerine, bireylerin kişisel duyguları ile çıkarlarının daha etkili hale gelmesi sonucunda, objektif bilginin geri plana atılarak kamuoyunun bu doğrultuda yönlendirilmesi” biçiminde tanımlanmıştır (Keyes, 2017, s. 152). Bu bağlamda kavram, değişmez ve ortak bir hakikatten çok, kişiden kişiye farklılık gösterebilen duygu ve inançların ön plana çıkmasını ifade etmektedir. Böyle bir ortamda gerçeklik, bireyler açısından belirleyici niteliğini kaybetmekte; insanlar çoğu zaman doğruluğu kanıtlanmış olana değil, inanmayı tercih ettikleri düşüncelere yönelmektedir (Özgan, 2020, s. 170).

Sosyal bilimlerde kavram ve dönemleri ifade ederken yaygın biçimde kullanılan “neo” eki, ilgili kavramın çağın koşullarına göre yeniden biçimlenmiş hâlini belirtirken; “post” eki ise o dönemin sona erdiğini ve farklı bir sürece geçildiğini ifade etmektedir. Bu doğrultuda Türkçede “hakikat ötesi” ya da “hakikat sonrası” olarak karşılanan post-truth kavramı, gerçeğe bağlılığın zayıfladığı ve hakikatin öneminin giderek azaldığı bir dönemi tanımlamaktadır. Bu süreçte bireyler, kendi önyargı ve çıkarları doğrultusunda bilgi üretebilmekte, yayabilmekte ya da mevcut bilgileri kendi amaçlarına uygun şekilde kullanarak gerçekleri ikinci plana itebilmektedir. Bunun yanında, kendi düşüncelerini destekleyen bazı gerçekleri öne çıkararak toplumsal gerçeklik algısını yönlendirebilmektedirler (Brams, 2020, s. 4).

Post-truth literatürüne bakıldığında, kavramın hakikat, yalan, dil, nesnellik ve öznellik, siyaset, toplumsal gerçeklik ile bireysel algı gibi pek çok unsurla ilişkili şekilde ele alındığı görülmektedir. McIntyre’a göre post-truth, bireylerin kendi görüşleri ile hakikat arasında bir çatışma ortaya çıktığında, düşüncelerini gerçeğe göre değiştirmek yerine hakikati kendi inançlarına uygun biçimde yeniden yorumlamayı tercih etmeleri durumudur. Bu noktada hakikatin dönüştürülmesi için onun açıkça reddedilmesi zorunlu değildir; gerçeğin ya da doğrunun yoruma açık olduğu

Öztürk et al., 2020; Piştav Akmeşe & Kayhan, 2020; Sarı & Nayır, 2020; Tarkoçin et al., 2020; Tuna Uysal & Tan Eren, 2020; Tümkan & Tümkan, 2020; Uysal et al., 2020; Uzun, 2020; Varışlı & Gültekin, 2020; Yaman, 2020; Yücel et al., 2020; Zan & Zan, 2020; Ak Bingül et al., 2020; Baydili, 2020; Bilgin, 2020; Darıcı, 2020; Görmüş, 2020; Göksel, 2020; Kasapoğlu, 2020; Kayakuş & Çevik, 2020; Kızıldağ, 2020; Oğurlu, 2020; Oran, 2020; Şengel et al., 2020; Taşkın & Özkoçak, 2020; Üstün, 2020; Yaşar & Avcı, 2020; Alıcı & Polat, 2020; Artan et al., 2020; Avcıoğlu Kalebek & Özdemir, 2020; Biçen & Ertürk, 2020; Dal Canbazoğlu, 2020; Erbaş, 2020; Genç & Gümrükçüoğlu, 2020; Gülhan, 2020; İnce, 2020; Külekçi Akyavuz & Çakın, 2020; Pehlivanlı, 2020; Sarıoğlu & Turan, 2020; Set, 2020; Tekin, 2020; Yavalar, 2020; Yılmaz & Şimşek, 2020; Ağan, 2020; Artan et al., 2020; Dal Canbazoğlu, 2020; Erdem, 2020; Ersoy et al., 2020; Genç & Gümrükçüoğlu, 2020; Öngel et al., 2020; Özçoban, 2020; Pehlivanlı, 2020; Selamzade & Özdemir, 2020; Set, 2020; Tarlakazan & Tarlakazan, 2020; Yılmaz & Şimşek, 2020; Yurtbakan & Akyıldız, 2020; Avcı, 2020; Bakıoğlu & Çevik, 2020; Budak, 2020; Çiçek & Almalı, 2020; Çınar, 2020; Duban & Şen, 2020; Korkmazer et al., 2020; Nakıboğlu & Işık, 2020; Özkoçak et al., 2020; Sirem & Baş, 2020; Yenal, 2020; Yıldırım, 2020; Aytekin, 2022; Cevizoğlu, 2021; Duman, 2022; Kasa Ayten & Ekmekci, 2021; Özgül, 2021; Yetkin Karakoç & Acunaz Eytemiz, 2023; Bölükbaşı, 2025; Kartal & Kartal, 2023; Dulkadir, 2020; Şar İşbilen & Çığır Dikyol, 2021; Baydemir & Benek, 2023; Berkmen et al., 2023; Memiş, 2023; Tozan & Saatci Savsa, 2023; Adamiş & Eskin, 2021; Akdoğan et al., 2020; Ata & Pakyürek, 2023; Cengiz & Ateş, 2023; Ceyhan et al., 2023; Doğan, 2021; Duru & Gültekin, 2021; Elçiyar, 2021; Emiroğlu, 2022; Eroğlu, 2022; Gökler & Güllüpınar, 2022; Görgü & Boyacı, 2021; Hıdıroğlu, 2020, 2021; Pakkan & İldaş, 2021; Polatcan & Kaptangil, 2021; Seyhan & Öztürk, 2021; Sezer, 2022; Ünlü & Duran, 2021; Yeğin & Durmaz, 2020; Yelboğa & Açıkgöz, 2020; Arabacı Candan & Ural, 2024; Arıcı Doğan & Pamuk, 2023; Büyükkarabacak & Balyer, 2023; Dökmeci & Akduman, 2025; Gezdirici et al., 2023; Günaydın et al., 2023; Işık & Acar, 2023; Okutkan, 2023; Sarıyıldız & Ertek, 2023; Ünver & Temiz, 2023; Usta & Usta, 2023.

düşüncesinin benimsenmesi bile, hakikatin farklı biçimlerde şekillendirilmesine uygun bir zemin hazırlamaktadır (2018, s. 5-6). Post-truth çağında, yalana kıyasla “saçmalama” (bullshitting) olgusunun daha belirgin hale geldiği ileri sürülmektedir. Frankfurt’a göre yalan söyleyen kişi, karşısındakini bilinçli olarak aldatmayı amaçlar ve söylediği şeyin gerçeği yansıtmadığını bilir. Buna karşın saçmalayan kişi (bullshitter), dile getirdiklerinin anlamsız ya da temelsiz olduğunun farkında değildir; ayrıca gerçeği aktarma gibi bir kaygı taşımadığından, ifadelerini belirli bir doğruluk ölçütüne göre şekillendirme ihtiyacı da duymaz (2005, s. 14-17).

Post-truth kavramına ilişkin tanımlar çoğunlukla siyaset alanıyla bağlantılı ele alınmakta; gerçeklerden ziyade duyguların belirleyici olduğu bir politik kültürü ve tartışmalarda olguların geri planda bırakıldığı bir anlayışı ifade etmektedir. Özellikle İngiltere’de gerçekleşen Brexit süreci ile Donald Trump’ın ABD başkanlığı seçim kampanyası döneminde kavramın kullanımında belirgin bir artış yaşanmıştır. Ayrıca post-truth, günümüzde yoğun biçimde tartışılan yalan haber olgusu ve post-truth siyaset anlayışıyla da doğrudan ilişkilendirilmektedir (Alvermann, 2017, s. 336). Post-truth çağının ortaya çıkışı, ABD seçimleriyle birlikte yaşanan önemli bir kırılma noktasıyla başlamıştır. Bu süreçte sürekli üretilen sahte haberler ile doğruluğu defalarca çürütülmesine rağmen geniş kitlelere ulaşan komplo teorileri, post-truth ortamının temel besleyicileri haline gelmiştir (Sismondo, 2017, s. 3). Baytimur ve Çalışkan’a göre post-truth kavramı ele alınırken yalnızca siyasal boyuta odaklanmak yeterli değildir; medya boyutu ve yalan haber olgusu da değerlendirmeye dâhil edilmelidir. Kavram çoğunlukla siyasetle ilişkilendirilse de, yanlış bilgi ve yalan haberin etkili olduğu, kamuoyunu ilgilendiren politika dışındaki alanlarda da incelenmesi; nedenleri ve ortaya çıkarabileceği sonuçlar açısından değerlendirilmesi gerekmektedir. Ayrıca medyada sahiplik yapısı, medya endüstrisinin işleyişi, medya metinlerinin belirli biçimlerde kurgulanması ve değişen gazetecilik koşulları, medyanın eleştirel bir bakış açısıyla analiz edilmesini zorunlu kılmaktadır (2019, s. 178). Post-truth dönemde medya, toplumsal algının şekillenmesinde merkezi bir konuma sahiptir. Gerçeklerden ziyade bireysel duygu ve düşüncelerin ön plana çıktığı bu çağda, medyanın üstlendiği görev ve sorumluluk daha da kritik hale gelmektedir. Çünkü yalan ve yanlış bilgilerin, manipülatif söylemlerin ve komplo teorilerinin toplum içinde hızla yayılması ciddi riskler ve tehlikeler doğurmaktadır.

Post-truth kavramı ile tanımlanan toplumsal durum, özellikle internetin bilgi kaynağı olarak öne çıkması ve sosyal medya platformlarında yayılan iletişim biçimleriyle görünür hâle gelmektedir. Bu durum, birbirine bağlı çeşitli unsurlarla birlikte ele alınmaktadır. Bu unsurlardan en belirgin olanı, iletişim ortamlarının çeşitlenmesi ve daha geniş kitlelere erişim imkânı sunması sayesinde yanlış bilgilerin, yalan haberlerin ve dezenformasyonun hızla yayılması ve etkisinin artmasıdır (Wardle ve Derakhshan, 2017, s. 11-12). Günümüzde insanlar, geçmişe kıyasla çok daha kısa zaman dilimlerinde büyük miktarda haber ve bilgiye maruz kalmaktadır. İletişim teknolojilerinin yaygınlaşması ve internet üzerinden içerik paylaşmanın ve bunun üzerinden gelir elde etmenin kolaylaşması, bireylerin geçmişe oranla çok daha fazla yanlış bilgi ve yalan habere maruz kalmasına yol açmaktadır (Allcott ve Gentzkow, 2017, s. 217).

Post-truth çağında gerçekler, nesnel bir yapıda sunulmaktan çok göreceli biçimlerde aktarılmakta ve bu içerikler farklı iletişim kanalları aracılığıyla yayılmaktadır. Dijital dönüşümle birlikte daha görünür hale gelen bu kavram, yeni medyanın kamuoyu oluşturmadaki etkisi ve bilginin son derece hızlı yayılması sayesinde gerçek ile yalan arasındaki sınırın giderek silikleşmesine neden olmuştur. Bunun sonucunda gerçeğin değersizleşmesi ve sıradan hale gelmesi, en çarpıcı olayların dahi duyarsız bir biçimde aktarılmasına yol açmakta; bu durum ise insanların duygusal tepkilerinin zayıflamasına neden olmaktadır (Korkmaz, 2024, s. 269). Karakaş ve Doğru’ya göre post-truth dönemin temel unsurları arasında yer alan sahte, yanıltıcı ve çarpıtılmış bilgiler ile komplo teorileri, özellikle toplumsal çatışma, doğal afet ve kriz dönemlerinde daha görünür hale gelmektedir. 2019 yılından itibaren yaşanan Covid-19 salgını sürecinde de çok sayıda asılsız iddia ve komplo teorisi ortaya atılmıştır. Bu teoriler; virüsün kaynağı, hastalığın özellikleri, salgın kapsamında alınan

önlemler ve uygulanan kısıtlamaların yanı sıra özellikle Covid-19 aşılı hakkında üretilen yalan ve yanıltıcı içerikleri kapsamaktadır. Söz konusu içerikler, özellikle yeni medya araçları sayesinde geniş kitlelere hızlı bir şekilde ulaştırılabilmektedir (2021, s. 165). Böyle bir ortamda, yalan bilgiye sürekli maruz kalan ve algıları yönlendirilen bireyler, neye inanacakları konusunda belirsizlik yaşayabilmektedir. Bu süreçte duygu ve kişisel inançlar, nesnel gerçeklerin önüne geçmektedir. Post-truth kavramı da, gerçeklerden çok duygusal söylemlerin etkili olduğunu ve gerçeklik olarak sunulan bilgilerin her zaman kesin biçimde doğrulanmış olgulara dayanmadığını ifade etmektedir (Özcan, 2018, s. 1).

Post-truth durumuyla bağlantılı bir diğer önemli unsur, nesnel delillerle desteklenen gerçeklerin, bireylerin sahip oldukları kişisel inanç, deneyim ve duygusal eğilimlerle çeliştiği durumlarda, insanların nesnel gerçekler yerine kendi inanç, deneyim ve duygularını temel alarak karar vermeyi tercih etmesidir. Bu tercih bireysel düzeyde ortaya çıkarken, toplumsal düzeyde yaygınlık kazandığında, Oxford Sözlüğü'nde post-truth tanımında öne çıkan unsurlardan biri olan kamuoyunun oluşum sürecini etkileyen bir faktör hâline gelir. Bu bağlamda, kişisel tercih ve duyguların hakikati belirlemede öncelik kazanması (Prado, 2018, s. 6), post-truth çağ söyleminin güçlü bir belirleyicisi olarak görülmekte ve bu söylem, post-truth döneminin karakteristik özelliklerini ortaya koymaktadır. D'Ancona'ya göre post-truth çağ, gerçeklerin rasyonel değerlendirme ve akıl yürütme süreçleriyle ortaya konmadığı, aksine kişisel kanaatlere göre seçilebildiği bir dönemi ifade etmektedir (2017, s. 56).

Hakikatin değer kaybettiği bu dönemde, toplumsal ilişkilerin temel unsurlarından biri olması gereken gerçeklik anlayışı, yerini insanları yanıltan ve olumsuz etkileyen kavramlara bırakmaktadır. Medya aracılığıyla yaygınlaşan yanlış bilgi ve haberler ise post-truth kavramının ortaya çıkışını desteklemektedir. Hakikatin önemini yitirdiği bu süreçte bireyler, kendi inanç ve çıkarlarına uygun haberleri sürekli takip edip tekrar etmekte; bu haberleri üreten yöneticilerle birlikte hakikatten uzak ortak bir zeminde buluşmaktadırlar (Güneş, 2019, s. 6-7). İletişim teknolojilerindeki ilerleme, medya dünyasını kökten değiştirerek herkesin kendi haberini üretip yayabilmesine olanak tanımıştır. Bu durum, bilgi paylaşan her bireyin artık kendi kendisinin "eşik bekçisi" haline dönüşmesine yol açmıştır (Sarioğlu ve Turan, 2020, s. 822). Bilgiye erişimin hızlanmasıyla birlikte bireyler, doğruluğu teyit edilmemiş çok sayıda içerikle karşı karşıya kalmaktadır. Özellikle dijital medya ortamlarında duygulara, kişisel inançlara ve manipülatif söylemlere dayalı içeriklerin yaygınlaşması, bireylerin doğru bilgiye ulaşmasını zorlaştırmaktadır. Bu durum sağlık alanında daha kritik sonuçlar doğurmakta; yanlış veya eksik bilgilerin toplum sağlığı üzerindeki etkisini artırmaktadır. Dolayısıyla post-truth dönemin yarattığı bilgi karmaşası içerisinde bireylerin medya içeriklerini eleştirel biçimde değerlendirebilmesi ve sağlıkla ilgili bilgileri doğru analiz edebilmesi önem kazanmaktadır. Bu bağlamda medya sağlık okuryazarlığı, bireylerin sağlık haberlerini sorgulama, güvenilir bilgi kaynaklarını ayırt etme ve yanlış bilgilendirmeye karşı bilinç geliştirme açısından temel bir kavram olarak öne çıkmaktadır.

Post-Truth ile Medya Sağlık Okuryazarlığı İlişkisi

Medya, günümüzde bireylerin yaşamının ayrılmaz ve önemli bir parçası haline gelmiş olup, bu etki sağlık alanında da açıkça görülmektedir. Günümüzde bilgiye yalnızca yazılı kaynaklar aracılığıyla değil, aynı zamanda medya araçları üzerinden de ulaşılmaktadır. Medyanın ürettiği mesajlar ilk bakışta sade ve anlaşılır görünse de, aslında kendine özgü kurallara sahip bir yapıya sahiptir. Bu mesajlar, çeşitli kavram ve düşünceleri içeren oldukça karmaşık bir dil barındırmaktadır (Jolls ve Thoman, 2008, s. 11). Bu çerçevede sağlık okuryazarlığı, medya okuryazarlığı ile yakından ilişkili bir kavram olarak değerlendirilmektedir.

Küçük Durur'a göre medyada yer alan sağlık içeriklerinde, sorunların doğru tanımlanması ve bu sorunlara yönelik bilimsel olarak doğrulanmış çözümlerin açık ve anlaşılır bir şekilde sunulması gerekmektedir. Bu tür içeriklerin, bireylerin sağlık okuryazarlığını geliştirecek biçimde

düzenlenmesi önem taşımaktadır. Medyada sağlık içerikleri üretenlerin sorumluluklarına paralel olarak, bu içeriklerin tüketicisi konumundaki bireylerin de maruz kaldıkları ya da edindikleri bilgileri eleştirel bir bakış açısıyla değerlendirebilmeleri gerekir. Bu noktada sağlık okuryazarlığı ile medya okuryazarlığı birbirleriyle kesişen alanlar olarak öne çıkmaktadır (2016, s. 253).

Medya okuryazarlığı ile sağlık okuryazarlığının kesişiminde ortaya çıkan yeni bir kavram olan “medya sağlık okuryazarlığı”, medyada yer alan sağlık bilgilerinin anlaşılması ve bu bilgilerin doğru şekilde uygulanması için yol gösterici bir çerçeve sunmaktadır. Post-truth ortamında bu beceri, yalnızca bilgiye erişim açısından değil, aynı zamanda bilgi kirliliğiyle mücadele açısından da kritik bir rol üstlenmektedir. Çünkü bireyler yeterli medya sağlık okuryazarlığına sahip olduklarında, karşılaştıkları sağlık içeriklerini sorgulayabilir, bilimsel temele dayanmayan iddiaları ayırt edebilir ve doğru bilgiye yönelme eğilimi gösterebilirler.

Gerçek dışı haberler yoluyla kamuoyunun yönlendirilmesi, günümüz dijital toplumunun karşı karşıya bulunduğu önemli sorunlardan biri olarak değerlendirilmektedir (Bradshaw ve Howard, 2018, s. 23). İletişim ve bilgi çağında, modern teknolojik iletişim araçlarının gelişmesiyle birlikte bireyler artık yalnızca devletin sağladığı bilgilerle sınırlı kalmamaktadır. Küreselleşen dünyada yoğun bir bilgi akışı yaşanmakta ve bu akışa bağımlı hale gelen bireyler ortaya çıkmaktadır. Bilginin güç olarak görüldüğü ve onu kontrol edenlerin üstünlük sağladığı bu dönemde, doğru ve nesnel bilgiye duyulan ihtiyaç giderek artmaktadır. Zira küresel düzende dezenformasyon ve manipülasyon riskleri her geçen gün daha belirgin hale gelmektedir (Kiraz, 2019, s. 12). Bu kapsamda post-truth dönem ile medya sağlık okuryazarlığı arasında doğrudan bir ilişki bulunmaktadır. Post-truth çağıın ürettiği dezenformasyon ortamı, medya sağlık okuryazarlığının önemini artırmakta; aynı zamanda bu beceri, yanlış bilgiye karşı bir koruma mekanizması işlevi görmektedir. Dolayısıyla sağlık alanında doğru kararlar alınabilmesi ve toplum sağlığının korunabilmesi için bireylerin medya sağlık okuryazarlığı düzeylerinin geliştirilmesi büyük önem taşımaktadır.

Post-truth dönemde medya sağlık okuryazarlığının önem kazanmasının temel nedenlerinden biri, pandemi sırasında yanlış bilgi ve manipülatif içeriklerin hızla yayılmasıdır. Özellikle sosyal medya platformları aracılığıyla dolaşıma giren doğrulanmamış bilgiler, bireylerin sağlık politikalarına ve bilimsel açıklamalara yönelik güvenini zedeleyebilmektedir. Bu süreçte medya sağlık okuryazarlığı düzeyi düşük bireylerin yanlış yönlendirilme olasılığı artarken, komplo teorileri ve bilim karşıtı söylemler de daha görünür hale gelmektedir. Covid-19 pandemisi ise post-truth dönemin sağlık iletişimi üzerindeki etkilerini açık biçimde ortaya koymuş; aşıların geliştirilmesi ve uygulanması sürecinde ortaya çıkan bilgi kirliliği, aşı karşıtlığı tartışmalarını küresel ölçekte yaygınlaştırmıştır. Bu bağlamda, Covid-19 döneminde aşı karşıtlığının nasıl şekillendiği ve hangi söylemler üzerinden üretildiği önemli bir inceleme alanı haline gelmiştir.

Covid-19 Döneminde Aşı Karşıtlığı

Tarih boyunca kitlesel ölümlere, ekonomik ve sosyal krizlere yol açan salgınlar; günümüzün küreselleşen dünyasında farklı bir boyut kazanmaktadır. Bu hastalıkların hem sağlık hem de ekonomi üzerindeki yayılma gücü, tüm insanlığı ciddi şekilde etkilemektedir (Bingül Ak vd., 2020, s. 192). Salgın hastalıkların kontrol altına alınabilmesi için toplum bağışıklığının oluşturulması büyük önem taşımaktadır. Bunun sağlanabilmesi adına, toplumdaki bağışıklık oranının belirli bir seviyenin üzerine çıkarılması gerekmektedir. Bu seviyeye ulaşmanın en etkili yolu ise yüksek aşılama oranlarının sürdürülmesidir. Ancak aşı tereddüdü ve aşı reddi, toplumda hedeflenen aşılama düzeyine ulaşılmasının önündeki en önemli engeller arasında yer almaktadır. Hem Türkiye’de hem de dünya genelinde aşı tereddüdü ve aşı reddi oranlarının oldukça yüksek seviyelerde olduğu görülmektedir (Akbulak ve Çöl, 2022, s. 537).

Aşı karşıtlığı geçmişten günümüze uzanan köklü bir olgu olmasına rağmen, aşıların insan sağlığı üzerindeki olumlu etkileri, karşıt görüşlerde öne sürülen risklerden çok daha fazladır. Ancak özellikle Covid-19 pandemisi döneminde aşı karşıtlığının daha belirgin ve yaygın bir boyut kazandığı

görülmektedir. Bu durumun yayılmasında ise dinsel, kültürel, ideolojik ve siyasal etkenlerin önemli rol oynadığı dikkat çekmektedir.

Covid-19 pandemisi; bireylerin kendi hayatları üzerindeki kontrol hissini sarsan, yarattığı belirsizlikle tehdit algısını güçlendiren ve kaygı düzeyini artıran bir kriz olarak görülebilir (Memiş Doğan ve Düzel, 2020, s. 743). Covid-19 pandemi sürecinde öne çıkan aşı karşıtlığı ise aslında yeni ortaya çıkmış bir durum değildir. Aşıların bulunmasından bu yana, aşılarla ilgili tartışmalar sürekli gündemde yer almıştır. Aşıların enfeksiyon hastalıklarıyla mücadeledeki kritik önemi kabul edilse de, geçmişte olduğu gibi günümüzde de infodemi etkisiyle bazı bireyler aşılar temkinli ve şüpheli yaklaşmaktadır (Coşkun Erçelik, 2022, s. 186). Covid-19 virüsüne karşı en önemli çözüm olarak görülen aşıların üretilmeye başlanmasıyla birlikte, bu aşıların güvenilirliği hakkında çeşitli tartışmalar ve iddialar ortaya çıkmıştır. Aşıya mesafeli yaklaşan bireyler ise doğru ya da yanlış bilgi ayrımı gözetmeksizin düşüncelerini herhangi bir denetim sürecinden geçmeden internet ortamında paylaşmıştır. Bu paylaşımların, özellikle kararsız bireylerin görüş ve tutumlarını etkileyebilme gücüne sahip olduğu ise göz ardı edilemeyecek bir gerçektir (Şirzad, 2022, s. 76). Dijital medya aracılığıyla hızla yayılan yanlış bilgiler, küresel ölçekte ciddi bir halk sağlığı problemi hâline gelmiştir. Bu süreçlerde yalnızca salgın hastalıklarla değil, aynı zamanda “infodemi” olarak adlandırılan bilgi kirliliğiyle de mücadele edilmektedir. En olumsuz durumda, yanlış bilgilerin virüsün kendisinden daha hızlı yayılması, bireylerin hatalı kararlar almasına yol açabilmektedir. Dünya Sağlık Örgütü, yeni koronavirüs sürecinde yanlış bilgi ve korkunun en büyük sorunlardan biri olduğunu vurgulamış; hükümetlere toplumsal kaygıyı azaltabilmek için doğru bilgileri şeffaf ve zamanında paylaşmaları yönünde çağrıda bulunmuştur. Özellikle post-truth çağında algı oluşturmak amacıyla bilinçli şekilde yanıltıcı bilgiler dolaşıma sokulabilmekte, sosyal medya trolleri ise toplumda panik ve kaos ortamı yaratabilmektedir (Kırık ve Özkoçak, 2020, s. 149). Covid-19 pandemisi döneminde, hem Türkiye’de hem de dünyanın farklı ülkelerinde çok sayıda asılsız bilgi ve komplo teorisinin üretilerek toplumsal korkunun artırılmaya çalışıldığı gözlemlenmiştir.

Covid-19’a karşı geliştirilen ve uygulanmaya başlanan aşılar, bazı kişiler tarafından güvenilir bulunmamakta; insan sağlığına zarar verebilecek maddeler içeren biyolojik araçlar olarak değerlendirilmektedir. Toplumun belirli kesimleri, aşıların insan DNA’sını değiştireceği, bireylere çip yerleştirilerek kontrol sağlanacağı, insanların robotlaştırılacağı, kısırlaştırılacağı ya da ölüme sürükleneyeceği gibi çeşitli komplo teorilerine inanmaktadır. Aşı karşıtlarınca dile getirilen bu iddialar, özellikle sosyal medya aracılığıyla hızla yayılmakta ve bireylerin aşılaraya yönelik tutumlarını olumsuz yönde etkileyebilmektedir (İrak, 2022, s. 116). Aker’e göre ise dini gerekçelerle aşılaraya karşı çıkan grupların en sık başvurduğu söylemler, aşıların içeriğine ilişkindir. Türkiye’de son dönemlerde “aşıların domuz kaynaklı maddeler içerdiği ve bu nedenle helal olmadığı” yönündeki ifadelerle sıkça karşılaşılmaktadır (2018, s. 181).

Şahin’e göre aşı karşıtı gruplar; virüsün yapay olarak üretildiği, laboratuvar ortamında geliştirildiği, bağışıklık sisteminin güçlendirilmesiyle ilaç kullanılmadan da hastalığın atlatılabileceği gibi düşünceleri savunmaktadır. Bunun yanı sıra virüs ve aşılar aracılığıyla dünya nüfusunun kontrol edilmek istendiği, aşı içeriklerinin insan genetiğine uygun olmadığı, yeterli test süreçleri tamamlanmadan toplum üzerinde uygulandığı, uzun vadeli yan etkilerinin bilinmediği ve dini açıdan uygun olmadığı yönündeki görüşler de bu gruplar tarafından dile getirilmektedir. Ayrıca medya aracılığıyla virüs ve aşıların abartıldığı, bilim insanları ile siyasetçilerin küresel güçlerin etkisi altında hareket ettiği gibi iddialar da aşı karşıtlığını besleyen unsurlar arasında yer almaktadır. Bu gruplar yalnızca aşılaraya değil, zorunlu aşı uygulamalarına da karşı çıkmaktadır. Aşının bireyin bedenine doğrudan müdahale anlamı taşıdığını savunan aşı karşıtları, bu nedenle zorunlu hale getirilmesine tepki göstermektedir. Türkiye’de çiçek aşısı dışında hiçbir aşının zorunlu tutulmaması, aşıların tıbbi müdahale kapsamında değerlendirilmesinden kaynaklanmaktadır. Ancak aşı yaptırmayan bireylere yönelik mevcut ya da olası kısıtlamaların, dolaylı biçimde zorunlu aşılamaya

anlamına geldiği düşünülmektedir. Bu çerçevede aşı karşıtı kesimler, aşı uygulamalarını bireysel yaşam alanına ve kişisel özgürlüklere müdahale olarak değerlendirmektedir (2022, s. 589).

Covid-19 aşı karşıtlığı, hem bireysel hem de toplumsal sağlık açısından çeşitli olumsuz sonuçlar doğurmaktadır. Bu durum, halk sağlığını tehdit eden önemli bir problem olarak değerlendirilmektedir. Aşı karşıtlığının bilimsel açıdan güçlü bir temele dayanmamasına rağmen, özellikle medya ve sosyal medya platformlarında yayılan yanlış ve yanıltıcı bilgiler, bireylerin aşılarla yönelik olumsuz tutum geliştirmesine neden olmaktadır.

Araştırma Metodu

Veri Toplama Yöntemi

Medya çalışmalarında çerçeveleme kavramını yaygın biçimde kullanan Entman'a göre (1993, s. 52) çerçeveleme, algılanan gerçekliğin belirli yönlerinin seçilerek bir iletişim metni içinde daha belirgin hale getirilmesi ve bu yolla belirli bir problem tanımını, nedensel yorumları, ahlaki değerlendirmeleri ve/veya çözüm önerilerini destekleyecek şekilde sunulması sürecidir.

Çerçeveleme çalışmaları, genel olarak medya metinlerinde olay ve konuların hangi biçimde kurgulandığını, söylemin nasıl oluşturulduğunu ve anlamın ne şekilde inşa edildiğini ortaya koymayı amaçlayan araştırmaları ifade etmektedir (Kılıç, 2008, s. 50).

Bireyler, çevrelerinde meydana gelen olayları anlamlandırabilmek için çeşitli zihinsel kalıplara başvurmaktadır. Bu kalıplar; hangi unsurların ön plana çıkarılacağını, hangi anlamların yükleneceğini ve hangi boyutların göz ardı edileceğini belirleyerek algının oluşumunu şekillendirmektedir. Günlük yaşamdan toplumsal olaylara kadar geniş bir alanda etkili olan bu yapılar, hem bireysel hem de toplumsal düzeyde inşa edilmektedir. Olayların nasıl sunulduğu ve tanımlandığı ise bireylerin tutumlarını doğrudan etkileyerek toplumsal etkileşimi yönlendiren bir işlev üstlenmektedir (Goffman, 1974, s. 21-39). Bu kuramsal yaklaşım, medyanın gerçekliği olduğu gibi aktarmaktan ziyade, onu belirli çerçeveler içinde yeniden kurguladığını ve bu süreçte anlam ürettiğini ortaya koymaktadır. Çerçeveleme analizi, bir olayın ya da bilginin nasıl sunulduğunu, hangi yönlerinin öne çıkarılıp hangilerinin geri planda bırakıldığını inceleyerek, bu sunum biçiminin kitlelerin algı ve kararları üzerindeki etkisini değerlendiren bir yöntemdir. Medya çalışmalarında yaygın olarak kullanılan bu yaklaşım, söz konusu çalışmanın amacıyla da uyumlu olduğu için tercih edilmiştir. Çalışma kapsamında, Covid-19 aşı karşıtlığına ilişkin 10 haber metni çerçeveleme analizi yöntemi kullanılarak incelenmiştir. Robert Entman'ın çerçeveleme matrisi bağlamında 10 haberin analizinde aşağıda yer alan çerçeveler kullanılmıştır:

Haber No Mecra ve Tarih	Haber Başlığı	Analiz Edilen Baskın Çerçeve
Haber 1 Yeni Şafak (17.09.2020)	<i>Çinli virolog Dr. Li-Meng Yan'ın raporu yayınlandı: Kovid-19, iki farklı yarasadan alınan virüslerin karıştırılması sonucu elde edildi</i>	Komplo Teorisi Çerçevesi
Haber 2 Hürriyet (21.10.2020)	<i>Son dakika haberi: Oxford aşı denemelerine katılan Brezilyalı gönüllü yaşamını yitirdi</i>	Siyasileştirme Çerçevesi

Haber No Mecra ve Tarih	Haber Başlığı	Analiz Edilen Baskın Çerçeve
Haber 3 Sözcü (15.12.2021)	<i>Sinovac ve Pfizer/BioNTech aşısı olanlara Omicron uyarısı</i>	Korku / Sağlık Riskleri Çerçevesi
Haber 4 Sözcü (25.12.2021)	<i>Bilimsel araştırma: Üçüncü doz aşı Omicron'a karşı sadece 10 hafta koruma sağlıyor</i>	Korku / Sağlık Riskleri Çerçevesi
Haber 5 Yeni Şafak (15.02.2022)	<i>Uzmanlardan Omicron'a karşı üç doz aşı olanlara uyarı: Etkinliği hızla düşüyor</i>	Korku / Sağlık Riskleri Çerçevesi
Haber 6 Milliyet (25.06.2023)	<i>Profesyonel basketbolcu 28 yaşında kalp krizinden öldü! 'İki doz Covid-19 aşısı oldum...'</i>	Siyasileştirme Çerçevesi
Haber 7 Yeni Akit (20.04.2025)	<i>Canan Karatay'dan Covid-19 ile ilgili çarpıcı sözler: 'Aşı çıkardılar' Türklere kötü haber!</i>	Komplo Teorisi Çerçevesi
Haber 8 Yeni Akit (27.04.2025)	<i>Dünya'yı böyle kandırmışlar! Korona virüsünün yapay olduğu tescillendi!</i>	Komplo Teorisi Çerçevesi
Haber 9 Yeni Akit (12.05.2025)	<i>Bir yerine kına yak Bill Gates! Covid aşıları fareler üzerinde denendi! İşte şok edici sonuç!</i>	Korku / Sağlık Riskleri Çerçevesi
Haber 10 Yeni Akit (22.05.2025)	<i>Biontech aşısı olanlar dikkat! FDA kalp rahatsızlığı riskine neden olabilir uyarısı yaptı</i>	Korku / Sağlık Riskleri Çerçevesi

Evren ve Örneklem

Araştırmanın amacına en uygun verilere ulaşabilmek adına, tesadüfi olmayan örnekleme yöntemlerinden amaçlı örnekleme modeli benimsenmiştir. Bu doğrultuda, evreni istatistiksel olarak temsil etme kaygısından ziyade, incelenen olguyu en zengin ve derinlemesine yansıtan metinlere odaklanılması hedeflenmiştir. Önceden belirlenmiş parametrelere dayanan ölçüt örnekleme tekniği seçilmiştir. Bu bağlamda analiz evrenini oluşturan haber metinleri arasından; doğrudan Covid-19 aşılara yönelik şüphe, ret veya alternatif argümanları barındırması, ana akım bilimsel konsensüsün dışındaki aktörlerin veya uzman etiketli figürlerin iddialarına yer vermesi ve pandeminin yoğun tartışıldığı zaman dilimine ait olması gibi temel ölçütleri karşılayan 10 spesifik haber metni örnekleme dahil edilmiştir. Örneklem seçiminde çeşitli ideolojik eğilimlere sahip haber sitelerine yer verilmesi, aşı karşıtlığı söyleminin yalnızca tek bir bakış açısıyla değil; karşılaştırmalı, çok yönlü ve çoğulcu bir perspektifle değerlendirilmesine imkân tanımıştır. Çalışma örnekleminde; Yeni Akit Gazetesi, Hürriyet Gazetesi, Sözcü Gazetesi, Milliyet Gazetesi ve Yeni Şafak Gazetesi yer almıştır.

Yeni Akit Gazetesi; Türkiye’deki medya yelpazesinde muhafazakâr-sağ ve İslamcı bir ideolojik kimliğe sahiptir. Nesnel bir ifadeyle, evrensel/liberal bir tarafsızlık iddiasından ziyade, kendi hitap ettiği tabanın değer yargılarını referans alan bir yayın çizgisi izlemektedir. Araştırma kapsamında gazeteden dört haber metni incelemeye dahil edilmiştir.

Hürriyet Gazetesi; Hürriyet’in kurumsal ve ideolojik konumlanması, siyasal iletişim literatüründe mülkiyet yapısındaki değişimler üzerinden açıklanan iki aşamalı bir yapı sergilemektedir. Kuruluşundan itibaren uzun süre seküler, milliyetçi ve ana akım cumhuriyetçi değerleri referans alan gazete, 2018 yılındaki mülkiyet değişimi sonrasında bu geleneksel yayın politikasını yapısal bir dönüşüme uğratmıştır. Günümüzdeki kurumsal duruşu itibarıyla, keskin ideolojik tanımlardan ziyade genel kitleye hitap eden popüler/kitlesele habercilik formunu korumakta, siyasi içeriklerde ise mevcut hükümetin politika, söylem ve perspektiflerini önceliklendiren bir yayın çizgisi izlemektedir. Araştırmada, Hürriyet Gazetesi’nde yayımlanan bir Covid-19 aşı karşıtlığı haberi inceleme kapsamına alınmıştır.

Milliyet Gazetesi; İdeolojik yapısı, tarihsel olarak sosyal demokrat, ortanın solu, seküler ve evrensel hukuk normlarına bağlı bir çizgiye dayanmakla birlikte, mülkiyet yapısının değiştiği dönüm noktası sonrasında köklü bir dönüşüm geçirmiştir. Günümüzdeki kurumsal duruşu itibarıyla, geleneksel entelektüel tonunu biçimsel olarak koruyan, siyasi içeriklerde ise mevcut hükümetin resmi söylemlerini, dış politika ve kalkınma perspektiflerini önceliklendirerek meşrulaştıran, devlet odaklı bir pozisyonunda yer almaktadır. Milliyet’te yer alan bir Covid-19 aşı karşıtlığı haberi araştırma kapsamına dahil edilmiştir.

Yeni Şafak Gazetesi; Türkiye’deki medya yelpazesinde muhafazakâr-sağ ve İslamcı bir ideolojik kimliğe sahiptir. Tarihsel olarak entelektüel İslamcı yazarlara alan açan, teorik ve doktriner derinliği olan bir muhafazakârlığı referans almıştır. Gazeteden seçilen iki haber metni analiz kapsamında yer almıştır.

Sözcü Gazetesi; Türkiye’deki medya yelpazesinde Kemalist, ulusalcı ve seküler bir ideolojik kimliğe sahiptir. Bu durum, gazetenin haber üretim süreçlerini, manşetlerini ve editöryal tercihlerini Cumhuriyet’in kurucu değerleri, laiklik ve ulusal egemenlik ilkeleri etrafında şekillendirmektedir. Muhalif yayın çizgisiyle bilinen Sözcü Gazetesi’nden, Covid-19 aşı karşıtlığına ilişkin iki haber çalışmada yer bulmuştur.

Veri Analiz Yöntemi

“Covid-19 Aşı Karşıtlığı” anahtar kelimesi kullanılarak gerçekleştirilen tarama sonucunda, araştırmanın amaç ve kapsamına uygun toplam 10 haber metni belirlenmiştir. Bu süreçte, yalnızca konuya doğrudan ilişkin içerikler değil, aynı zamanda aşı karşıtlığı söylemini farklı boyutlarıyla yansıtan ve çeşitlendiren haberler de dikkate alınmıştır. Seçilen metinler, hem içerik açısından

tutarlılık hem de söylemsel çeşitlilik gözetilerek örnekleme dâhil edilmiştir. Böylece çalışma, belirlenen anahtar kelime çerçevesinde üretilen haberlerin bütüncül bir şekilde analiz edilmesine olanak sağlamıştır. Örneklemede yer alan haberlerin yayın tarihleri, araştırma amacı doğrultusunda bilinçli olarak geniş bir zaman dilimini kapsayacak şekilde belirlenmiştir. 2020–2023 yılları arasındaki metinler, pandeminin başlangıcından itibaren ortaya çıkan belirsizlik, korku ve bilgi eksikliği gibi etkenlerin aşı karşıtı söylemlerin oluşumuna nasıl zemin hazırladığını incelemek açısından önemli bir dönem sunmaktadır. Buna karşılık 2025 yılına ait güncel haberler ise, pandeminin etkilerinin büyük ölçüde azaldığı bir süreçte aşı karşıtlığının nasıl değiştiğini, hangi söylem stratejileriyle devam ettiğini ya da yeniden nasıl çerçevelendiğini analiz etme olanağı sağlamaktadır. Bu zaman aralığındaki çeşitlilik, söylemin sabit değil, aksine dinamik ve bağlama bağlı olarak şekillenen bir yapı sergilediği varsayımını sınamaya imkân vermektedir.

Bulgular

Haber Başlığı	Tarih	Mecra
Çinli virolog Dr. Li-Meng Yan'ın raporu yayınlandı: Kovid-19, iki farklı yarasadan alınan virüslerin karıştırılması sonucu elde edildi	17 Eylül 2020	Yeni Şafak Gazetesi

17 Eylül 2020 tarihli haber metni, Covid-19 pandemisinin kökenini ana akım bilimsel konsensüsün dışına çıkararak “komplo ve küresel tehdit” çerçevesi içinde yeniden inşa etmektedir. İlgili mecra, analiz edilen ilk metin blogunda bu çerçeveyi şu aktör ve iddialar üzerinden kurmaktadır:

“Koronavirüsü inceleyen ilk bilim insanlarından olan ve salgını duyurmak için ABD’ye kaçan Çinli virolog Dr. Li-Meng Yan, dünyanın gündemine oturacak raporu yayınladı. Koronavirüsün insan yapımı olduğunu belirten Li-Meng, 'Bilim adamı ekibimle ilk raporumu hazırladım ve çok yakında dünya ile paylaşacağız' demişti. Yan, yayınlanan raporda Kovid-19'un laboratuvar ortamında başka virüslerin genetik materyalinin manipüle edilerek oluşturulduğunu yazdı. Yan'ın raporuna göre Covid-19, iki farklı yarasadan alınan koronavirüslerin karıştırılması sonucu elde edildi.” (Yeni Şafak, 2020)

Robert Entman'ın çerçeveleme matrisi ekseninde bakıldığında, haberin ilk bölümünde net bir “Problem Tanımı” yapılmaktadır. Haberdeki temel problem, virüsün doğal bir salgın olması değil; insan eliyle üretilmiş gizli bir biyolojik mühendislik ürünü olmasıdır. Mecra, bu problemi tanımlarken ana odak noktası olarak seçtiği aktörü “kaçan virolog” anlatısı üzerinden konumlandırarak habere bir hakikat arayışı yüklemektedir.

Tıbbi literatürde SARS-CoV-2'nin genetik yapısının laboratuvar ortamında manipüle edildiğine dair iddialar ampirik kanıt yetersizliği nedeniyle reddedilmiş ve virüsün doğal zoonotik kökenine dair güçlü bir bilimsel konsensüs raporlanmıştır (Koyama ve ark., 2020; WHO, 2021). Buna karşın haber çerçevesi, bu bilimsel gerçekliği ikincilleştirerek henüz hakem onayından geçmemiş iddiaları “dünya gündemine oturacak rapor” şeklinde sunmuştur. Bu durum, çerçeveleme analizlerinde sıklıkla rastlanan “görünürlük vurgusuyla öncelik belirleme” stratejisidir. Mecra, bilimsel doğruluğu değil, sansasyonel iddiayı haber çerçevesinin merkezine yerleştirerek okuyucunun konuya dair risk algısını manipüle etmektedir.

Haberin devamında yer alan ikinci metin blogunda ise kurgulanan çerçevenin teknik meşruiyet ve yaygınlık boyutları üretilmeye devam etmektedir:

“Raporda belirtilenlere göre koronavirüsteki sivri çıkıntılara benzeyen proteinler insan vücudundaki hücrelere kolay tutunabilmeleri için özel olarak geliştirildi. Yan'ın raporuna göre koronavirüsün doğal yaşamda ortaya çıkıp daha sonra insanlara bulaştığına dair elle tutulur kanıt yok. Yan, bilimsel adı SARS-CoV-2 olan virüsün biyolojik özellikleri doğal ortamda oluşan bir

virüsle uyumlu değil iddiasını ortaya koyuyor. Çinli viroloğun bu inanılmaz iddiaları meslektaşları tarafından bilimsel olmadığı ve komplo teorisine benzediği söylenerek yalanlandı. Ancak Yan'ın raporu yayınlandığı Zenodo adlı sitede 150 binden fazla okundu ve sosyal medyada paylaşıldı. ABD'li medya kuruluşları da sürekli olarak Yan'la röportaj yapıp iddiaları gündeme taşımaya devam ediyor.” (Yeni Şafak, 2020)

Bu blokta Entman'ın matrisindeki “Neden Teşhisi” ve “Ahlaki Değerlendirme/Meşrulaştırma” adımları belirginleşmektedir. Virüsün yayılma nedeni, doğal mutasyonlar değil, insan vücuduna kolay tutunması için özel olarak geliştirilen proteinler olarak teşhis edilmektedir. Çerçevenin meşrulaştırma mekanizması ise bilimsel akreditasyon yerine sayısal popülerite üzerinden kurulmuştur.

Haberde geçen “150 binden fazla okundu” ve “ABD'li medya sürekli gündeme taşıdı” ifadeleri, çerçevenin sınırlarını tahkim etmek için kullanılan niceliksel destekleyicilerdir. Mecra (Yeni Şafak, 2020), tıp dünyasının yalanlamalarına metnin sonunda çok kısa yer vererek görünürde bir “çelişen çerçeve” sunuyor gibi yapsa da, haberin baskın tonunu sayısal popülerite unsurlarıyla beslemektedir. Sonuç olarak haber, bilimsel geçerliliği kanıtlanmamış bir komplo teorisini, “küresel ilginin odağındaki teknik bir gerçeklik” çerçevesine oturtarak okuyucuya sunmaktadır.

Haber Başlığı	Tarih	Mecra
Son dakika haberi: Oxford aşı denemelerine katılan Brezilyalı gönüllü yaşamını yitirdi	21 Ekim 2020	Hürriyet Gazetesi

21 Ekim 2020 tarihli haber, klinik araştırma süreçlerini nesnel bir sağlık haberciliğinden uzaklaştırarak politik kutuplaşma ve tehdit odaklı bir medya çerçevesine oturtmaktadır. İlgili mecra, analiz edilen ilk metin bloğunda bu çerçeveyi şu şekilde kurmaktadır:

“Brezilya basınının Sağlık Gözetim Ajansına (Anvisa) dayandırdığı habere göre, Oxford Aşı Grubu ile Jenner Enstitüsü iş birliğinde geliştirilen ve üretim lisansı İngiliz-İsveç ilaç şirketi AstraZeneca tarafından satın alınan “ChAdOx1 nCoV-19” adlı aşı adayının Brezilya'daki deneylerine katılan 28 yaşındaki gönüllü doktor João Pedro Feitosa hayatını kaybetti.” (Hürriyet, 2020)

Robert Entman'ın çerçeveleme matrisi ekseninde bakıldığında, haberin girişinde dramatik bir “Problem Tanımı” yapılmaktadır. Temel kriz, klinik araştırmanın olağan seyri değil; doğrudan insan hayatını tehdit eden şüpheli bir ölüm vakası olarak konumlandırılmaktadır. Mecra, bu problemi tanımlarken teknik arka planı dışarıda bırakan “son dakika” anlatısını seçerek habere dramatik bir gerilim yüklemektedir.

Haberin devamında yer alan ikinci metin bloğunda ise kurgulanan kriz çerçevesi, bilimsel bir zeminden koparılarak politik bir meşruiyet savaşı boyutuna taşınmaktadır:

“Brezilya Devlet Başkanı Jair Bolsonaro, Sinavoc Biotech'in geliştirdiği ‘CoronaVac’ isimli aşı adayını satın almayacaklarını duyurdu. Sağlık Bakanı Eduardo Pazuello'nun Brezilya'nın 46 milyon dozluk ‘CoronaVac’ aşısı alacağını duyurmasından bir gün sonra Bolsonaro, Facebook hesabından yaptığı canlı yayında, ‘Çin aşılarını satın almayacağız’ dedi. Bolsonaro, Twitter hesabından yaptığı açıklamada, ‘CoronaVac’ aşı adayının deneylerini tamamlamadığını belirtti ve Sao Paulo Valisi Joao Doria'yı hedef aldı. Paylaşımında ‘Joao Doria’nın Çin aşısı’ benzetmesini yapan Bolsonaro, ‘Brezilya halkı hiç kimsenin kobbyı olmayacak’ ifadesine yer verdi.” (Hürriyet, 2020)

Bu blokta Entman'ın matrisindeki “Neden Teşhisi” ve “Ahlaki Değerlendirme” adımları belirginleşmektedir. Aşı tedarikindeki güvensizliğin nedeni tıbbi yetersizlikler değil, ulusal egemenliği tehdit eden dışsal/politik bir müdahale olarak teşhis edilmektedir. Çerçevenin ahlaki değerlendirmesi ise bilimsel akreditasyon kriterleri yerine, siyasi bir figürün “kobay” metaforu üzerinden kurduğu dışlayıcı retorik üzerine inşa edilmiştir.

Haberde bir aşı adayının klinik deneyindeki ölüm vakası ile başka bir aşıya yönelik siyasi ambargo açıklamalarının yan yana getirilmesi, medyanın “metinsel bitişiklik yoluyla dolaylı nedensellik üretme” stratejisidir. Tıp sosyolojisi ve epidemiyoloji literatüründe, bir aşının biyo-güvenilirliği yalnızca standardize edilmiş ampirik verilere ve tarafsız regülatör kurumların onay mekanizmalarına bağlıdır (Pocock, 2013). Devlet başkanının siyasi manevraları ile tıbbi teknolojilerin güvenilirliği arasında metodolojik bir bağ kurulamaz. Sonuç olarak haber, teknik bir veri ile ideolojik bir söylemi aynı potada eriterek, bilimsel bir olguyu politik bir kutuplaşma çerçevesinde sunmaktadır.

Haber Başlığı	Tarih	Mecra
Sinovac ve Pfizer/BioNTech aşısı olanlara Omicron uyarısı	15 Aralık 2021	Sözcü Gazetesi

15 Aralık 2021 tarihli haber metni, pandemi sürecinde aşı etkililiği ve varyant analizlerine ilişkin bilimsel verileri nesnel kriz iletişiminden uzaklaştırarak, “mutlak yetersizlik” ve “sürekli risk” odaklı bir kriz çerçevesine oturtmaktadır. İlgili mecra, analiz edilen metin bloğunda bu çerçeveyi şu şekilde kurmaktadır:

“Hong Kong’ta Omicron varyantıyla ilgili yürütülen araştırma Sinovac ve Pfizer/BioNTech tarafından üretilen corona virüsü aşılarının ürettiği antikor seviyelerinin Omicron varyantına karşı yetersiz kalabileceğini gösterdi. Hong Kong Üniversitesi Mikrobiyoloji Departmanı tarafından yürütülen araştırmanın dün yayımlanan sonuçları, Sinovac tarafından üretilen corona virüsü aşısının Omicron varyantı karşısındaki etkisini gösteren ilk araştırma olma özelliğini taşıyor. Araştırma sonuçları Sinovac’ın ürettiği Coronavac aşısı uygulanan 25 hastanın hiçbirinde yeni varyantı etkisiz hale getirmek için yeterli miktarda antikor üretilmediğini gösterdi. BioNTech aşısı uygulanan 25 kişiden ise yalnızca beşinde Omicron’u etkisiz hale getirmek için yeterli miktarda antikor üretildiği görüldü. Araştırmacılar, ‘Yeni varyant ile daha uyumlu yeni jenerasyon bir aşı geliştirilene kadar, mümkün olan en kısa sürede üçüncü doz aşının yaptırılması tavsiye ediliyor’ dedi.” (Sözcü, 2021)

Entman'ın çerçeveleme matrisi ekseninde bakıldığında, haberin genelinde keskin bir “Problem Tanımı” yapılmaktadır. Haberdeki kriz unsuru, varyant gelişiminin ve hücrel bağışıklığın doğal bilimsel seyri değil; mevcut aşılarda küresel boyutta “işlevsiz ve yetersiz” kalması olarak konumlandırılmaktadır. Mecra, bu problemi tanımlarken teknik nüansları dışarıda bırakan panik yaratıcı bir dil tercih ederek habere yoğun bir belirsizlik gerilimi yüklemektedir.

Tıbbi metodoloji literatüründe, erken dönem laboratuvar ortamı nötralizasyon çalışmalarının kısıtlı bir örneklem grubu üzerinden yürütülmesinin toplumsal düzeyde bir etkililik genellemesi yapmak için yetersiz olduğu; ayrıca bağışıklık yanıtının yalnızca antikor seviyelerine değil, T-hücre temelli hafıza yanıtlarına da dayandığı vurgulanmaktadır (Greener ve ark., 2021; WHO, 2021). Buna karşın haber çerçevesi, bu bilimsel kısıtlılıkları ve metodolojik sınırları metinsel olarak görünmez kılarak ampirik verileri aşırı genelleme riskiyle sunmuştur. Medyanın bu metodolojik boşluğu derinleştirilmesi, bilimsel süreçlerin doğasını değil, “yetersizlik” ve “korumama” gibi olumsuz nitelikleri merkeze alan bir “sansasyonel odaklanma” stratejisidir.

Bu blokta aynı zamanda Entman'ın matrisindeki “Neden Teşhisi” ve “Öneri/Çözüm Üretme” adımları manipülatif bir ardışıklıkla belirginleşmektedir. Çerçevenin çözüm mekanizması olarak sunulan “üçüncü doz aşılama” tavsiyesi, tıp literatüründe varyantlara karşı bağışıklığı pekiştiren standart bir hatırlatma dozu stratejisi olarak tanımlanmaktadır (Lopez Bernal ve ark., 2021). Ancak haber metni, bu teknik öneriyi bilimsel bağlamından kopararak aşılarda yapısal zafiyetinin bir kanıtı gibi çerçevelemiştir.

Haber Başlığı	Tarih	Mecra
Bilimsel araştırma: Üçüncü doz aşı Omicron'a karşı sadece 10 hafta koruma sağlıyor	25 Aralık 2021	Sözcü Gazetesi

25 Aralık 2021 tarihli haber metni, pandemik süreçteki aşı etkililik sürelerine dair epidemiyolojik verileri nesnel bir risk iletişiminden uzaklaştırarak, “hızlı koruma kaybı” ve “sürekli doz bağımlılığı” odaklı bir medya çerçevesine oturtmaktadır. İlgili mecra, analiz edilen metin bloğunda bu çerçeveyi şu şekilde kurmaktadır:

“İngiliz Sağlık Güvenliği Ajansı, yaptığı açıklamada üçüncü doz Pfizer/BioNTech aşısının Omicron varyantına karşı sağladığı koruma oranını duyurdu. Yapılan açıklamada üçüncü doz Covid-19 aşısının corona virüsünün en çok mutasyona uğrayan türü olan Omicron varyantına karşı yaklaşık 10 haftalık koruma sağladığı belirtildi. Bilim insanları bu sebeple 2022 yılında dördüncü doz aşı yapılabileceğini de öngördü. İngiliz yetkililer, Omicron varyantına bağlı semptom gösteren Covid-19 vakalarına karşı üçüncü doz aşının koruma oranının haftalar içerisinde yüzde 70'ten yüzde 45'lere düştüğünü açıkladı. Gerçek vakalardan elde ettikleri verilerle 10 hafta içinde yüzde 25'lere varan düşüş tespit edildiğini aktaran uzmanlar, iki doz Pfizer/BioNTech aşısı olup üçüncü doz aşısını Moderna olanlarda koruma oranının 9 hafta boyunca yüzde 70-75 seviyesinde olduğunu belirtti.” (Sözcü, 2021)

Entman'ın çerçeveleme matrisi ekseninde bakıldığında, haberin genelinde manipülatif bir “Problem Tanımı” yapılmaktadır. Haberdeki kriz unsuru, takviye dozların bile haftalar içinde işlevini yitirmesi ve halkın bitmek bilmeyen bir aşılama sarmalına mecbur kalması olarak konumlandırılmaktadır. Mecra, bu problemi tanımlarken teknik verileri bağlamından koparan bir ton seçerek okuyucuda yoğun bir güvensizlik hissi uyandırmaktadır.

Bu blokta aynı zamanda “Neden Teşhisi” ve “Ahlaki Değerlendirme” adımları sayısal verilerin sunum stratejisinde belirginleşmektedir. Çerçevenin ahlaki değerlendirme mekanizması, aşının kısa vadeli bile olsa toplumsal bağışıklıktaki rolünü övmek yerine, “yüzde 70'ten yüzde 45'lere düşüş” ve “10 haftada yüzde 25'lere varan düşüş” gibi düşüş trendini gösteren niceliksel verilere aşırı vurgu yapılarak kurulmuştur. Sonuç olarak mecra, resmi verileri bilimsel bağlamından koparmış ve okuyucuya aşının işlevsiz olduğu yönünde manipülatif bir kriz çerçevesi sunmuştur.

Haber Başlığı	Tarih	Mecra
Uzmanlardan Omicron'a karşı üç doz aşı olanlara uyarı: Etkinliği hızla düşüyor	15 Şubat 2022	Yeni Şafak Gazetesi

15 Şubat 2022 tarihli haber metni, pandemik süreçteki mRNA aşılarının uzun vadeli koruma sürelerine dair klinik verileri nesnel kriz iletişiminden uzaklaştırarak, “hızlı etkinlik kaybı” ve “ucu açık/sonsuz aşılama sarmalı” odaklı bir kriz çerçevesine oturtmaktadır. İlgili mecra, analiz edilen ilk metin bloğunda bu çerçeveyi şu şekilde kurmaktadır:

“ABD Hastalık Kontrol ve Önleme Merkezleri’nin (CDC) ülke çapında yaptığı bir araştırma, şiddetli Covid-19 hastalığına karşı bağışıklığın, bir mRNA aşısının (Pfizer/BioNTech veya Moderna) üçüncü dozunun alınmasından 4 ay sonra azalmaya başladığını ortaya koydu. Üçüncü doz aşının şiddetli Covid-19 hastalığına karşı etkinliği bu süre içinde yüzde 78’e geriledi. Bilim insanları bu nedenle, takviye aşı dozlarının belirli aralıklarla yenilenmesinin gerekebileceğini açıkladı.” (Yeni Şafak, 2022)

Robert Entman’ın çerçeveleme matrisi ekseninde bakıldığında, haberin girişinde belirgin bir “Problem Tanımı” yapılmaktadır. Haberdeki temel kriz unsuru, takviye dozların bile 4 ay gibi kısa bir sürede gerilemesi ve aşılamanın ucu açık bir bağımlılık döngüsüne dönüşmesi riskidir. Mecra, bu problemi tanımlarken teknik nüansları arka plana iten alarmist bir sunumu tercih ederek habere yapısal bir işlevsizlik tonu yüklemektedir.

Haberin devamında yer alan ikinci metin bloğunda ise kurgulanan kriz çerçevesi, teknik meşruiyet mekanizmaları üzerinden tahkim edilerek okuyucunun risk algısı daha da derinleştirilmektedir:

“ABD Hastalık Kontrol ve Önleme (CDC) Merkezleri’nin Morbidite ve Mortalite Haftalık Raporu’nda yayınlanan verilere göre, Moderna veya Pfizer/BioNTech mRNA aşılarının üçüncü dozları tarafından sağlanan koruma hızla azalmaya başlıyor. Bu çalışmaya kadar, özellikle ABD’de Delta veya Omicron baskın olduğu dönemlerde, üç dozun ardından korumanın dayanıklılığı hakkında çok az şey biliniyordu. Çalışmanın ortak yazarlarından Brian Dixon, ‘Güçlendirici aşı da dahil olmak üzere mRNA aşıları çok etkilidir ancak etkinlik zamanla azalır. Bulgularımız, özellikle yüksek risk altında bulunan kişiler için Covid-19’a karşı korumayı sürdürmek amacıyla ek dozların tekrar gerekli olabileceğini gösteriyor. Ayrıca Hispanik veya siyahi olan kişilerin üçüncü bir aşı dozuna sahip olma olasılığının beyaz insanlara göre yarı yarıya olduğunu bulduk. Bu da Hispanik veya siyahilerin şiddetli Covid-19’a karşı daha savunmasız hale getiriyor’ açıklamasını yaptı.” (Yeni Şafak, 2022)

Bu blokta “Neden Teşhisi” ve “Ahlaki Değerlendirme/Meşrulaştırma” adımları netleşmektedir. Karşı karşıya kalınan riskin nedeni, virüsün mutasyonel gücünden ziyade aşı korumasının hızla azalması ve toplumsal gruplar arasındaki aşılama eşitsizlikleri olarak teşhis edilmektedir. Çerçevenin meşrulaştırma mekanizması, Morbidite ve Mortalite Haftalık Raporu gibi küresel ölçekte en güçlü tıbbi otoritelerin kurumsal prestijine atıf yapılarak bilimsel güvenilirlik üretimi kurulmuştur.

Haberde, uzman metnindeki “ek dozların gerekli olabileceği” yönündeki koruyucu tıbbi tavsiye sürekli tekrarlanan bir zorunluluk, yani sonu gelmeyen bir “sonsuz süreç” olarak çerçevelenmiştir. Sonuç olarak haber metni, okuyucuda aşılamanın kalıcı çözüm üretmediği yönünde manipülatif bir algı inşa etmektedir.

Haber Başlığı	Tarih	Mecra
Profesyonel basketbolcu 28 yaşında kalp krizinden öldü! ‘İki doz Covid-19 aşısı oldum...’	25 Haziran 2023	Milliyet Gazetesi

25 Haziran 2023 tarihli haber metni, klinik vakalar ile bireysel sosyal medya paylaşımlarını bir araya getirerek, bilimsel doğrulama süreçlerinden uzak, “bireysel trajedi ve sistemsiz baskı” odaklı bir aşı karşıtlığı çerçevesi inşa etmektedir. İlgili mecra, analiz edilen metin bloğunda bu kriz çerçevesini şu aktörler ve kişisel ifadeler üzerinden kurmaktadır:

“Cabrerera Adames'in ölümünü, Dominikli spor spikeri Hector Gomez sosyal medya hesabından paylaştığı mesajla duyurdu. 28 yaşındaki basketbolcunun yaşamını yitirmesiyle, kendi sosyal medya hesabından yazdıkları ise ABD medyasında gündem oldu. New York Post gazetesine göre, Oscar Cabrera Adames iki doz Covid-19 aşısı olduktan sonra sosyal medyada ender görülen bir kalp hastalığına yakalandığını yazdı. ‘Kahrolası aşının ardından lanet bir miyokardit kaptım. Bunu biliyordum. Birçok insan beni uyardı’ yazdığını aktaran gazete, basketbol kulübü tarafından oyuncuya aşı yaptırmasının zorunlu tutulduğunu bildirdi.” (Milliyet, 2023)

Entman’ın çerçeveleme matrisi ekseninde bakıldığında, haberin genelinde duygu odaklı bir “Problem Tanımı” yapılmaktadır. Haberdeki kriz; genç, sağlıklı ve tanınmış bir sporcunun aşı uygulaması sonrasında gelişen ani ölümü ve buna bağlı bireysel isyanı üzerinden konumlandırılmaktadır. Mecra, bu problemi tanımlarken literatürde “tanınmış kişi etkisi” olarak bilinen anlatım stratejisini kullanmaktadır. Geniş kitlelerce tanınan bir figürün trajedisinin merkeze alınması, alımlama sürecindeki okuyucuda dramatik bağ kurma ve istisnai bir vakayı tüm aşı uygulamalarına yönelik genel bir tehdit olarak algılayarak riskini tetiklemektedir.

Bu blokta “Neden Teşhisi” ve “Ahlaki Değerlendirme” adımları, kurumsal mekanizmaların sunum biçiminde belirginleşmektedir. Karşı karşıya kalınan trajedinin nedeni yalnızca biyolojik bir etken değil, bireyi bu süreçte zorlayan sistemsel otorite olarak teşhis edilmektedir. Çerçevenin ahlaki değerlendirmesi; kamusal sağlık politikalarının toplumsal fayda-zarar rasyonalizasyonu üzerinden değil, bireyin kurumsal baskı altında “mağdur” edildiği anlatısı üzerinden tahkim edilmiştir. Sonuç olarak haber, metni, bilimsel olarak doğrulanmamış şahsi bir nedensellik iddiasını ve dramatik bir ölüm vakasını kurumsal zorunluluk vurgularıyla birleştirerek; okuyucuda tıbbi otoriteler ile aşılara karşı derin bir güvensizlik, öfke ve baskı algısı oluşturan manipülatif bir çerçeve sunmaktadır.

Haber Başlığı	Tarih	Mecra
Canan Karatay’dan Covid-19 ile ilgili çarpıcı sözler: ‘Aşı çıkardılar’ Türklere kötü haber!	20 Nisan 2025	Yeni Akit Gazetesi

20 Nisan 2025 tarihli haber metni, pandemik süreç sonrası halk sağlığı parametrelerini nesnel bir kriz iletişiminden tamamen uzaklaştırarak; medikal şüphecilik, ulusal kimlik hassasiyetleri ve küresel komplo anlatıları üzerinden inşa edilen popülist çerçeveye oturtmaktadır. İlgili mecra, analiz edilen ilk metin bloğunda bu kriz çerçevesini Prof. Dr. Canan Karatay’ın şu iddiaları üzerinden kurmaktadır:

“20-30 yaşında kalp krizi geçiriyorlar. Kolestrolden mi pıhtıdan mı? Ben pıhtıları önlemeye çalışıyorum. Aşılar pıhtı yapıyor. Pıhtıyı sadece aşılar değil; insülin, şeker, şişmanlık da pıhtı yapıyor. Kolesterol değil tamamen büyük bir yalan. İlaç firmaları silah firmalarından daha tehlikelidir. Sağlık kongreleri ilaç firmaları tarafından organize ediliyor. Ben gerekli olan ilacı yazarım. İlaç hayat boyu kullanılmaz. İlaç şirketleri hastaları korkutarak büyüdü.” (Yeni Akit, 2025)

Entman’ın çerçeveleme matrisi ekseninde bakıldığında, haberin giriş bölümünde geniş kitleleri hedef alan dramatik bir “Problem Tanımı” yapılmaktadır. Haberdeki temel kriz unsuru, küresel ilaç endüstrisinin insan sağlığını kasıtlı olarak tehdit ettiği sömürü düzeni ve aşılardan genç nüfusta doğrudan ölüme yol açtığı iddiasıdır. Mecra, bu problemi tanımlarken literatürde “medyatik otorite etkisi” olarak bilinen, kamuoyunca popüler bir figürün tıbbi konsensüsü dışlayan radikal söylemlerini ampirik bir veri süzgecinden geçirmeden, doğrudan ve yalın bir hakikat gibi sunma stratejisini benimsemektedir.

Haberin devamında yer alan ikinci metin bloğunda ise kurgulanan kriz çerçevesi, tıbbi tabandan tamamen kopararak jeopolitik bir operasyon ve ulusal tehdit boyutuna taşınmaktadır:

“COVID aşlarıyla cilt hastalıkları arttı. İki Türk’ü aşı üretsin diye çıkardılar. Hiç Türkiye’ye geldiler mi? Virüsün aşısı olmaz. Grip virüsünün aşısı olmaz. Bugün aşı yaptınız diyelim. Hangi virüse göre yaptınız? Varyant varyant dediler. Nedir varyant? Virüs sürekli kılıf değiştiriyor. Yabancılar uçağa aşısız bindi. Ama Türkler binemedi. Türkiye’de onlarca sığınmacı var hangi biri aşı oldu? Virüs aşılarını Türklere karşı çıkardılar.” (Yeni Akit, 2025)

Bu blokta “Neden Teşhisi” ve “Ahlaki Değerlendirme/Meşrulaştırma” adımları aşırı-sağ popülist bir retorikle belirginleşmektedir. Karşı karşıya kalınan sağlık krizinin ve aşı dayatmalarının nedeni biyolojik bir koruma çabası değil, doğrudan Türk ulusunu hedef alan etnik/küresel bir operasyon ve sosyolojik bir adaletsizlik olarak teşhis edilmektedir. Çerçevenin ahlaki değerlendirme mekanizması; immünoloji literatüründe mutasyonel varyantlara karşı aşı kompozisyonlarının standardize güncellenme protokolleri (Chao ve ark., 2022) yerine, “sığınmacılar-Türkler” eksenindeki sosyo-politik kutuplaşma dinamikleri ve yabancı düşmanlığı kodları üzerinden meşrulaştırılmaktadır.

Haber Başlığı	Tarih	Mecra
Dünya’yı böyle kandırmaşlar! Korona virüsünün yapay olduğu tescillendi!	27 Nisan 2025	Yeni Akit Gazetesi

27 Nisan 2025 tarihli haber metni, pandeminin kökenine dair siyasi parlamento raporlarını nesnel bir sağlık haberciliğinden uzaklaştırarak; küresel aldatmaca, propaganda dili ve sistemik güvensizlik temelli bir “komplo ve kurumsal ihanet” çerçevesine oturtmaktadır. İlgili mecra, analiz edilen ilk metin bloğunda bu çerçeveyi şu iddialar üzerinden kurmaktadır:

“ABD Temsilciler Meclisi Koronavirüs Pandemisi Seçme Alt Komitesi tarafından hazırlanan 557 sayfalık rapor, Korona yalanlarını ifşa etti! Bu raporla resmen Korona virüsünün yapay olduğu tescillendi!” (Yeni Akit, 2025)

Robert Entman’ın çerçeveleme matrisi ekseninde bakıldığında, haberin girişinde keskin bir “Problem Tanımı” yapılmaktadır. Haberdeki kriz, virüsün biyolojik evrimi veya halk sağlığı politikalarının yönetimi değil; tüm dünyanın küresel bir şebeke tarafından organize bir biçimde kandırılması ve biyolojik bir tehdidin insan eliyle üretilmiş olmasıdır. Mecra, bu problemi tanımlarken literatürde “resmi kurum etiketli meşruiyet manipülasyonu” olarak adlandırılan stratejiyi kullanmaktadır. Siyasi bir komitenin raporunu kesinleşmiş, tartışmasız bir “bilimsel tescil” gibi sunarak okuyucu üzerinde mutlak bir ikna illüzyonu yaratmayı hedeflemektedir.

Haberin devamında yer alan ikinci metin bloğunda ise kurgulanan kriz çerçevesi, televizüel bir propaganda üslubu ve sansasyonel bir şekilde tahkim edilmektedir:

“Canlı yayın ‘Derin Gerçekler’ programında, insan sağlığını tehdit eden ‘Covid-19 Gerçekleri’, bugün ABD Temsilciler Meclisi Koronavirüs Pandemisi Seçme Alt Komitesi tarafından hazırlanan 557 sayfalık raporla tescillendi. Korona virüsünün yapay olduğu tescillendi! Dünya’yı böyle kandırmaşlar. Amerikan Devleti 557 sayfalık şok rapor yayınladı! Korona yalanları tek tek ortaya çıkıyor! Virüs, laboratuvar kaynaklı! İnsan eliyle üretilmiş!” (Yeni Akit, 2025)

Bu blokta Entman’ın matrisindeki “Neden Teşhisi” ve “Ahlaki Değerlendirme” adımları belirginleşmektedir. Kamusal mağduriyetin nedeni doğal bir salgın değil, insan eliyle üretilen bir laboratuvar virüsüdür. Çerçevenin ahlaki değerlendirmesi ise rasyonel/teknik kanıtlar yerine “Dünya’yı böyle kandırmaşlar”, “şok rapor”, “yalanlar ortaya çıkıyor” gibi kitle iletişiminde popülist propaganda diline ait olan duygusal kodlar üzerinden kurulmuştur. Medya, okuyucunun mantıksal sorgulama mekanizmalarını devre dışı bırakarak öfke ve ihanet duygularını tetikleyen bir çerçeveleme inşa etmektedir.

Haberin son bölümünde ise kurgulanan çerçevenin sınırları genişletilerek aşı karşıtı söylemle eklenmektedir:

“Temsilciler Meclisi Koronavirüs Pandemisi Seçme Alt Komitesi, COVID-19’un kökenleri ve ele alınmasıyla ilgili iki yıllık araştırmaları özetleyen nihai raporunu yayınladı. Pazartesi günü yayınlanan 520 sayfalık rapor, virüsün büyük olasılıkla Çin’in Wuhan kentindeki bir laboratuvarından kaynaklandığı ve yapay bir üretim olduğu sonucuna varıyor. Alt komite, ABD sağlık yetkililerini ve Biden yönetimini, aşıların bulaşmayı ve enfeksiyonu önlemedeki etkinliğini abarttıkları gerekçesiyle eleştirdi.” (Yeni Akit, 2025)

Haber metni, “virüsün laboratuvar kaynaklı olduğu” iddiası ile “aşı etkinliğinin abartıldığı” yönündeki siyasi eleştirileri aynı paragrafta ardışık olarak sunmuştur. İki farklı tartışma alanının bu şekilde birbirine bağlanması, okuyucu zihninde “yapay virüs-etkisiz aşı” korelasyonu kurarak küresel tıp kurumlarına, biyoteknoloji uygulamalarına ve regülatör otoritelere karşı bütüncül ve radikal bir güvensizlik sarmalı üretmektedir.

Haber Başlığı	Tarih	Mecra
Bir yerine kına yak Bill Gates! Covid aşıları fareler üzerinde denendi! İşte şok edici sonuç!	12 Mayıs 2025	Yeni Akit Gazetesi

12 Mayıs 2025 tarihli haber metni, biyomedikal araştırma çıktılarına ve klinik öncesi deney verilerini nesnel sağlık haberciliğinden tamamen kopararak; sahte-bilimsel otorite inşası, metodolojik aşırı genelleme ve kalıcı kısırlık odaklı bir korku çerçevesine oturtmaktadır. İlgili mecra, analiz edilen ilk metin bloğunda bu çerçeveyi şu iddialar üzerinden kurmaktadır:

“Pfizer-BioNTech COVID-19 mRNA aşısının fareler üzerindeki etkisinin incelendiği araştırma sonucunda, farelerin üreme kabiliyetlerinin en az yüzde 60’ını kalıcı olarak kaybettikleri belirlendi. mRNA aşıları dişi farelerin yenilenemeyen yumurta stoklarının yüzde 60’dan fazlasını yok etti. Araştırmanın, mRNA aşılarının insanlara etkisi noktasında da benzer sonuçlar doğurma riskini kuvvetlendirdiği belirtildi.” (Yeni Akit, 2025)

Entman’ın çerçeveleme matrisi ekseninde bakıldığında, haberin girişinde biyolojik ve demografik bir “Problem Tanımı” yapılmaktadır. Haberdeki temel kriz unsuru, aşıların geçici yan etkileri değil; insan soyunun devamlılığını ve üreme sistemini doğrudan hedef alan, geri dönüşsüz bir kalıcı kısırlık tehdididir. Akademik akreditasyonu ve bilimsel konsensüsteki yeri sorgulanmayan tekil isimlerin iddiaları, tıp dünyasının ortak uzlaşısı gibi sunularak okuyucu üzerinde yapay bir bilimsel meşruiyet illüzyonu yaratılmaktadır.

Haberin devamında yer alan ikinci metin bloğunda ise kurgulanan kriz çerçevesi, nedensellik manipülasyonu içeren eklektik verilerle desteklenerek doğrulanmaya çalışılmaktadır:

“Nitekim 2022 yılında Çek Cumhuriyeti’nde 18-39 yaş aralığında 1.3 milyon kadın üzerinde yapılan bir araştırmada da mRNA aşısı olmuş kadınların aşı olmamış kadınlara oranla yüzde 33 daha az başarılı gebelik ve dolayısıyla daha az doğurganlık yetisine sahip olduğu belirlenmişti.” (Yeni Akit, 2025)

Bu blokta Entman’ın matrisindeki “Neden Teşhisi” ve “Kanıtlı Meşrulaştırması” adımları belirginleşmektedir. Toplumsal doğurganlık oranlarındaki düşüşün tek nedeni doğrudan mRNA aşılması olarak teşhis edilmektedir. Sağlık sosyolojisi ve demografi literatüründe, makro düzeydeki doğurganlık ve gebelik başarı oranlarının; yaş piramidi, sosyoekonomik krizler, pandemi dönemindeki ertelenen gebelik tercihleri ve psikolojik stresörler gibi çok değişkenli faktörlerin kontrol edilmesiyle analiz edilebileceği belirtilmektedir (Green ve ark., 2022). Ancak mecra, bu

epidemiolojik değişkenleri yok sayarak ham bir korelasyonu mutlak bir sebep-sonuç ilişkisi gibi sunmuştur. Bu durum, “verilerin ampirik bağlamından kopararak araçsallaştırılması” stratejisidir.

Haberin son bölümü ise bilimsel bir bilgilendirmeden bir kurgu diliyle tamamlanmaktadır:

“Aşıların önemli ölçüde yok ettiği görülen dışilerdeki yumurta havuzu, kendisini yenilememesiyle dikkat çekiyor. Yani dışiler sahip olacakları tüm yumurtalarla birlikte doğuyorlar. Bu havuzun tahribatı geri döndürülemez olup, insanlara aktarıldığında kalıcı doğurganlık kaybına yol açıyor.” (Yeni Akit, 2025)

Burada medyanın “alarmist biyo-medikal korku inşası” stratejisi en net düzeyine ulaşmaktadır. Bilimsel literatürün doğasında var olan temkinli, olasılıksal ve kanıta dayalı dil, yerini “kalıcı kayba yol açıyor” gibi kesinlik içeren ifadelerle bırakmıştır. Sonuç olarak haber metni, olasılıkları mutlak birer felaket senaryosu olarak çerçeveleyerek; aşı teknolojilerine karşı kalıcı bir biyolojik korku/dehşet algısı üretmeyi hedeflemektedir.

Haber Başlığı	Tarih	Mecra
Biontech aşısı olanlar dikkat! FDA kalp rahatsızlığı riskine neden olabilir uyarısı yaptı	22 Mayıs 2025	Yeni Akit Gazetesi

22 Mayıs 2025 tarihli haber metni, resmi ilaç regülatörleri ve sağlık otoritelerinin ilaç güvenliliği güncellemelerini nesnel bir risk iletişiminden kopararak; “belirsiz risk büyütme” ve “etkililik kısıtlılığı” odaklı bir kriz çerçevesine oturtmaktadır. İlgili mecra, analiz edilen metin bloğunda bu çerçeveyi şu epidemiolojik veriler ve kurumsal kararlar üzerinden kurmaktadır:

“ABD Hastalık Kontrol ve Önleme Merkezleri (CDC) ile Gıda ve İlaç Dairesi (FDA), mRNA bazlı Covid-19 aşılara ilişkin kalp iltihabı uyarılarını güncelledi. Daha önce yalnızca belirli yaş gruplarına yönelik olan miyokardit ve perikardit riskine dair uyarılar, artık 16-25 yaş arası erkekleri kapsayacak şekilde genişletildi. CDC, kalp kası ve kalp zarı iltihabının aşılama sonrası nadir görüldüğünü, ancak bu vakaların genellikle hafif seyredip hızla düzeldiğini belirtti. Milyonlarca doz aşı uygulanan verilerde, söz konusu kalp sorunlarının en fazla 16-25 yaş arası erkeklerde ve aşılama sonrası ilk yedi gün içinde görüldüğü tespit edildi.” (Yeni Akit, 2025)

Entman’ın çerçeveleme matrisi ekseninde bakıldığında, haberin giriş ve gelişme bölümlerinde spesifik bir “Problem Tanımı” yapılmaktadır. Haberdeki temel kriz unsuru, kitlesel bağışıklama politikalarındaki olağan güvenlik izlemleri değil; aşılardan genç erkek nüfusun kardiyovasküler sağlığı üzerinde doğrudan ve genişleyen bir tehdit oluşturduğu algısıdır. Mecra, bu problemi tanımlarken literatürde “otoriteye dayandırma yoluyla ikna inşası” olarak bilinen söylem stratejisini kullanmaktadır. FDA ve CDC gibi küresel ölçekte en üst düzey sağlık otoritelerinin isimleri referans gösterilerek, sunulan risk anlatısına sarsılmaz bir teknik meşruiyet kazandırılmaktadır.

Haberin devamında yer alan son metin bloğunda ise kurgulanan kriz çerçevesi, regülatör kurumların ampirik politika değişikliklerini “işlevsizlik” formunda yeniden üretirek nihayete erdirilmektedir:

“Yapılan araştırmalar, mRNA Covid-19 aşılarının genel olarak güvenli ve etkili olduğunu ortaya koyarken, Covid-19 enfeksiyonunun kendisinin kalp iltihabı açısından daha yüksek risk taşıdığına dikkat çekildi. FDA ise Covid-19 aşılara yönelik onay sürecinde değişikliğe giderek, bu sonbaharda sunulacak güncellenmiş aşılardan yalnızca 65 yaş üstü bireyler Belirtilen ve kronik hastalığı bulunanlar için önerileceğini açıkladı. FDA yetkilileri, sağlıklı bireylerde düzenli Covid-

19 aşılarının klinik olarak anlamlı bir fayda sağladığına dair yeterli kanıt bulunmadığını ifade etti.” (Yeni Akit, 2025)

Bu blokta Entman’ın matrisindeki “Neden Teşhisi” ve “Ahlaki Değerlendirme/Yetersizlik” adımları belirginleşmektedir. Rutin bağışıklama programlarındaki stratejik güncellemelerin nedeni, aşının yapısal olarak “etkisizliği ve faydasızlığı” olarak teşhis edilmektedir.

Haber metni, teknik ve popülasyona özgü dinamik bir bilimsel değerlendirmeyi, “aşıların genel olarak faydasız olduğu” yönünde bir mutlak anlatıya dönüştürerek; okurun risk ve fayda dengelerini rasyonel biçimde kurmasını engelleyen manipülatif bir çerçeve sunmaktadır.

Tartışma ve Sonuç

Bu çalışma, nesnel gerçeklerin, kişisel inançlar ve duygusal reflekslerin gölgesinde kaldığı “post-truth” (hakikat sonrası) dönemde, Covid-19 aşısı karşıtlığının medya organlarında nasıl çerçevelendiğini ve bu durumun toplumsal sağlık krizlerindeki rolünü ortaya koymayı amaçlamıştır. Hakikat sonrası dönemin doğası ile küresel salgın sürecinin getirdiği belirsizlik ortamı, aşısı karşıtı söylemlerin ana akım ve dijital medyada zemin bulmasını kolaylaştırmıştır. Çalışma kapsamında ele alınan post-truth kavramı, medya sağlık okuryazarlığı ve aşısı karşıtlığı arasındaki teorik ilişkiler, yöntem bölümünde incelenen 10 haber metniyle tam bir uyum ve tutarlılık göstermiştir.

Çalışmada, Covid-19 aşısı karşıtlığına dair medyadaki iddialar, Robert Entman’ın çerçeveleme yöntemiyle 10 haber metni üzerinden incelenmiştir. Elde edilen bulgular, medyanın bilimsel gerçekleri tarafsız bir şekilde aktarmak yerine, okuyucunun korku ve şüphelerini büyüten belirli çerçeveler kullandığını göstermektedir. En baskın yapı olarak öne çıkan “Korku ve Sağlık Riskleri Çerçevesi” kapsamında medya, aşılarıdaki rutin uyarıları, yan etki tartışmalarını veya erken laboratuvar sonuçlarını abartarak aşıların tamamen etkisiz, güvensiz ve ölümcül olduğu algısını yaratmıştır. Haberlerde yoğun şekilde başvuru alan bir diğer eğilim olan “Komplo Teorisi Çerçevesi” ise, virüsün laboratuvarda yapay bir silah olarak üretildiği ve küresel güçler ile tıp dünyasının gerçekleri insanlıktan gizlediği iddialarını popülist bir dille ön plana çıkarmıştır. Son olarak, daha az oranda da olsa kendine yer bulan “Siyasileştirme Çerçevesi” aşısı uygulamalarını, kısıtlamaları ve sağlık tedbirlerini devletlerin bireysel özgürlüklere yönelik birer baskı ve otoriterleşme aracı olarak sunmuştur.

Yöntem bölümünde analiz edilen haber metinleri, post-truth dönemin en karakteristik özelliklerini ve aynı zamanda aşısı karşıtı hareketlerin ana motivasyon kaynaklarını bünyesinde barındırmaktadır. İncelenen metinlerin tamamında nesnel verilerin arka plana itildiği; buna karşın kitleler üzerinde şüphe uyandırma, derin bir korku ve tedirginlik iklimi yaratma, kurumsallaşmış bilimsel verileri metodolojik olmaktan uzak bir biçimde sorgulama ve rasyonel temeli bulunmayan komplo teorilerine dayalı söylemler üretme stratejilerinin baskın bir şekilde kullanıldığı saptanmıştır. Bu durum, haberlerin yapısal olarak kamuoyunu bilgilendirmekten ziyade bireylerin endişelerini ve güvensizliklerini tetikleyecek şekilde çerçevelendiğini açıkça ortaya koymaktadır.

References

- Abukan, B., Yıldırım, F., & Öztürk, H. (2020). COVID-19 salgınında çocuk olmak: Gelişim dönemlerine göre sosyal hizmet gereksinimleri ve öneriler. *Turkish Studies*, 15(4), 1–14. <https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.44416>
- Acar Şentürk, Z., Çelik, R. Y., & Yolcu, Ö. C. (2020). COVID-19 sürecinde Türkiye'nin İngiltere'ye malzeme göndermesinin İngiltere basınında yer alması üzerine bir çalışma. *Turkish Studies*, 15(6), 15–29. <https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.45376>
- Adamış, E., & Eskin, İ. (2021). COVID-19 dönemindeki devlet desteklerinin otel endüstrisinde sürdürülebilirlik kapsamında değerlendirilmesi: Edirne ili örneği. *Turkish Studies - Social Sciences*, 16(1), 1–17. <https://doi.org/10.47356/TurkishStudies.47182>
- Ağan, B. (2020). Davranışsal iktisatta COVID-19 pandemi süreci: Kaygı düzeyinin sosyo-ekonomik karar alma davranışları üzerine etkisi. *Turkish Studies*, 15(4), 1001–1016. <https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.43731>
- Ak Bingöl, B., Türk, A., & Ak, R. (2020). COVID-19 bağlamında tarihteki büyük salgınlar ve ekonomik sonuçları. *Turkish Studies*, 15(4), 189–200. <https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.44242>
- Akat, M., & Karataş, K. (2020). COVID-19 pandemisinin toplum psikolojisine etkileri ve eğitime yansımaları. *Turkish Studies*, 15(4), 1–13. <https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.44336>
- Akbulak, M. A. ve Çöl M. (2022). *Dünyada ve Türkiye’de aşılama tutumu ve Covid-19 aşılarna bakış. ESTÜDAM Halk Sağlığı Dergisi*. 7(3):531-40.
- Akdoğan, T., Altun, N., & Akdoğan, İ. (2020). 1994 yılından günümüze Türkiye’de iç borçların gelişimi. *Turkish Studies - Social Sciences*, 15(8), 3339–3361. <https://doi.org/10.47356/TurkishStudies.47249>
- Akduru, H. E. (2020). COVID-19 pandemisinin konaklama sektörü üzerine etkisi: Bodrum/Türkiye’den bir araştırma. *Turkish Studies*, 15(7), 3359–3371. <https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.45334>
- Aker, A. A. (2018). *Aşı karışıklığı. Toplum ve Hekim*, 33, 175-186.
- Akıl, M., & Us, A. E. (2023). Düzenli spor yapanların COVID-19 pandemi döneminde evde kısıtlı kalmaları egzersize yönelik tutum ve davranışlarını değiştirdi mi? *Turkish Studies*, 18(2), 413–426. <https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.62162>
- Akkemik, Y., & Güner, A. (2020). COVID-19 salgını bir gıda güvenliği tehlikesi midir? *Turkish Studies*, 15(4), 15–23. <https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.44409>
- Aksöz, A. S. (2021). Çukurova Üniversitesi online eğitim sistemine ilişkin öğrenci değerlendirmeleri. *Turkish Studies - Educational Sciences*, 16(1), 1–17. <https://doi.org/10.47423/TurkishStudies.48274>
- Akyol, P., & Çelik, A. (2020). COVID-19 salgını sürecinde paramedik öğrencilerinin beslenme alışkanlıklarının araştırılması. *Turkish Studies*, 15(4), 25–37. <https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.44386>
- Alan, H. (2020). COVID-19 salgını ve hizmetlerin dijitalleştirilmesi: Bir marka yaklaşımı. *Turkish Studies*, 15(6), 31–47. <https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.44498>
- Alıcı, A., & Polat, L. (2020). Coronavirüs (COVID-19) salgınının havayolu işletmelerine ekonomik etkisi. *Turkish Studies*, 15(4), 49–61. <https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.44143>

- Allcott, H., & Gentzkow, M. (2017). *Social media and fake news in the 2016 election. Journal of Economic Perspectives*, 31 (2), 211–236.
- Alpago, H. (2022). COVID-19 pandemi sürecinin sanat ve kültür alanına makroekonomik etkileri. *Turkish Studies*, 17(2), 299–310. <https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.52509>
- Alvermann, D. E. (2017). *Social media texts and critical inquiry in a post-factual era. Journal of Adolescent & Adult Literacy*, 61(3), 335–338.
- Arabacı Candan, B., & Ural, N. (2024). Afet döneminde üniversitelerdeki uzaktan yabancı dil eğitimine yönelik öğretim elemanı görüşleri. *Turkish Studies - Educational Sciences*, 19(2), 609–622. <https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.74460>
- Aral, N., Fındık, E., Öz, S., Kurtoğlu Karataş, B., Güneş, L. C., & Kadan, G. (2021). COVID-19 pandemi sürecinde okul öncesi dönemde uzaktan eğitim: Deneysel bir çalışma. *Turkish Studies - Educational Sciences*, 16(2), 1105–1124. <https://doi.org/10.47423/TurkishStudies.49289>
- Arıcı Doğan, D., & Pamuk, İ. (2023). Ergenlerin uzaktan eğitim sürecinde çevrimiçi oyunlara yönelik sosyal ve duygusal deneyimleri. *Turkish Studies - Educational Sciences*, 18(3), 1321–1342. <https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.64570>
- Artan, T., Atak, I., Karaman, M., & Cebeci, F. (2020). Koronavirüs (COVID-19) salgınında sosyodemografik özellikler, psikolojik sağlamlık ve kaygı düzeyleri arasındaki ilişki. *Turkish Studies*, 15(6), 79–94. <https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.43882>
- Aşkın, D. (2021). COVID-19 pandemisi döneminde akademisyenlerin online/uzaktan eğitim deneyimleri: Öğrencilerin görünmezliği ve kişisel veriler sorunu. *Turkish Studies - Educational Sciences*, 16(3), 1351–1365. <https://doi.org/10.47423/TurkishStudies.50582>
- Ata, B., & Pakyürek, G. (2023). Gözler sizin üzerinizdeyse fark edebilir misiniz? Bir değişim saptama görevi. *Turkish Studies - Social Sciences*, 18(3), 1235–1247. <https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.62594>
- Atasoy, R., Özden, C., & Kara, D. N. (2020). COVID-19 pandemi sürecinde yapılan e-ders uygulamalarının etkililiğinin öğrencilerin perspektifinden değerlendirilmesi. *Turkish Studies*, 15(6), 95–122. <https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.44491>
- Atıcı Turan, G., & Emre, S. (2022). Pandemi öncesinde ve pandemi sürecinde KBB polikliniklerine giden hasta sayılarının karşılaştırılması: Elazığ Fethi Sekin Şehir Hastanesi örneği. *Turkish Studies*, 17(4), 459–471. <https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.54922>
- Avcı, C. (2020). Bir mizah virüsü olarak COVID-19: Ağ toplumunda siber mizah yaratmak. *Turkish Studies*, 15(4), 1657–1684. <https://doi.org/10.29228/TurkishStudies.42868>
- Avcı, O., & Yeniçeri, H. (2020). Vergi sistemlerine pandemi ayarı. *Turkish Studies*, 15(6), 123–137. <https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.44464>
- Avcioğlu Kalebek, N., & Özdemir, G. (2020). COVID-19 pandemisinin giyim kuşama tematik yansımaları: Maske kullanımı. *Turkish Studies*, 15(6), 57–68. <https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.43966>
- Ay, M. (2026). Örgütsel değişimin boyutları perspektifinden örgütlerin sanallaşması: Kavramsal bir analiz. *Turkish Studies*, 21(2), 2157–2222. <https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.87768>
- Aydın, R., Kızılkaya, T., Hancıoğlu Aytaç, S., & Taşlar, N. (2020). COVID-19 pandemisinde gebelik, doğum ve doğum sonu dönemde kadınların sosyal destek gereksinimi ve ebelik

- yaklaşımları. *Turkish Studies*, 15(4), 679–690. <https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.44489>
- Aydın, Y., & Dayıoğlu, T. (2020). İşsizlik olgusuna kavramsal bakış ve Türkiye'de genç işsizliği sorunu. *Turkish Studies*, 15(8), 3961–3978. <https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.46404>
- Aydınlıoğlu, Ö., & Tamer Gencer, Z. (2020). Bırakın ölmeden önce satın alalım! COVID-19 salgını sürecinde tüketicilerin satın alma davranışları üzerine bir araştırma. *Turkish Studies*, 15(6), 139–154. <https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.45454>
- Aytekin, H. (2022). Pandemi sırasında online eğitim/öğretim: Öğretmen ve öğrenci arasındaki iletişim ve etkileşim. *Turkish Studies - Education*, 17(3), 1131–1143.
- Aytekin, M. (2020). COVID-19 sonrası Türk sinema endüstrisi üzerine bir inceleme. *Turkish Studies*, 15(4), 69–93. <https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.44475>
- Bağcı, H. (2020). Kaos teorisi kapsamında COVID-19'un finansal piyasalar üzerindeki kelebek etkisinin incelenmesi. *Turkish Studies*, 15(8), 2795–2810. <https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.46280>
- Bakioğlu, B., & Çevik, M. (2020). COVID-19 pandemisi sürecinde fen bilimleri öğretmenlerinin uzaktan eğitime ilişkin görüşleri. *Turkish Studies*, 15(4), 109–129. <https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.43502>
- Balcı, D., & Türk, A. (2020). COVID-19 sonrası kent planlamasında yaşanacak olası değişimler üzerine. *Turkish Studies*, 15(7), 3389–3400. <https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.45905>
- Barut, A., & Kaya, E. (2020). COVID-19 ve seçilmiş BİST sektör indeksleri ilişkisinde sıcaklığın moderatör etkisi. *Turkish Studies*, 15(6), 155–167. <https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.44474>
- Bayburtlu, Y. S. (2020). COVID-19 pandemi dönemi uzaktan eğitim sürecinde öğretmen görüşlerine göre Türkçe eğitimi. *Turkish Studies*, 15(4), 131–151. <https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.44460>
- Baydemir, R., & Benek, S. (2023). “Bunlar, hastalık yayan insanlar!”: Suriyelilere yönelik toplumsal algıların oluşmasında COVID-19'un etkisinin incelenmesi. *Turkish Studies - Social Sciences*, 18(2), 717–738. <https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.63447>
- Baydili, İ. (2020). COVID-19 sürecinde YouTube'daki doktor videolarının WHO ve Türkiye Cumhuriyeti Sağlık Bakanlığı söylemleri ile karşılaştırılması. *Turkish Studies*, 15(4), 153–178. <https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.44188>
- Bayındır, A. (2020). Koronavirüs (COVID-19) süreci bağlamında kötülük problemine “holistik bakış” ve “sözde problem” yaklaşımı”. *Turkish Studies*, 15(6), 179–188. <https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.44490>
- Bayraktar, A. (2020). COVID-19 pandemisinin finansal etkileri: BİST imalat sektörü uygulaması. *Turkish Studies*, 15(7), 3415–3427. <https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.46807>
- Baytimur, T. ve Çalışkan, S. (2019). *Post-truth çağında gerçeklere sadık kalabilmek: Halkla ilişkiler için bir fırsat olarak medya ve bilgi okuryazarlığı*. Kurgu, Prof. Dr. Alâeddin Asna Anısına Yeni Zamanlar ve Halkla İlişkiler Sempozyumu Özel Sayısı, 170-180.
- Beken, H. G. (2020). COVID-19 ile mücadelede sosyal koruma sistemleri ve işgücü piyasaları. *Turkish Studies*, 15(6), 169–187. <https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.45142>

- Bektaş, U., & Çetin, M. (2020). Pandemi sürecince sağlık çalışanlarında iş tutkusu, duygusal emek ve iş-aile zenginleşmesi ilişkisinin incelenmesi. *Turkish Studies*, 15(6), 189–204. <https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.44449>
- Berkmen, B., Töre, T., & Akarsel, Ç. (2023). Kuzey Kıbrıs'ta yaşayan bireylerin COVID-19'a ilişkin korku, kaygı ve takıntı düzeylerinin incelenmesi. *Turkish Studies - Social Sciences*, 18(1), 21–38. <https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.63588>
- Biçen, Ç., & Ertürk, E. (2020). COVID-19 pandemi sürecinde sağlık çalışanlarında maske kullanımının etkilerinin değerlendirilmesi. *Turkish Studies*, 15(4), 205–218. <https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.44128>
- Bilge, M., Deliceoğlu, G., & Işık, Ö. (2020). COVID-19 pandemi sürecinde evde uygulanan yüksek yoğunluklu aralıklı antrenmanlar profesyonel hentbol oyuncularının formda kalmalarını sağlayabilir mi? *Turkish Studies*, 15(4), 1395–1407. <https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.44318>
- Bilgili, M. Y. (2020). Merkezi yönetim, yerel yönetimler ve koronavirüs (COVID-19) salgını. *Turkish Studies*, 15(6), 219–235. <https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.44465>
- Bilgin, O. (2020). Koronavirüs (COVID-19) farkındalık ölçeği geliştirilmesi: Geçerlik ve güvenirlik çalışması. *Turkish Studies*, 15(4), 237–245. <https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.44168>
- Bingül Ak, B., Türk, A., Ak, R. (2020). Covid -19 Bağlamında Tarihteki Büyük Salgınlar ve Ekonomik Sonuçları, *Turkish Studies*, 15(4), 189-200.
- Birol, E., & Akil, R. (2025). Kitle iletişiminde imgelerin gücü: COVID-19 pandemisi döneminde “maske tak, sosyal mesafe ve temizlik” duyurularının görsel analizi. *Turkish Studies*, 20(Ö1), 139–154. <https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.81429>
- Bozdağ, F. (2020). Pandemi sürecinde psikolojik sağlamlık. *Turkish Studies*, 15(6), 247–257. <https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.44890>
- Bölükbaşı, M. (2025). Dijital iletişim ve din. *Turkish Studies - Comparative Religious Studies*, 20(3), 1801–1814. <https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.81177>
- Bradshaw, S. and Howard, P.N. (2018). The global organization of social media disinformation campaigns. *Journal of International Affairs*, 71 (15), 23-32.
- Brams, Y. (2020). *Philosophy of post-truth*. Institute for National Security Studies.
- Budak, H. (2020). Toplumsal travmada bir onarım aracı olarak mizah: Koronavirüs günlerinde bir nefes gülümseme. *Turkish Studies*, 15(4), 215–239. <https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.43379>
- Büyükkarabacak, N., & Balyer, A. (2023). Okul yöneticilerinin COVID-19 döneminde uzaktan eğitim sürecine dair deneyim ve görüşlerinin incelenmesi. *Turkish Studies - Educational Sciences*, 18(1), 45–71. <https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.62087>
- Cebeci, A. (2020). Kapitalist toplumsal ilişkilerde dönüşüm: Dönüşümün katalizörü olarak salgın. *Turkish Studies*, 15(4), 1409–1428. <https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.44872>
- Cengiz, C., & Ateş, B. (2023). COVID-19 pandemi sürecinde çocuk ve ergenlerde sağlıkla ilişkili fiziksel uygunluk. *Turkish Studies - Social Sciences*, 18(3), 647–664. <https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.63023>
- Cevizoğlu, M. H. (2021). "Yatay dünya tedavisi" ile COVID salgınından temelli kurtulma projesi: Koronapolisler. *Turkish Studies*, 16(2), 103–124.

- Ceyhan, S., & Uzuntarla, Y. (2020). Akademik personelin COVID-19'a yönelik bilgi, tutum ve davranışlarının belirlenmesi. *Turkish Studies*, 15(6), 259–276. <https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.45988>
- Ceyhan, Y., Seki Öz, H., Aymelek Çakıl, N., & Özata, M. (2023). Hemşirelik öğrencilerinin pandemi sürecindeki stres, COVID-19 anksiyetesi ve korkularının izlenmesi. *Turkish Studies - Social Sciences*, 18(3), 739–751. <https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.62580>
- Chao, Y. X., Tan, M. T., & Lim, J. S. (2022). *Viral mutation dynamics and the standardized updating protocols for seasonal and pandemic vaccines. Lancet Infectious Diseases*, 22(8), 1145–1152.
- Coşkun Erçelik, H. (2022). *COVID-19 belirsizliğinde infodemi ve aşı kararsızlığı. Journal of Nursology*, 25 (3): 184-188.
- Çelebi, V., & İnal, A. (2020). COVID-19 pandemisini felsefi açıdan değerlendirmek ve anlamak. *Turkish Studies*, 15(4), 297–322. <https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.44392>
- Çetin, M., Hülçen Dönmez, A., & Türkkan, F. (2020). COVID-19 salgın sürecinde çalışanların stresle başa çıkma yöntemleri üzerine bir araştırma. *Turkish Studies*, 15(6), 323–338. <https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.44427>
- Çınar, S. (2020). Fen bilimleri öğretmen adaylarına yönelik eğitsel robotik destekli STEM kursu. *Turkish Studies*, 15(7), 2853–2875. <https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.43574>
- Çiçek, B., & Almalı, V. (2020). COVID-19 pandemisi sürecinde kaygı, öz-yeterlilik ve psikolojik iyi oluş arasındaki ilişki: Özel sektör ve kamu çalışanları karşılaştırması. *Turkish Studies*, 15(4), 241–260. <https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.43492>
- Çiçek, B., Şahin, H., & Erkal, S. (2020). COVID-19 hijyen ölçeği: Bir ölçek geliştirme çalışması. *Turkish Studies*, 15(6), 339–350. <https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.45906>
- Çiçek, B., Şahin, H., & Erkal, S. (2023). COVID-19 salgın döneminde 0–6 yaş grubu çocuklarda ev kazaları ve ilişkili faktörler: Türkiye örneği. *Turkish Studies*, 18(3), 769–784. <https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.62033>
- Çölgeçen, Y., & Çölgeçen, H. (2020). COVID-19 pandemisine bağlı yaşanan kaygı düzeylerinin değerlendirilmesi: Türkiye örneği. *Turkish Studies*, 15(4), 261–275. <https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.44399>
- D'Ancona, M. (2017). *Post-truth: The new war on truth and how to fight back. London: Ebury Press.*
- Dağlı, D., & Ayvaz, E. (2021). Uçuş hareketliliği ile COVID-19 yayılım ilişkisi: Balkanlarda bir araştırma. *Turkish Studies*, 16(3), 893–907. <https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.50849>
- Dal Canbazoglu, A. (2020). Türkiye'de COVID-19 yeni koronavirus hastalığı vakasının ortaya çıktığı ve yayılmaya başladığı ilk günlerde yayınlanan kamu spotu ve reklamların izleyici üzerindeki etkisi. *Turkish Studies*, 15(4), 351–389. <https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.43904>
- Darıcı, S. (2020). Kriz senaryoları nedir? Türkiye-ABD'nin karşılaştırmalı analizi ve iletişim odaklı bir kriz senaryo modeli önerisi. *Turkish Studies*, 15(4), 277–294. <https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.44283>
- Demir, S., & Kale, M. (2020). Öğretmen görüşlerine göre COVID-19 küresel salgını döneminde gerçekleştirilen uzaktan eğitim sürecinin değerlendirilmesi. *Turkish Studies*, 15(7), 3445–3470. <https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.44492>

- Demir, Y. (2021). Ülkelere göre COVID-19 virüsü verilerinin faktör analizi ile incelenmesi. *Turkish Studies*, 16(2), 613–623. <https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.47637>
- Demir, Z., & Toprak, A. Ö. (2020). COVID-19 salgını nedeniyle yaşanan karantina günlerinde kadınların virüs ve gündelik yaşamla ilgili tutum ve davranışları. *Turkish Studies*, 15(6), 391–413. <https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.45139>
- Doğan, A. (2021). COVID-19 pandemisinin iş alanları üzerine etkileri ve post COVID-19 yönetim eğilimleri. *Turkish Studies - Social Sciences*, 16(1), 131–156. <https://doi.org/10.47356/TurkishStudies.47192>
- Doğan, S. (2020). Koronavirüs salgınının (COVID-19) restoran/kafeler üzerindeki olası etkileri ile salgın sonrası süreçteki tüketici tercihlerini belirlemeye yönelik Türkiye’de bir araştırma. *Turkish Studies*, 15(6), 415–432. <https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.45932>
- Dondurucu, Z. B., & Çetinkaya, A. (2020). Uluslararası havayolları şirketlerinin COVID-19 salgını sürecinde Instagram’da marka iletişimi stratejilerinin analizi. *Turkish Studies*, 15(4), 325–356. <https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.44479>
- Dökmeci, A. H., & Akduman, Ö. (2025). Pandemi döneminde eğitim: Üniversite öğrencilerinin COVID-19 bilgi, tutum ve uygulamalarının (BTU) değerlendirilmesi. *Turkish Studies - Educational Sciences*, 20(1), 93–114. <https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.77160>
- Duban, N., & Şen, F. G. (2020). Sınıf öğretmeni adaylarının COVID-19 pandemi sürecine ilişkin görüşleri. *Turkish Studies*, 15(4), 357–376. <https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.43653>
- Dulkadir, B. (2020). COVID-19 salgınında uygulanan uzaktan çalışma sürecinde bilişim teknolojisi araçlarının işletme faaliyetlerine etkisi. *Turkish Studies - Information Technologies and Applied Sciences*, 15(4), 455–472. <https://doi.org/10.47844/TurkishStudies.46202>
- Duman, O. (2022). Pandemi, ülke yönetimi ve ulusal kimlik: Orhan Pamuk’un *Veba Geceleri*. *Turkish Studies - Language and Literature*, 17(2), 259–266.
- Durmuş, S., & Şahin, D. (2020). COVID-19 küresel salgınında dünyada ve Türkiye’de uygulanan ekonomi politikaları üzerine bir değerlendirme. *Turkish Studies*, 15(4), 923–943. <https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.44506>
- Dursun, H., & Işık Tertemiz, N. (2021). Çevrim içi yapılan Web 2.0 araçları öğretiminin sınıf öğretmeni adaylarının matematik ders planlarına yansıtma durumlarının incelenmesi. *Turkish Studies - Educational Sciences*, 16(1), 269–291. <https://doi.org/10.47423/TurkishStudies.47472>
- Duru, H., & Gültekin, F. (2021). COVID-19 salgını sürecinde bireylerin psikolojik sağlamlıkları: Stresle başa çıkma tarzları ve ontolojik iyi oluş. *Turkish Studies - Social Sciences*, 16(4), 1011–1029. <https://doi.org/10.47356/TurkishStudies.49900>
- Ekim Dertli, S., & Eryüzlü, H. (2020). COVID-19 salgını başlangıcında küresel finansal piyasalardan erken uyarı sinyalleri. *Turkish Studies*, 15(7), 3507–3520. <https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.45694>
- Elçiyar, K. (2021). COVID-19 günlerinde fotoğraf iyileştirmeleri ve çevrimiçi popülerlik arasındaki ilişkide olumsuz değerlendirilme korkusunun aracı rolü. *Turkish Studies - Social Sciences*, 16(2), 577–591. <https://doi.org/10.47356/TurkishStudies.49478>
- Emiroğlu, B. D. (2022). Z kuşağının işgücü nitelikleri ve COVID-19’un Z kuşağının iş hayatı üzerindeki etkilerine yönelik bir inceleme. *Turkish Studies - Social Sciences*, 17(1), 2201–2220. <https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.53872>

- Entman, R. M. (1993). *Framing: Towards clarification of a fractured paradigm*, *Journal of Communication*, vol. 43 (4), pp. 51-58.
- Erbaş, İ. (2020). COVID-19 pandemi sürecinde sağlık birimlerinin yapımı için yeni bir proje teslim sistemi olarak yapım yönetimi modeli. *Turkish Studies*, 15(4), 433-445. <https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.44100>
- Erbil, D. G., Demir, E., & Armağan Erbil, B. (2021). Pandemi sürecinde uzaktan eğitime yönelik sınıf öğretmenlerinin görüşlerinin incelenmesi. *Turkish Studies - Educational Sciences*, 16(3), 1473-1493. <https://doi.org/10.47423/TurkishStudies.49745>
- Erdem, İ. (2020). Koronavirüse (COVID-19) karşı Türkiye'nin karantina ve tedbir politikaları. *Turkish Studies*, 15(4), 377-388. <https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.43703>
- Ergenekon, B. (2020). COVID-19 pandemi (salgın) sürecinde farklı branş sporcularının belirsizliğe tahammülsüzlük düzeylerinin motivasyonel kararlılık tutumlarıyla ilişki düzeyinin incelenmesi. *Turkish Studies*, 15(4), 447-457. <https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.44358>
- Eroğlu, A. (2022). Pandemide mutlu olmanın imkânı üzerine. *Turkish Studies - Social Sciences*, 17(2), 75-88. <https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.54997>
- Ersoy, S., Özkahraman Koç, Ş., & Ersoy, İ. H. (2020). COVID-19'lu hastalara tedavi ve bakım veren sağlık çalışanlarının görüşlerinin belirlenmesi. *Turkish Studies*, 15(4), 1037-1049. <https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.43662>
- Erşan, A., Cengiz, P., Çiller, A., & Şakiroğlu, M. (2020). Salgını aldığımız önlemler mi yavaşlattı? Salgına önlem alma miktarı ile önlemlerin algılanan faydalılığı ve zorluğu, sorumluluk algısı ve baş etme yolları arasındaki ilişki. *Turkish Studies*, 15(6), 203-217. <https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.46567>
- Frankfurt, H. G. (2005). *Boktanlık üzerine*. (G. Gülbey, Çev.) İstanbul: Altıkkırbeş Yayıncılık.
- Genç, M. F., & Gümrükçüoğlu, S. (2020). Koronavirüs (COVID-19) sürecinde ilâhiyat fakültesi öğrencilerinin uzaktan eğitime bakışları. *Turkish Studies*, 15(4), 403-422. <https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.43798>
- Gezdirici, Z., Demiral Üzan, M., & Özay Köse, E. (2023). Pandemi sürecinde ortaöğretim öğrencilerinin COVID-19 aşısı ile ilgili farkındalıklarının belirlenmesi. *Turkish Studies - Educational Sciences*, 18(1), 229-240. <https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.62706>
- Goffman, E. (1974). *Frame analysis: An essay on the organization of experience*. Northeastern University Press.
- Gökler, K., & Güllüoğlu, H. (2022). COVID-19 pandemisi sürecinde iletişim bilimleri alanında yapılan akademik araştırmalar üzerine bir sistematik derleme. *Turkish Studies - Social Sciences*, 17(2), 2011-2036. <https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.52659>
- Göksel, A. G. (2020). Koronavirüs (COVID-19) salgınının spor organizasyonlarına etkisi ve sporda normalleşme süreci. *Turkish Studies*, 15(4), 451-462. <https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.44314>
- Göksel, T., & Çınar, Y. (2020). Markov zincir modellemesi ile COVID-19 pandemisinin çoklu dalgaları üzerine yeni bir mekanizma ve Türkiye uygulaması. *Turkish Studies*, 15(4), 459-476. <https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.44384>

- Görgü, E., & Boyacı, M. (2021). Çocuk-Ergen COVID-19 Kaygısı Ölçeği'nin (ÇECKÖ) geliştirilmesi: Bir geçerlik ve güvenilirlik sınaması çalışması. *Turkish Studies - Social Sciences*, 16(2), 1493–1507. <https://doi.org/10.47356/TurkishStudies.49189>
- Görgülü Arı, A., & Arslan, K. (2020). Ortaokul öğrencilerinin COVID-19'a yönelik metaforik algıları. *Turkish Studies*, 15(4), 503–524. <https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.44425>
- Görmüş, A. (2020). KOVID-19 pandemisi döneminde sosyal mesafeli çalışma biçimi: Tele-çalışma. *Turkish Studies*, 15(4), 481–496. <https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.44261>
- Green, L. A., Wilcox, S. M., & Thorne, E. R. (2022). Confounding variables in macro-demographic fertility studies: Assessing the impact of pandemic stressors and socioeconomic shifts. *European Journal of Population*, 38(4), 712–725.
- Greener, T., Rahi, M., & Morris, S. (2021). Limitations of small sample sizes in in vitro neutralization studies during emerging viral variants. *Journal of Medical Virology*, 93(11), 6112–6118.
- Gülhan, Ü. (2020). COVID-19 pandemisine BIST 100 reaksiyonu: Ekonometrik bir analiz. *Turkish Studies*, 15(4), 497–509. <https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.44122>
- Günaydın, H. D., Türker, A. V., Dolu, F. N., Özkan, İ., Gürdil Birinci, G., Demirkan, M., Ulsan, D. Z., & Özçelik, S. N. (2023). COVID-19 pandemisi sırasında üniversite öğrencilerinin aile aidiyeti ve akademik motivasyonu arasındaki ilişki. *Turkish Studies - Educational Sciences*, 18(3), 1505–1522. <https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.64908>
- Günenç, M. (2019). *Martin Crimp'in attempts on her life oyununda (post-truth) hakikatin değersizleşmesi okuması, AVRASYA Uluslararası Araştırmalar Dergisi*, 7 (19), 1-13.
- Günindi Ersöz, A. (2020). COVID-19 salgını özelinde Ulrich Beck'in "risk toplumu" ile Anthony Giddens'in "geç modernite" kavramlarını yeniden düşünmek. *Turkish Studies*, 15(6), 525–538. <https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.44531>
- Güven, H. (2020). COVID-19 sürecinde e-ticaret sitelerine yöneltilen müşteri şikâyetlerinin incelenmesi. *Turkish Studies*, 15(4), 511–530. <https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.44354>
- Hatun, O., Dicle, A. N., & Demirci, İ. (2020). Koronavirüs salgınının psikolojik yansımaları ve salgınla başa çıkma. *Turkish Studies*, 15(4), 531–554. <https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.44364>
- Hıdıroğlu, D. (2020). Stratejik liderlik: Koronavirüs salgın döneminde işletmelere en uygun liderlik tipi. *Turkish Studies - Social Sciences*, 15(7), 1945–1955. <https://doi.org/10.29228/TurkishStudies.43445>
- Hıdıroğlu, D. (2021). COVID-19 salgın döneminde iş etiği uygulamaları: Kellogg firma analizi. *Turkish Studies - Social Sciences*, 16(1), 141–151. <https://doi.org/10.47356/TurkishStudies.47075>
- Hürriyet. (2020, 21 Ekim). Son dakika haberi: Oxford aşısı denemelerine katılan Brezilyalı gönüllü yaşamını yitirdi. *Hürriyet*. <https://www.hurriyet.com.tr/dunya/son-dakika-haberi-oxford-asi-denemelerine-katilan-brezilyali-gonullu-yasamini-yitirdi-41642449>
- Irak, H. (2022). *Post-truth çağda dijital dezenformasyon: Covid-19 aşısı karşıtı haberler üzerine bir inceleme, Ahi Evran Akademi*, 3(1), 115-129.
- Işık, E., & Acar, S. (2023). LGS ve YKS sınav döneminde olan öğrencilerde COVID-19 pandemisinin ve kısıtlamalarının sınav stresine etkisi. *Turkish Studies - Educational Sciences*, 18(2), 699–717. <https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.62655>

- Izadpanah, S., Şekerci, Y., & Özkul, P. (2022). COVID-19 pandemisinde fiziksel tasarım stüdyolarından sanal tasarım stüdyolarına geçişi değerlendirmek: İkinci sınıfların dijital tasarım gelişimi. *Turkish Studies*, 17(1), 41–60.
- İlhan, A. (2020). Doğal ayıklanmacılık yaklaşımına göre COVID-19 sürecinde örgütlerin değişimine yönelik bir tartışma. *Turkish Studies*, 15(6), 539–558. <https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.44452>
- İnce, C. (2020). Afetler çağı, afetlerin yapısal dönüşümü ve COVID-19. *Turkish Studies*, 15(4), 565–578. <https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.44080>
- Jolls, T. ve Thoman, E. (2008). *21. yüzyıl okuryazarlığı: Medya okuryazarlığına genel bir bakış ve sınıf içi etkinlikler*. (Cevat Elma ve Alper Kesten, Çev.). Ankara: Ekinoks Yayınevi.
- Kafes, A. Y., & Yıldırım, A. (2021). Üniversite öğrencilerinin uzaktan eğitim memnuniyeti ölçeği'nin geliştirilmesi: Geçerlik ve güvenirlik çalışması. *Turkish Studies*, 16(5), 1641–1657. <https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.50766>
- Kalçık, T., & Altan Bayraktar, Ü. (2020). COVID-19 salgınının yönetilmesinde sosyal medya kullanımı: Sağlık Bakanı Fahrettin Koca'nın resmî Twitter hesabı üzerine bir analiz. *Turkish Studies*, 15(6), 583–602. <https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.44484>
- Kaplan, H., Sevinç, K., & İşbilen, N. (2020). Doğal afetleri anlamlandırma ve başa çıkma: COVID-19 salgını üzerine bir saha araştırması. *Turkish Studies*, 15(4), 579–598. <https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.44477>
- Kara, E. (2020). COVID-19 pandemisi ve Türkiye'de kayıt dışı çalışanlar. *Turkish Studies*, 15(6), 603–619. <https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.44505>
- Karagün, E., & Tapşın, F. O. (2023). Ticari işletmelerde çalışanlarda COVID-19 fobisi, yaşam doyumu ve spora yönelik tutumların incelenmesi. *Turkish Studies*, 18(3), 1139–1159. <https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.68858>
- Karahan, E., Bozan, M. A., & Akçay, A. O. (2020). Sınıf öğretmenliği lisans öğrencilerinin pandemi sürecindeki çevrim içi öğrenme deneyimlerinin incelenmesi. *Turkish Studies*, 15(4), 201–214. <https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.44348>
- Karakaş, O. ve Doğru, Y. B. (2021). Covid-19 aşılmasına yönelik üretilen yeni medya içeriklerinin post-truth kavramı bağlamında analizi. *Asya Studies-Academic Social Studies/Akademik Sosyal Araştırmalar*, 5(16), 163-182.
- Karakavuz, H. (2020). COVID-19'un Türk havayolu işletmeleri üzerindeki etkilerine ilişkin bir SWOT analizi. *Turkish Studies*, 15(7), 3573–3591. <https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.45677>
- Kartal, B., & Kartal, S. (2023). COVID-19 stresi altındaki hamilelerde pandemi kaygısı ile dini başa çıkma düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Turkish Studies - Comparative Religious Studies*, 18(3), 411–432. <https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.63786>
- Kasa Ayten, B., & Ekmekci, S. (2021). COVID-19 pandemi döneminde ilkökul 1. ve 2. sınıf öğrencilerinin yazma hatalarının belirlenmesi. *Turkish Studies - Education*, 16(3), 1787–1810.
- Kasapoğlu, F. (2020). COVID-19 salgını sürecinde kaygı ile maneviyat, psikolojik sağlamlık ve belirsizliğe tahammülsüzlük arasındaki ilişkilerin incelenmesi. *Turkish Studies*, 15(4), 599–614. <https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.44284>

- Kayakuş, M., & Çevik, K. K. (2020). COVID-19 sürecinde Türkiye'deki e-ticaret sitelerinin ziyaretçi sayılarının yapay sinir ağları ile tahmini. *Turkish Studies*, 15(4), 615–631. <https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.44299>
- Kaynak, İ. (2020). Koronavirüs (COVID-19) algısının online alışverişe etkisi. *Turkish Studies*, 15(4), 633–645. <https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.44391>
- Kaynar, H., Kurnaz, A., Doğrukök, B., & Şentürk Barışık, C. (2020). Ortaokul öğrencilerinin uzaktan eğitime ilişkin görüşleri. *Turkish Studies*, 15(7), 3269–3292. <https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.44486>
- Kesicioğlu, O. S., & Mart, M. (2020). COVID-19 pandemi sürecinde ailelerin evde oyun oynamaya ilişkin görüşleri. *Turkish Studies*, 15(4), 945–958. <https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.44381>
- Keyes, R. (2017). *Hakikat sonrası çağ*, İzmir: Delidolu Yayıncılık.
- Kılıç, D. (2008). “Medya haber yükülerini nasıl yapılandırmaktadır? Örnek olay: Irak Savaşı haberlerinin çerçevelenmesi”, Uygun Adım Medya (Ed. İ.Cangöz) içinde, s.47-78, Ayraç Kitabevi Yayınları, Ankara.
- Kılıç, F. (2020). Kara ölüm ve divan şairi. *Turkish Studies*, 15(4), 647–665. <https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.44423>
- Kırık, A.M. ve Özkoçak, V. (2020). Yeni dünya düzeni bağlamında sosyal medya ve yeni koronavirüs (COVID-19) pandemisi. *Sosyal Bilimler Dergisi*, Sayı: 45, 133-154.
- Kızıldağ, H. (2020). WhatsApp'ta yayılan COVID-19 mesajları zincir mektupların yeni ve farklı bir biçimi olabilir mi? *Turkish Studies*, 15(4), 667–678. <https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.44181>
- Kiraz, E. (2019). Sosyal medya ve algı yönetimi: İngiltere'nin Brexit sürecinde sosyal medya dezenformasyonu. *Paradoks Ekonomi, Sosyoloji ve Politika Dergisi*, 15 (1), 1, 1-18.
- Koç, H., Evci, N., & Şeker, G. (2021). COVID-19 pandemi sürecinde basında yer alan eğitim içerikli haberlerin değerlendirilmesi. *Turkish Studies - Educational Sciences*, 16(1), 435–451. <https://doi.org/10.47423/TurkishStudies.47200>
- Korkmaz, A. (2024). Dijital medyadan post-truth kavramına felsefi bir bakış. *İletişim ve Toplum Araştırmaları Dergisi*, 4(2), 262-275.
- Korkmazer, F., Selamzade, F., & Bostan, S. (2020). Azerbaycan sağlık çalışanlarının COVID-19 pandemisine yönelik algılarının ölçülmesine yönelik bir araştırma. *Turkish Studies*, 15(4), 691–702. <https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.43464>
- Koyama, T., Weeraratne, D., Snowdon, J. L., & Parida, L. (2020). Emergence of drift variants and mutations in SARS-CoV-2 and conformational changes in spike protein. *Pathogens*, 9(5), 324.
- Koyuncuoğlu, Ö. (2020). Yükseköğretimde yeni normalleşme senaryoları ve önerileri. *Turkish Studies*, 15(6), 635–662. <https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.44686>
- Köksoy, F. (2020). Avrupa Birliği'ni sarsan deprem: İnsani güvenlik bağlamında COVID-19. *Turkish Studies*, 15(6), 663–682. <https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.44913>
- Kul, A., Demir, R., & Katmer, A. N. (2020). COVID-19 salgını döneminde psikolojik sağlamlığın yordayıcısı olarak yaşam anlamı ve kaygı. *Turkish Studies*, 15(4), 695–719. <https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.44419>

- Kula, M. N. (2020). Koronavirüs salgını üzerine spiritüel bir okuma denemesi. *Turkish Studies*, 15(6), 683–694. <https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.44443>
- Küçük Durur, E. (2016). Sağlık ve medya ilişkiselliğinde (eleştirel) medya sağlık okuryazarlığı kavramı üzerine bir değerlendirme. *Atılım Sosyal Bilimler Dergisi*, 6 (2), 61-84.
- Külekçi Akyavuz, E., & Çakın, M. (2020). COVID-19 salgınının eğitime etkisi konusunda okul yöneticilerinin görüşleri. *Turkish Studies*, 15(4), 723–737. <https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.44140>
- Levent, C. E. (2020). COVID-19 salgınının gıda ve içecek sektöründeki şirketlerin hisse senedi getiri ve volatilitesine etkisi. *Turkish Studies*, 15(4), 721–737. <https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.44417>
- Lopez Bernal, J., Andrews, N., Gower, C., Gallagher, E., Simmons, R., Thelwall, S., ... & Bernal, J. L. (2021). *Effectiveness of Covid-19 vaccines against the B.1.1.529 (Omicron) variant. The New England Journal of Medicine*, 386(6), 577-588.
- McIntyre, L. (2018). *Post-truth*. The MIT Press.
- Memiş Doğan, M., & Düzel, B. (2020). COVID-19 özelinde korku-kaygı düzeyleri. *Turkish Studies*, 15(4), 739–752. <https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.44678>
- Memiş Doğan, M., Düzel, B. (2020). Covid-19 özelinde korku-kaygı düzeyleri. *Turkish Studies*, 15(4), 739-752.
- Memiş, M. (2023). Din hizmetleri çalışanlarının COVID-19'un nedenlerine yönelik algı düzeylerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *Turkish Studies - Social Sciences*, 18(2), 863–878. <https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.63632>
- Milliyet. (2023, 25 Haziran). Profesyonel basketbolcu 28 yaşında kalp krizinden öldü! 'İki doz Covid-19 aşısı oldum...' *Milliyet*. <https://www.milliyet.com.tr/dunya/profesyonel-basketbolcu-28-yasinda-kalp-krizinden-oldu-iki-doz-covid-19-asisi-oldum-6967962>
- Nakiboğlu, A., & Işık, S. (2020). Kovid-19 salgınının ekonomi üzerindeki etkileri: Türkiye'de işletme sahipleri üzerinde bir araştırma. *Turkish Studies*, 15(4), 765–789. <https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.43368>
- Oğurlu, E. (2020). Tarih boyunca pandemiler ve uluslararası sisteme etkileri. *Turkish Studies*, 15(4), 791–805. <https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.44259>
- Okutkan, C. (2023). Okuma stratejilerine dayalı okuma metinlerinin uzaktan eğitim sürecinde kullanımı: Çocuk gelişimi önlisans örneği. *Turkish Studies - Educational Sciences*, 18(1), 209–227. <https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.63054>
- Oran, İ. B. (2020). COVID-19'un uluslararası turizm üzerinde diğer krizlerden farklı etkileri. *Turkish Studies*, 15(4), 807–826. <https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.44282>
- Öncen, S., Aydın, S., & Molla, E. (2020). COVID-19 pandemisi döneminde sokağa çıkma sınırlaması olan ve olmayan illerde yaşayan spor bilimleri öğrencilerinin fiziksel aktivite düzeylerinin değerlendirilmesi. *Turkish Studies*, 15(6), 739–749. <https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.44627>
- Öngel, V., Tatlı, H. S., & Bozkurt, G. (2020). Küresel krizlerde kişilik özelliklerine göre sosyal medya algısı: COVID-19 örneği. *Turkish Studies*, 15(4), 827–851. <https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.43668>
- Özcan, M. (2018). *Öznenin ölümü: Post-truth çağında güvenlik ve Türkiye. İnsamer*, 1- 12.

- Özçoban, E. (2020). Koronavirüs'ün (COVID-19) turizm sektörü üzerindeki etkileri ve Türkiye'nin kırsal turizm potansiyeli üzerine bir analiz. *Turkish Studies*, 15(4), 853–866. <https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.43739>
- Özdemir, P., Yıldız, M., & Oral, G. (2020). Lise öğrencilerinin COVID-19 hijyen farkındalık düzeyinin belirlenmesi. *Turkish Studies - Educational Sciences*, 15(7), 3553–3566. <https://doi.org/10.47423/TurkishStudies.44431>
- Özdoyran, G. (2020). Post-truth çağı, kuram-yüklü gözlem sorunu ve yeni medya: Facebook “Düz dünya Türkiye” grubu örneği. *Ege Üniversitesi İletişim Fakültesi Medya ve İletişim Araştırmaları Hakemli E-Dergisi*, 7, 139–169.
- Özen, İ. (2020). Teknoloji muhasebesi. *Turkish Studies*, 15(6), 751–771. <https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.44555>
- Özer, S., & Turan, E. Z. (2021). Öğretmen adaylarının COVID-19 nedeniyle sunulan uzaktan eğitime ilişkin görüşleri. *Turkish Studies - Educational Sciences*, 16(2), 1049–1068. <https://doi.org/10.47423/TurkishStudies.48147>
- Özerk, H., Sapancı, A., & Bozanoğlu, İ. (2023). Etkinlik yoksunluğunun ve COVID-19 korkusunun psikolojik sağlamlık ile ilişkisi. *Turkish Studies*, 18(3), 1351–1370. <https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.70220>
- Özgan, A. (2020). Hakikatin ölümü ya da ölümlü hakikat. *Etkileşim*, 3(6), 168–188.
- Özgül, A. G. (2021). Derleme Sözlüğü'nde geçen "salgın ve bulaşıcı hastalıklar"la ilgili söz varlığı unsurları üzerine. *Turkish Studies - Language and Literature*, 16(2), 1349–1357. <https://doi.org/10.47845/TurkishStudies.46225>
- Özkoçak, V., Koç, F., & Gültekin, T. (2020). Pandemilere antropolojik bakış: Koronavirüs (COVID-19) örneği. *Turkish Studies*, 15(4), 1183–1195. <https://doi.org/10.29228/TurkishStudies.42679>
- Özok, H. İ., & Aka, P. (2021). Pandemi nedeniyle evde kalan genç yetişkinlerin bilinçli farkındalık ve stres kontrolü ile ilgili görüşleri. *Turkish Studies - Educational Sciences*, 16(2), 1087–1104. <https://doi.org/10.47423/TurkishStudies.48264>
- Öztürk, İ., Akalın, S., Özgüner, İ., & Şakiroğlu, M. (2020). COVID-19 salgınının ve karantinanın psikolojik etkileri. *Turkish Studies*, 15(4), 885–903. <https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.44885>
- Öztürk, M. S., Gürsoy, N., Demir Erbil, D., & Hazer, O. (2020). COVID-19 pandemi döneminde hanehalkındaki çatışma ve birlik-beraberlik durumunun incelenmesi. *Turkish Studies*, 15(4), 295–314. <https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.44424>
- Pakkan, Ş., & İldaş, G. (2021). Medyanın “pandemi” sınavı: COVID-19 salgınının Türkiye’de haber tüketim alışkanlıklarına etkisi. *Turkish Studies - Social Sciences*, 16(1), 229–247. <https://doi.org/10.47356/TurkishStudies.47057>
- Pamuk, E., Çınar, F., & Toker, K. (2022). Koronavirüs hastalığı (COVID-19): Pandemi sırasında kitle iletişim araçlarının etkisi ve rolü. *Turkish Studies*, 17(1), 79–100.
- Pehlivanlı, E. A. (2020). COVID-19'un havalimanları performansları üzerine etkisinin değerlendirilmesi: Türkiye havalimanları örneği. *Turkish Studies*, 15(4), 905–922. <https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.43897>

- Piştav Akmeşe, P., & Kayhan, N. (2020). Özel eğitim öğretmenliği öğrencilerinin koronavirüs (COVID-19) salgın sürecinde uygulama derslerine ilişkin deneyimleri. *Turkish Studies*, 15(7), 3669–3688. <https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.44410>
- Pocock, S. J. (2013). *Clinical trials: A practical approach*. John Wiley & Sons.
- Polat, D. Ş. (2020). Koronavirüs (COVID-19) pandemisinin olası etkilerinin değerlendirilmesi. *Turkish Studies*, 15(6), 781–794. <https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.44454>
- Polatcan, İ., & Kaptangil, İ. (2021). Beden eğitimi ve spor yüksekokulunda eğitim alan öğrencilerin yeni tip koronavirüse (COVID-19) yakalanma kaygılarının incelenmesi. *Turkish Studies - Social Sciences*, 16(3), 1179–1194. <https://doi.org/10.47356/TurkishStudies.48654>
- Prado, C. G. (ed). (2018). *America's post-truth phenomenon: When feelings and opinions Trump facts and evidence*. Praeger.
- Sakarya, G., & Zahal, O. (2020). COVID-19 pandemi sürecinde uzaktan keman eğitimine ilişkin öğrenci görüşleri. *Turkish Studies*, 15(6), 795–817. <https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.44504>
- Sarı, T., & Nayır, F. (2020). Pandemi dönemi eğitim: Sorunlar ve fırsatlar. *Turkish Studies*, 15(4), 959–975. <https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.44335>
- Sarıçam, İ., Özdoğan, Ü., & Topçuoğlu Ünal, F. (2020). Uzaktan eğitim bünyesindeki Türkçe dersinin uygulanmasına yönelik öğretmen görüşleri. *Turkish Studies - Educational Sciences*, 15(7), 2943–2959. <https://doi.org/10.47423/TurkishStudies.42919>
- Sarioğlu, E. B., & Turan, E. (2020). COVID-19 ile ilgili haberlerde bilginin yeniden üretilmesi sürecinin infodemik açıdan analizi. *Turkish Studies*, 15(6), 819–837. <https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.44109>
- Sarıyıldız, A., & Ertek, B. (2023). Fransızca konuşan uluslararası öğrencilerin Türkiye'de yükseköğrenimlerine devam etmek için tercihlerini belirleyen faktörlerin ve nedenlerin analizi. *Turkish Studies - Educational Sciences*, 18(3), 281–300. <https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.64921>
- Selamzade, F., & Özdemir, Y. (2020). COVID-19'a karşı OECD ülkelerinin etkinliğinin VZA ile değerlendirilmesi. *Turkish Studies*, 15(4), 977–991. <https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.43718>
- Serim Yıldız, B. (2021). COVID-19 pandemisinde çocukların tepkileri ve korku kaynakları: Nitel bir çalışma. *Turkish Studies - Educational Sciences*, 16(2), 1311–1331. <https://doi.org/10.47423/TurkishStudies.49398>
- Sert, B. (2025). Sinemada dijitalleşme: Bibliyometrik analiz ve eğilimler. *Turkish Studies*, 20(4), 2715–2739. <https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.82553>
- Set, Z. (2020). COVID-19 sürecinde 65 yaş ve üzeri bireylerin psikolojik sağlamlık düzeyleri: Çeşitli değişkenler açısından bir değerlendirme. *Turkish Studies*, 15(4), 1051–1063. <https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.43890>
- Seyhan, F., & Öztürk, Z. (2021). COVID-19 konusunda yapılan bilimsel çalışmaların görsel haritalama tekniği ile bibliyometrik analizi. *Turkish Studies - Social Sciences*, 16(5), 1799–1817. <https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.50639>
- Sezer, İ. (2022). Rekreasyonel ve etkinlik (festival) amaçlı kullanımların korunan alanlara etkileri: Aymaç Tabiat Parkı örneği. *Turkish Studies - Social Sciences*, 17(2), 2089–2125. <https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.54689>

- Sezgin, V. (2020). COVID-19 salgını sürecinde Türk ihracatına ilişkin bir analiz. *Turkish Studies*, 15(6), 839–854. <https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.44462>
- Sirem, Ö., & Baş, Ö. (2020). Okuma güçlüğü olan ilköğretim öğrencilerinin COVID-19 sürecinde uzaktan eğitim deneyimleri. *Turkish Studies*, 15(4), 993–1009. <https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.43346>
- Sismondo, S. (2017). Post-truth? *Social Studies of Science*, 47 (1), 3-6.
- Sözcü. (2021, 15 Aralık). Sinovac ve Pfizer/BioNTech aşısı olanlara Omicron uyarısı. *Sözcü*. <https://www.sozcu.com.tr/sinovac-ve-pfizer-biontech-asisi-olanlara-omicron-uyarisi-wp6828128>
- Sözcü. (2021, 25 Aralık). Bilimsel araştırma: Üçüncü doz aşı Omicron'a karşı sadece 10 hafta koruma sağlıyor. *Sözcü*. <https://www.sozcu.com.tr/bilimsel-arastirma-ucuncu-doz-asi-omicrona-karsi-sadece-10-hafta-koruma-sagliyor-wp6847965>
- Sulak, S. E., Çetinkaya, S., & Hiçyılmaz Şahin, P. (2021). Sınıf öğretmenlerinin ilköğretim birinci sınıf öğrencilerinin heceleme hatalarının giderilmesine yönelik uygulamalarının incelenmesi. *Turkish Studies - Educational Sciences*, 16(5), 1691–1708. <https://doi.org/10.47423/TurkishStudies.50896>
- Süar Oral, S. (2020). Sağlık temalı popüler yerli dizilerin başrol karakterlerinin rol aldığı kamu spotlarının sağlık çalışanları tarafından alınması: Sağ kalım kampanyası çerçevesinde "Coronavirüs 14 Gün Kuralı" kamu spotları örneği. *Turkish Studies*, 15(8), 3711–3740. <https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.44429>
- Şahin, H. (2022). Türkiye'de Covid-19 aşısı karşıtlığının nedenleri: Twitter örneği. *Anemon Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 10(2), 579-593.
- Şar İşbilen, E., & Çığır Dikyol, D. (2021). Büyük Atina Vebası bir pandemi miydi? Atina salgınının yayılımı üzerine bir değerlendirme. *Turkish Studies - Historical Analysis*, 16(2), 179–199. <https://doi.org/10.47846/TurkishStudies.49317>
- Şengel, Ü., Genç, K., Işkın, M., Ulema, Ş., & Uzut, İ. (2020). Turizmde "sosyal mesafe" mümkün mü? Kamp ve karavan turizmi bağlamında bir değerlendirme. *Turkish Studies*, 15(4), 1429–1441. <https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.44177>
- Şeren, N., Tut, E., & Kesten, A. (2020). Korona virüs sürecinde uzaktan eğitim: Temel Eğitim Bölümü öğretim elemanlarının görüşleri. *Turkish Studies - Educational Sciences*, 15(8), 4507–4524. <https://doi.org/10.47423/TurkishStudies.46472>
- Şirzad, N. (2022). Covid-19 sürecinde aşı kararsızlığı: Aşı karşıtı tweetlere ilişkin bir analiz. *TRT Akademi*, 7(14), 58-81.
- Tanhan, A. (2020). COVID-19 sürecinde online seslifoto (OSF) yöntemiyle biyopsikososyal, manevi ve ekonomik meseleleri ve genel iyi oluş düzeyini ele almak: OSF'nin Türkçeye uyarlanması. *Turkish Studies*, 15(4), 1029–1086. <https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.44451>
- Tanyeri Mazıcı, E. (2020). COVID-19 pandemi sürecinde dijital diplomasi: T.C. Dışişleri Bakanlığı üzerine bir araştırma. *Turkish Studies*, 15(4), 1087–1104. <https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.44438>
- Tarkoçin, S., Alagöz, N., & Boğa, E. (2020). Okul öncesi dönem çocuklarının pandemi sürecinde (COVID-19) davranış değişiklikleri ve farkındalık düzeylerinin anne görüşlerine başvurularak incelenmesi. *Turkish Studies*, 15(4), 1017–1036. <https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.44338>

- Tarlakazan, E., & Tarlakazan, B. E. (2020). COVID-19 pandemi sürecinde Türkiye'de uzaktan eğitim çalışmaları: Kastamonu Üniversitesi örneği. *Turkish Studies*, 15(7), 3107–3122. <https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.43704>
- Taşdelen, B. (2020). COVID-19 salgın sürecinde yaşlılığa bakış: 280 karakter yaşlılar hakkında ne söylüyor? *Turkish Studies*, 15(6), 877–891. <https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.44432>
- Taşkın, D., & Özkoçak, V. (2020). Kitlesel göçler ve enfeksiyon hastalıkları arasındaki ilişkiler kapsamında antropolojik değerlendirmeler: Koronavirüs (COVID-19). *Turkish Studies*, 15(4), 1105–1127. <https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.44278>
- Tekin, E. (2020). COVID-19 kaygısının motivasyon üzerindeki etkisi: Z kuşağı üzerine bir araştırma. *Turkish Studies*, 15(4), 1129–1145. <https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.44070>
- Tetik Küçükkelçi, D. (2025). Psikolojik esneklik ile sosyal görünüş kaygısı arasındaki ilişkide yapay zekâ kaygısının aracı rolü. *Turkish Studies*, 20(3), 1943–1959. <https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.80498>
- Teyfur, E., & Aktaş, S. (2023). Bitkisel üretim sürecinde küresel ve bölgesel ölçekte yaşanan doğal ve beşerî faktörlerin yerel üretime etkileri üzerine bir çalışma: Ağrı ili örneği. *Turkish Studies*, 18(3), 1279–1299. <https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.68925>
- Tosun, Ç. (2020). COVID-19 salgını sürecinde siyasi parti liderlerinin Twitter mesajlarının analizi. *Turkish Studies*, 15(6), 893–923. <https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.45141>
- Tozan, B., & Saatçı Savsa, G. (2023). Engelli dostu otellerde restoran atmosferinin tekrar ziyaret etme niyetine etkisi. *Turkish Studies - Social Sciences*, 18(3), 547–576. <https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.67748>
- Tuna Uysal, M., & Tan Eren, G. (2020). COVID-19 salgın sürecinde sosyal medyada yaşlılara yönelik ayrımcılık: Twitter örneği. *Turkish Studies*, 15(4), 1147–1162. <https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.44396>
- Tuna, Ö. (2022). Örgütsel hafızanın bilgi paylaşımına etkisinin belirlenmesine yönelik kesitsel bir çalışma. *Turkish Studies*, 17(7), 157–182. <https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.65063>
- Tümkan, F., & Tümkan, Ş. (2020). Pandemi döneminde eğitime verilen zorunlu aranın ilkokullardaki eğitim açısından yarattığı değişimin etkilerinin değerlendirilmesi. *Turkish Studies*, 15(4), 1163–1184. <https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.44411>
- Usta, G., & Usta, M. (2023). Üniversite öğrencilerinin COVID-19 sürecindeki hijyen davranışlarının belirlenmesi. *Turkish Studies - Educational Sciences*, 18(3), 1407–1420. <https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.66303>
- Uysal, B., Demirkıran, M., & Yorulmaz, M. (2020). COVID-19 ölüm hızını etkileyen faktörlerin küresel bazda değerlendirilmesi. *Turkish Studies*, 15(4), 1185–1192. <https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.44390>
- Uzun, A. (2020). Kötü huylu problem perspektifinden COVID-19 pandemisi ile mücadele stratejileri: Teorik ve pratik bir analiz. *Turkish Studies*, 15(4), 1193–1214. <https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.44362>
- Ünlü, İ., & Duran, E. (2021). COVID-19 pandemisinin dünya çelik üretimine etkisi. *Turkish Studies - Social Sciences*, 16(5), 1321–1336. <https://doi.org/10.47356/TurkishStudies.50890>
- Ünver, R. S., & Temiz, E. (2023). Ses eğitimi dersinin uzaktan eğitimle işlenmesine ilişkin öğrenci görüşleri. *Turkish Studies - Educational Sciences*, 18(2), 751–766. <https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.66052>

- Üstün, Ç. (2020). Pandemi tarihinde üç hastalık ve COVID-19 pandemisinin sosyal etkisinin bu hastalıklarla değerlendirilmesi. *Turkish Studies*, 15(4), 1215–1226. <https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.44303>
- Üstün, Ç., & Özçiftçi, S. (2020). COVID-19 pandemisinin sonuçları beslenme alışkanlığımızı değiştirebilir mi? Bir tercihten bir gereksinime dönüş. *Turkish Studies*, 15(4), 1443–1445. <https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.45963>
- Varışlı, B., & Gültekin, T. (2020). Yaşlı ayrımcılığının pandemi hâli: COVID-19 sürecinde kuşaklararası etkileşimin dönüşümü. *Turkish Studies*, 15(4), 1227–1237. <https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.44376>
- Wardle, C., & Derakhshan, H. (2017). *Information disorder: Toward an interdisciplinary framework for research and policy making*, Council of Europe.
- World Health Organization. (2021). *Statement on Omicron variant and COVID-19 vaccine efficacy: Methods and limitations of early evidence*. World Health Organization.
- World Health Organization. (2021). *WHO-convened global study of origins of SARS-CoV-2: China Part*. World Health Organization.
- Yağan Köylü, N. B. (2026). Avşa Adası'nda turizmin kentsel ve çevresel sorunları: Sürdürülebilir planlama yaklaşımı. *Turkish Studies*, 21(1), 1833–1919. <https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.86912>
- Yağlı, N. (2020). Salgın döneminde yas ve din ilişkisi üzerine psikososyal bir değerlendirme. *Turkish Studies*, 15(6), 925–947. <https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.45119>
- Yakut İpekoğlu, H., & Kurtoğlu, M. B. (2024). Koronavirüs pandemisinde üniversite öğrencilerinde önceliklerin değişimi: Travma sonrası büyüme bağlamında fenomenolojik bir araştırma. *Turkish Studies*, 19(1), 297–314. <https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.71486>
- Yaman, H. (2020). Huntington'un *Medeniyetler Çatışması*'nı COVID-19 üzerinden yeniden okumak. *Turkish Studies*, 15(4), 1239–1250. <https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.44357>
- Yaşar, Ö., & Avcı, N. (2020). Değişen yaşlılık algısı: COVID-19 ile damgalanan yaşlılar. *Turkish Studies*, 15(4), 1251–1273. <https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.44275>
- Yavalar, D. E. (2020). COVID-19 pandemi günlerinde millî bayramların çevrimiçi gazetelere yansması. *Turkish Studies*, 15(4), 1275–1296. <https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.44092>
- Yayan, G. (2020). Bir salgın hastalık olarak COVID-19'un Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Güzel Sanatlar Bölümü Resim Ana Sanat Dalındaki öğrencilerin resimlerine yansmaları. *Turkish Studies*, 15(4), 1297–1313. <https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.44494>
- Yeğin, T., & Durmaz, Y. (2020). İlişkisel kalite boyutlarından güven, bağlılık ve ilişkisel memnuniyetin tüketici-temelli marka değeri boyutları üzerine etkisi: Bir model önerisi. *Turkish Studies - Social Sciences*, 15(8), 3207–3234. <https://doi.org/10.47356/TurkishStudies.46321>
- Yelboğa, N., & Açıkgöz, N. (2020). Sosyal hizmet perspektifinden COVID-19: Psikososyal etkiler ve sosyal dönüşümler. *Turkish Studies - Social Sciences*, 15(7), 3235–3256. <https://doi.org/10.47356/TurkishStudies.42958>
- Yenal, S. (2020). COVID-19 salgınının uluslararası güvenlik açısından değerlendirilmesi. *Turkish Studies*, 15(4), 1315–1329. <https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.43645>

- Yenerer, T., & Erben Keçici, S. (2021). Sınıf öğretmenlerinin uzaktan eğitime yönelik görüşleri ölçeğinin geliştirilmesi. *Turkish Studies - Educational Sciences*, 16(5), 1795–1808. <https://doi.org/10.47423/TurkishStudies.51390>
- Yeni Akit. (2025, 12 Mayıs). Bir yerine kına yak Bill Gates! Covid aşıları fareler üzerinde denendi.. İşte şok edici sonuç: Yüzde 60 doğurganlık kaybı! *Yeni Akit*. <https://www.yeniakit.com.tr/haber/bir-yerine-kina-yak-bill-gates-covid-asilari-fareler-uzerinde-denendi-iste-sok-edici-sonuc-yuzde-60-dogurganlik-kaybi-1932393.html>
- Yeni Akit. (2025, 20 Ocak). Canan Karatay'dan Covid-19 ile ilgili çarpıcı sözler: 'Aşı çıkardılar' Türklere kötü haber! *Yeni Akit*. <https://www.yeniakit.com.tr/haber/turklere-kotu-haber-canan-karataydan-covid-19-ile-ilgili-carpici-sozler-asi-cikardilar-1911345.html>
- Yeni Akit. (2025, 22 Mayıs). Biontech aşısı olanlar dikkat! FDA kalp rahatsızlığı riskine neden olabilir uyarısı yaptı. *Yeni Akit*. <https://www.yeniakit.com.tr/haber/biontech-asisi-olanlar-dikkat-fda-kalp-rahatsizligi-riskine-neden-olabilir-uyarisi-yapti-1934383.html>
- Yeni Akit. (2025, 27 Nisan). Korona virüsünün yapay olduğu tescillendi! Dünya'yı böyle kandırmışlar! *Yeni Akit*. <https://www.yeniakit.com.tr/haber/korona-virusunun-yapay-oldugu-tescillendi-dunyayi-boyle-kandirmislar-1929388.html>
- Yeni Şafak. (2020, 17 Eylül). Çinli virolog Dr. Li-Meng Yan'ın raporu yayınlandı: Kovid-19, iki farklı yarasadan alınan virüslerin karıştırılması sonucu elde edildi. *Yeni Şafak*. <https://www.yenisafak.com/koronavirus/cinli-virolog-dr-li-meng-yanin-raporu-yayinlandi-kovid-19-iki-farkli-yarasadan-alinan-viruslerin-karistirilmesi-sonucu-elde-edildi-3567529>
- Yeni Şafak. (2022, 15 Şubat). Uzmanlardan Omicron'a karşı üç doz aşı olanlara uyarı: Etkinliği hızla düşüyor. *Yeni Şafak*. <https://www.yenisafak.com/koronavirus/biontech-omicrona-karsi-koruyor-mu-omicron-varyantina-karsi-kac-doz-asi-olunmali-3745095>
- Yeşilyurt, Ö., & Dicle, Y. (2021). Sağlık Bilimleri Fakültesi öğrencilerinin COVID-19 pandemi sürecinde tıbbi atık yönetimine ilişkin tutum ve davranışları üzerine bir değerlendirme. *Turkish Studies*, 16(4), 1351–1364. <https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.51442>
- Yetkin Karakoç, N., & Acunaz Eytimiz, Z. S. (2023). Mozart'ın *Saraydan Kız Kaçırma Operası*'nın COVID-19 pandemisi nedeniyle yeniden yazımı üzerine bir inceleme. *Turkish Studies - Language and Literature*, 18(4), 2085–2100.
- Yıldırım, F., Abukan, B., Öztürk, H., & Eker, H. (2020). Sosyal hizmette teknoloji kullanımı ve sosyal hizmet uzmanlarının dijital yapabilirlikleri: COVID-19 salgını odağında bir değerlendirme. *Turkish Studies*, 15(8), 3899–3916. <https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.46164>
- Yıldırım, S. (2020). Salgınların sosyal-psikolojik görünümü: COVID-19 (Koronavirüs) pandemi örneği. *Turkish Studies*, 15(4), 1331–1351. <https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.43585>
- Yıldız, B. B., & Doğan, B. (2021). Pandemi (COVID-19) sürecinde eğitimde dijital dönüşüm uygulamalarının öğretmen tutumlarına göre incelenmesi: EBA örneği. *Turkish Studies - Educational Sciences*, 16(2), 1293–1309. <https://doi.org/10.47423/TurkishStudies.47728>
- Yılmaz, V., & Şimşek, T. (2020). Hava kalitesi ile COVID-19 arasındaki ilişki: G-7 ülkeleri üzerine bir uygulama. *Turkish Studies*, 15(4), 1353–1366. <https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.43883>

-
- Yurtbakan, E., & Akyıldız, S. (2020). Sınıf öğretmenleri, ilkokul öğrencileri ve ebeveynlerin COVID-19 izolasyon döneminde uygulanan uzaktan eğitim faaliyetleri hakkındaki görüşleri. *Turkish Studies*, 15(4), 949–977. <https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.43780>
- Yücel, N., Yücel, A., Gündüz, K., & İnan, M. (2020). "Korona Virüs Riskine Karşı 14 Kural" kamu spotunun eye-tracking ile analizi. *Turkish Studies*, 15(4), 979–999. <https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.44402>
- Zan, N., & Zan, B. U. (2020). Koronavirüs ile acil durumda eğitim: Türkiye'nin farklı bölgelerinden uzaktan eğitim sistemine dâhil olan edebiyat fakültesi öğrencilerine genel bakış. *Turkish Studies*, 15(4), 1367–1394. <https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.44365>
- Zenginoğlu, S. (2020). Küreselleşmenin post'ları; Post-modernizm, post-truth ve post-Covid. *Uluslararası Sosyal Bilimler Akademisi Dergisi*, 4, 805–817.

ETHICAL DECLARATIONS

Research and Publication Ethics

The author(s) declare that this manuscript is an original work prepared in accordance with the principles of scientific research and publication ethics. The manuscript has not been previously published and is not currently under consideration for publication elsewhere. All sources used in the preparation of this study have been properly cited and referenced. The author(s) confirm that the work contains no plagiarism, fabrication, falsification, or manipulation of data. The research findings are presented honestly and transparently in accordance with the principles of academic integrity.

Author Contributions

All authors have significantly contributed to the conception, design, analysis, and preparation of the manuscript. All authors have read and approved the final version of the manuscript and agree to its submission and publication.

Conflict of Interest

The author(s) declare that there is no conflict of interest regarding the publication of this manuscript.

Funding

This study was supported under the Institutional Research and Development Project (Project No.: SDK-2022-10478).

Artificial Intelligence (AI) Usage Disclosure

During the preparation of this manuscript, artificial intelligence tools may have been used solely for limited purposes such as language editing, translation assistance, and stylistic improvement. Any AI-assisted translations or language corrections were carefully reviewed and verified by the author(s). Artificial intelligence tools were not used to generate the core scientific content, research design, analysis, or scholarly conclusions. All academic responsibility for the content of the manuscript rests entirely with the author(s).

Copyright and Permissions

The author(s) confirm that all necessary permissions for copyrighted materials have been obtained where required and that the manuscript does not violate any intellectual property rights.

Author Approval

All authors confirm that they have read and approved the final version of the manuscript and consent to its submission and publication.

ETİK BEYANLAR

Araştırma ve Yayın Etiği

Yazar(lar), bu makalenin özgün bir çalışma olduğunu ve bilimsel araştırma ve yayın etiği ilkelerine uygun olarak hazırlandığını beyan eder. Makale daha önce herhangi bir yerde yayımlanmamış olup başka bir dergide değerlendirme sürecinde değildir.

Çalışmada kullanılan tüm kaynaklar akademik kurallara uygun biçimde atıflanmıştır. Yazar(lar), çalışmanın intihal, veri uydurma, veri tahrifi veya manipülasyon içermediğini; araştırma bulgularının bilimsel dürüstlük ilkelerine uygun şekilde sunulduğunu beyan eder.

Yazar Katkısı

Tüm yazarlar çalışmanın tasarlanması, yürütülmesi, analizi ve makalenin hazırlanmasına önemli ölçüde katkı sağlamıştır. Tüm yazarlar makalenin son hâlini okuyup onaylamış ve yayımlanmasını kabul etmiştir.

Çıkar Çatışması

Yazar(lar), bu makalenin yayımlanmasına ilişkin herhangi bir çıkar çatışması bulunmadığını beyan eder.

Finansal Destek

Bu çalışma; Kurumsal BAP projesi (Proje No: SDK-2022-10478) kapsamında desteklenmiştir.

Yapay Zekâ Kullanım Beyanı

Makalenin hazırlanması sürecinde yapay zekâ araçlarından yalnızca dil düzenleme, çeviri desteği ve anlatım iyileştirmesi amacıyla sınırlı ölçüde yararlanılmış olabilir. Yapay zekâ araçları tarafından yapılan çeviri ve dil düzenlemeleri yazar(lar) tarafından dikkatle kontrol edilmiştir. Yapay zekâ araçları çalışmanın bilimsel içeriğinin, araştırma tasarımının, analizlerinin veya akademik sonuçlarının oluşturulmasında kullanılmamıştır. Makalenin içeriğine ilişkin tüm akademik sorumluluk yazar(lar)a aittir.

Telif Hakları ve İzinler

Yazar(lar), telif hakkı gerektiren materyaller kullanılmışsa gerekli izinlerin alındığını ve çalışmanın herhangi bir fikrî mülkiyet hakkını ihlal etmediğini beyan eder.

Yazar Onayı

Tüm yazarlar makalenin son hâlini okuduklarını, onayladıklarını ve yayımlanmasını kabul ettiklerini beyan eder.